

Учредитель:
Зиятдин Касанов -
председатель Всемирной ассоциации
турок-ахыска

Главный редактор:
Ровшан Мамедоглы

Заместитель главного редактора:
Ахмет Атак

Редактор:
Джина Такишева

Корреспонденты:
Осман Месут
Лорик Халилов
Зулейха Асланова
Рефика Мухаммедгиль

Дизайн:
Оксана Красножонова

Derginin kurucusu:
Ziyaeddin Kassanov -
Dünya Ahıskalı Türkleri Birliği
Genel Başkanı

Baş Editörü:
Rövşen Memmedoğlu

Yazı İşleri Müdürü:
Ahmet Atak

Editör:
Gina Takisheva

Muhabirler:
Osman Mesut
Lorik Halilov
Zeleyha Aslanova
Refika Mahammedgil

Dizayn:
Oksana Krasnozhonova

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания
и информационного агентства
№ 15376-Ж 27.05.2015, г. Астана

Телефоны: +7 (727) 357 24 10,
+7 (727) 357 241 5.
+7 701 745 4749
www.ahiska-gazeta.com

Тираж: 1000 экз.

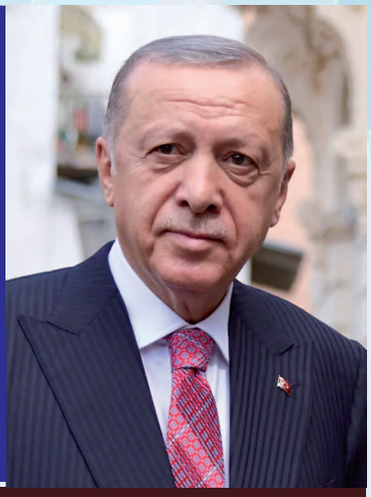
İçeriği:

KARDEŞ HALKLAR ARASINDAKİ DOSTLUK KÖPRÜSÜ

Ziyatdin KASSANOV
Dünya Ahıskalı Türkler Birliği (DATÜB) Genel Başkanı

4. Sayfa

Президент Ердоғанның «Еуразиядағы бейбітшіліктің кілті: Түркі әлемі» атты мақаласы

19-бет

ҚАЗАҚСТАН—ТҮРКИЯ: ТАМЫРЫ ТЕРЕҢ БАУЫРЛАСТЫҚТАН ОРТАҚ БОЛАШАҚҚА

Ялчын ТОПЧУ
Түркия Республикасы Президентінің Бас кеңесшісі

52-бет

Büyük Bozkırın Yeni Zihin Haritası:

Maulen Aşimbayev'in Kaleminden Reformun ve Geleceğin Anahtar Kavramları

27-бет

KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE: DOSTLUK VE İŞ BİRLİĞİNDE 35 YIL

60. Sayfa

Профессор,
Доктор Күршат Зорлу - ,
АК Партия
Төрағасының Орынбасары,
Түркі Мемлекеттерімен
Байланыстар Төрағасы,
Анкара Депутаты

ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ ҒАСЫРЫ ЖӘНЕ ТҮРКИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН БАУЫРЛАСТЫҒЫНЫҢ ЖАҢА КЕЛБЕТІ

«TÜRK BİRLİĞİ» ЖУРНАЛЫ – АРНАЙЫ САРАПТАМА

87-бет

ТҮБІ БІР ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚАЙНАР КӨЗДЕРІ

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Жамбыл филологиялық зерттеулер ғылыми Орталығының директоры филология ғылымдарының докторы, профессор

А. А. МАУЛЕНОВ

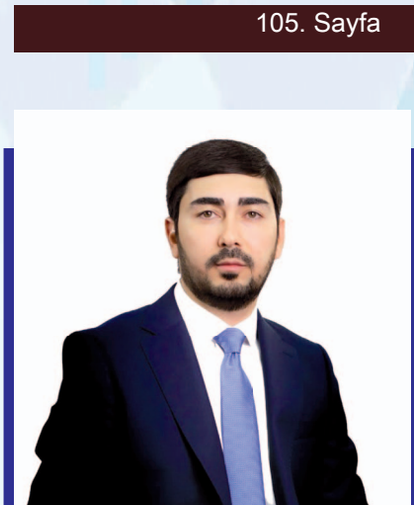
93-бет

TÜRKİYE-KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ

Mustafa KAPUCU
Türkiye Cumhuriyeti Astana Büyükelçisi

105. Sayfa

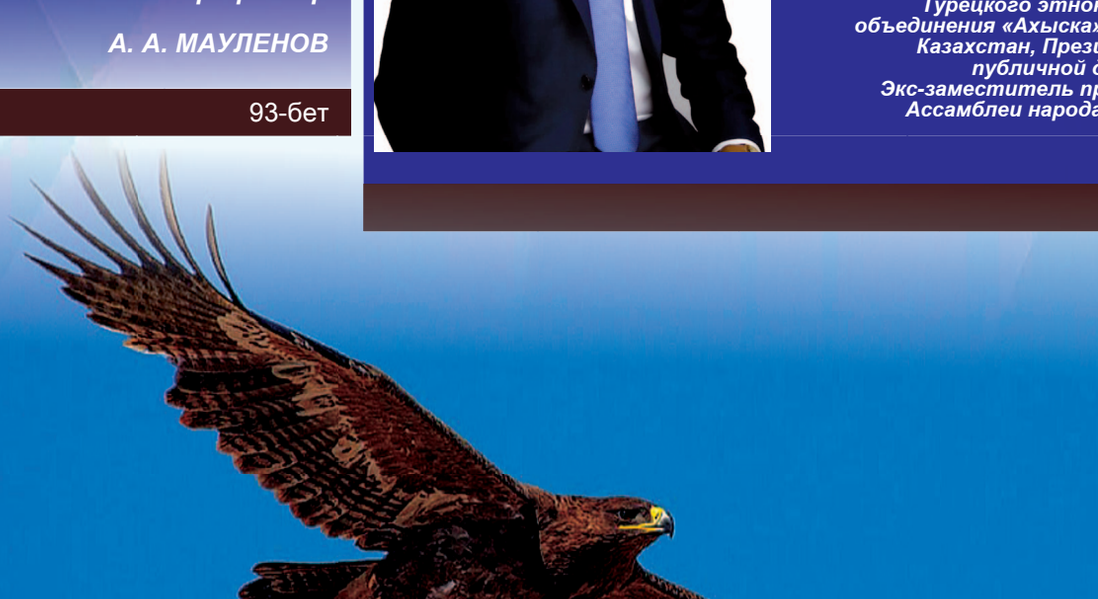

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И НОВОЕ ПОКОЛЕНИЕ

Размышления о гуманитарном сотрудничестве Казахстана и Турции

Расул АХМЕТОВ,
Заместитель председателя Турецкого этнокультурного объединения «Ахыска» Республики Казахстан, Президент Фонда публичной дипломатии, Экс-заместитель председателя Ассамблеи народа Казахстана

Стр. 109

СОДЕРЖАНИЕ:

KARDEŞ HALKLAR ARASINDAKİ DOSTLUK KÖPRÜSÜ

Ziyatdin KASSANOV
Dünya Ahıskalı Türkler Birliği (DATÜB) Genel Başkanı

БАУЫРЛАС ХАЛЫҚТАР АРАСЫНДАҒЫ ДОСТЫҚ КӨПІРІ

KARDEŞ HALKLAR ARASINDAKİ DOSTLUK KÖPRÜSÜ

Taştan Yapılmayan Köprüler Vardır

Nehirlerin ve denizlerin kıyılarını birbirine bağlayan köprüler vardır. Bir de halkları birbirine bağlayan köprüler bulunur. Onları kilometrelerle ölçmek, harita üzerinde göstermek ya da tek bir günde inşa etmek mümkün değildir. Onlar ortak tarihten doğar, güvenle pekişir; hafıza, minnet ve insani samimiyetle ayakta durur.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler benim için her zaman işte böyle bir köprü olmuştur.

Bu sadece uluslararası politikanın bir sayfası ya da diplomatik bir ortaklığın geçmişi değildir. Benim için bu; halkların kaderinin, devlet liderlerinin kararlarının, görüşmelerin, el sıkışmaların, içten sohbetlerin ve kardeşliğin süslü bir kelimeden ibaret olmayıp büyük bir sorumluluk olduğuna dair inancın iç içe geçtiği bir tarihtir.

Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından halklarımızın birbirini yeni baştan keşfetme fırsatı bulduğu bir dönemde yaşamak ve çalışmak benim için büyük bir onur oldu. Yalnızca geçmişin hatıralarıyla birbirine bağlı uzak akrabalar olarak değil; kendi geleceğini birlikte tayin edebilen modern devletler olarak yeniden buluştuk.

Türkiye, Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyan ilk devlet oldu. Bu tarihî kararın arkasında diplomatik bir jestten çok daha fazlası vardı. Bu karar; genç, bağımsız, kardeş bir ülkeye duyulan güvenin, desteğin ve gösterilen özel ihtimamın bir sembolüydü.

O günden bu yana nice yıllar geçti. Şartlar değişti, iş birliğinin ufukları genişledi, yeni fırsatlar doğdu. Fakat en temel hakikat hep aynı kaldı: Kazakistan ile Türkiye arasında sadece resmî anlaşmalarla kurulamayacak ve mesafelerle yıkılamayacak kadar güçlü bir bağ vardı.

Pek çok mühim hadiseye bizzat şahitlik ettim; devlet ve toplum insanlarıyla bir araya geldim; ilişkilerimizin istikametini belirleyen girişimlerin nasıl doğduğunu ve kararların nasıl alındığını yakından gözlemledim.

Bugün geriye dönüp baktığımda, karşımda tarihler ve belgelerden ibaret kuru bir kronoloji görmüyorum.

Зиятдин Исмиханұлы КАСАНОВ
Дүниежүзілік Ахыска Түріктері Одағының (DATÜB) **Бас төрағасы**

БАУЫРЛАС ХАЛЫҚТАР АРАСЫНДАҒЫ ДОСТЫҚ КӨПІРІ

Тастан қаланбайтын көпірлер бар

Өзендер мен теңіздердің жағалауын жалғайтын көпірлер болады. Ал кейбір көпірлер халықтарды біріктіреді. Оларды шақырыммен өлшеуге, картаға түсіруге немесе бір күнде тұрғызуға болмайды. Олар ортақ тарихтан тамыр тартып, өзара сенім арқылы нығаяды және тарихи жадқа, шынайы алғыс пен адамгершілік жылуына сүйенеді.

Мен үшін Қазақстан мен Түркия арасындағы байланыстар әрдайым дәл осындай көпір іспетті.

Бұл жай ғана халықаралық саясаттың парағы немесе дипломатиялық әріптестік тарихы ғана емес. Мен үшін бұл – халықтардың тағдыры, мемлекет басшыларының сындарлы шешімдері, кездесулер мен қол алысулар, шынайы сұхбаттар және бауырластықтың құрғақ сөз емес, үлкен жауапкершілік екеніне деген берік сенім тоғысқан қастерлі жылнама. Маған Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін халықтарымыздың бір-бірін жаңа қырынан тануға мүмкіндік алған тарихи дәуірде өмір сүріп, еңбек ету бақыты бұйырды. Тек өткен күннің естеліктерімен байланысқан алыс туыстар ретінде емес, өз болашағын бірлесе айқындауға қауқарлы заманауи мемлекеттер ретінде қайта табыстық.

Түркия – Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін таныған ең алғашқы мемлекет. Бұл тарихи шешімнің астарында жай ғана дипломатиялық қадамнан әлдеқайда терең мағына жатты. Ол жас, тәуелсіз бауырлас мемлекетке деген шексіз сенімнің, қолдау мен айрықша ілтипаттың рәмізіне айналды. Содан бері талай жылдар өтті. Заман өзгерді, ынтымақтастықтың көкжиегі кеңейді, тың мүмкіндіктер ашылды. Алайда ең басты құндылық мызғымады: Қазақстан мен Түркия арасында тек ресми құжаттармен жасауға келмейтін және арақашықтықпен үзуге болмайтын берік рухани байланыс сақталды.

Мен талай маңызды оқиғалардың куәгері болдым, мемлекет және қоғам қайраткерлерімен жүздестім, қарым-қатынасымыздың болашақ бағдарын

Yüzleri hatırlıyorum. Buluşmaları. Planlanandan daha uzun süren samimi sohbetleri. İçinde derin bir saygının hissedildiği el sıkışmaları. Ülkelerimiz arasında binlerce kilometre olsa da kalplerimizin arasında hiçbir mesafenin bulunmadığını apaçık hissettiğim o anları hatırlıyorum.

Gerçek bir dostluğun tarihi de şüphesiz işte böylesi anlardan teşekkül eder.

Kazakistan — Evimiz Hâline Gelen Toprak

Benim kişisel hikâyemde bu kardeşliğin bir boyutu daha vardır ki o da son derece derindir.

Ben, Ahıska Türkü bir halkın evladıyım. Bu sebeple «vatan», «yuva», «hafıza» ve «minnet» kelimeleri benim için bambaşka bir anlam taşır.

Halkımızın yaşadığı tarih hiç de kolay olmadı. Sürgün, tarihî vatandan koparılma, çetin imtihanlar, kaybedilen evler ve hayata

айқындаған бастамалардың қалай дүниеге келгенін және маңызды шешімдердің қалай қабылданғанын өз көзіммен көрдім. Бүгінде өткенге көз жүгірте отырып, алдымнан құрғақ даталар мен ресми құжаттардың тізімін емес, жарқын жүздер мен ұмытылмас кездесулерді көремін. Жоспарланған уақыттан ұзаққа созылған мазмұнды әңгімелерді, шынайы құрметке толы қол алысуларды еске аламын. Сол сәттерде мына бір шындықты ерекше сезінетінмін: елдеріміздің арасын мыңдаған шақырым бөліп жатқанымен, жүректеріміздің арасында ешқандай қашықтық жоқ.

Нағыз достықтың шынайы шежіресі де осындай ұмытылмас сәттерден құралатын болса керек.

Қазақстан – құтты мекенге айналған қасиетті жер

Менің жеке өмірімде бұл бауырластықтың тағы бір терең, адами өлшемі бар. Мен – Ахыска түрік халқының перзентімін. Сол себепті «Отан», «шаңырақ», «тарихи жад» және «алғыс» деген

sıfırdan başlama mecburiyeti, nesiller boyu silinmeyecek derin izler bıraktı. İnsanlarımız alıştıkları dünyadan koparıldı; fakat dillerini, geleneklerini, inançlarını ve çocuklarının geleceğine dair umutlarını muhafaza etmeyi başardı.

Pek çoğumuz için bu umudun canlı tutulduğu toprak işte Kazakistan oldu.

Kazak halkı ailelerimizi bağrına bastı; ekmeğini, çatısını ve gönül sıcaklığını bizimle paylaştı. İnsanlarımız burada evlerini yeniden kurdu, evlatlarını yetiştirdi, alın teri döktü, yuva kurdu ve geleceğe bir kez daha güvenle bakmayı öğrendi.

En zor zamanlarda sergilenen bu insani yakınlık ve destek, yıllar geçtikçe ortak hafızamızın ayrılmaz bir parçası hâline geldi.

Bunu hiçbir zaman kendiliğinden olması gereken olağan bir durum gibi görmedim.

Kazakistan'a duyduğum minnet benim için bir formalite ya da resmî konuşmalarda geçmesi gereken mecburi bir söz değildir. Yüreğimde yaşayan canlı bir duygudur. Anne babalardan çocuklara, çocuklardan torunlara miras kalır. Yalnızca kelimelerde değil; bize yaşama, çalışma, yeni nesiller yetiştirme ve kendimizi evimizde hissetme imkânı sunan bu aziz toprağa duyulan derin hürmette karşılık bulur.

Tarihî köklerimize olan sevgimizi ve Türkiye ile manevi bağlarımızı daima koruduk. Aynı zamanda ailelerimize öz yurt olan Kazakistan'a da sımsıkı kök saldık.

Bunda hiçbir çelişki yoktur. Bilakis; kültürleri birleştirmek, karşılıklı anlayışı perçinlemek ve insanların birbirini yabancı olarak değil, birer kardeş olarak görmesine vesile olmak gibi özel bir misyon tam da buradan doğmaktadır.

İki kardeş ülke arasında bir köprü olma vazifesinin bana emanet edildiğini daima hissettim.

Fakat her köprünün bir gayesi vardır: Köprü kendi varlığı için değil, insanların buluşması için inşa edilir.

Şayet hayat yolum Kazakistan ile Türkiye'yi bir nebze olsun birbirine yaklaştırmaya, insanların birbirini duymasına ve yeni iş birliği kapılarının aralanmasına vesile oluyorsa, bunu kendim için büyük bir şeref ve sorumluluk kabul ederim.

Ortak Geçmişten Ortak Geleceğe

Geride kalan on yıllar boyunca Kazakistan ile Türkiye muazzam bir yol katetti. Bugün ilişkilerimiz yalnızca tarihî ve kültürel yakınlık

ұғымдардың мен үшін мағынасы өзгеше. Халқымыздың басынан өткен тарих оңай болған жоқ. Депортация, атамекеннен ажырау, қасіретті сынақтар, жоғалған баспана мен өмірді қайтадан ақ парақтан бастау қажеттілігі бірнеше ұрпақтың тағдырында өшпес із қалдырды. Адамдар қалыпты тіршілігінен айырылса да, өз ана тілін, дәстүрін, иманы мен перзенттерінің болашағына деген үмітін жүрегінде сақтап қалды.

Көпшілігіміз үшін осы бір үміттің шырағын сөндірмей, сақтап қалған қасиетті мекен дәл осы Қазақстан болды.

Қазақ халқы біздің шаңырақтарымызды бауырына басты, бір үзім нанын, баспанасын және жүрек жылуын бөлісті. Бұл топырақта адамдар жаңадан үй тұрғызды, бала тәрбиеледі, маңдай терімен еңбек етті, отау құрды және болашаққа қайтадан сеніммен қарауды үйренді.

Ең қиын-қыстау жылдардағы қарапайым адами қолдау уақыт өте келе ортақ тарихи жадымыздың ажырамас бөлшегіне айналды.

Мен мұны ешқашан өзінен-өзі болуы тиіс нәрседей қабылдаған емеспін. Қазақстанға деген алғыс мен үшін ресми сөздердің әдемі тіркесі немесе хаттамалық міндет емес. Бұл – жүректің түкпірінде мәңгілік өмір сүретін киелі сезім. Ол атадан балаға, баладан немереге мирас болып келеді. Бұл сезім тек сөзбен ғана емес, бізге өмір сүруге, адал еңбек етуге, жаңа ұрпақ өсіруге және өз шаңырағымыздай еркін сезінуге мүмкіндік берген құтты мекенге деген шексіз құрметтен көрінеді.

Біз тарихи тамырымызға деген сүйіспеншілік пен Түркиямен рухани байланысымызды көздің қарашығындай сақтадық.

Сонымен бірге баршамызға ыстық ұя болған Қазақстан жеріне терең тамыр жайдық.

Мұнда ешқандай қайшылық жоқ. Керісінше, мәдениеттерді ұштастыру, өзара түсіністікті нығайту және адамдарға бір-бірін жат емес, туған бауыр ретінде көруге септігін тигізетін ерекше миссия осылай қалыптасады.

Мен екі бауырлас ел арасындағы өзіндік бір дәнекер көпір болу жауапкершілігі маған аманатталғанын әрдайым сезінемін. Алайда кез келген көпірдің өз міндеті бар: ол өзі үшін емес, адамдардың табысуы үшін қызмет етеді.

Егер менің жүріп өткен жолым Қазақстан мен Түркияны аз да болса жақындата түссе, халықтардың бір-бірін естуіне жәрдемдессе және ынтымақтастықтың жаңа көкжиектерін ашуға титтей де болса үлес қосса, мұны өзім үшін зор мәртебе әрі үлкен жауапкершілік деп білемін.

çerçevesine sığmayacak bir noktaya ulaşmıştır.

Bizi ekonomi, yatırımlar, eğitim, bilim, ulaştırma, lojistik, kültür ve turizm birleştirmektedir. Girişimciler için yeni imkânlar sunuyor, akademik değişimlere zemin hazırlıyor, gençlerimiz ve sivil toplum kuruluşlarımız arasındaki temasları sürekli genişletiyoruz.

Bu süreçte Türk dünyası çatısı altında yürütülen iş birliğinin yeri müstesnadır.

Benim nezdimde bunun ilkesel bir değeri vardır. Ortak kökler; yalnızca geçmişin büyüklüğüne dair hatıralarla avunmak için değildir. Bu kökler, atalarımızın mirasına dayanarak evlatlarımızın gurur duyacağı eserleri hep birlikte inşa etme imkânıdır.

Bugün Türk devletleri çok daha güçlü iş birliği zeminlerine kavuşmaktadır. Ancak hakiki birlik; düzenlenen zirvelerin veya imzalanan belgelerin sayısıyla ölçülmez. Bu birlik, birbirini cankulağıyla dinleyebilmekte, ortak girişimlere omuz verebilmekte, yeni projeler üretebilmekte ve nihai neticelerin sorumluluğunu birlikte üstlenebilmekte tezahür eder.

İşte bu sebeple bu yayının başlığı olan «Kazakistan – Türkiye: Ortak Gelecek / Казахстан — Турция: Общее будущее» ifadesi bana son derece yakındır.

Bu kelimeler, yürüdüğümüz yolun özünü ve gayesini ihtiva etmektedir.

Geçmiş bize köklerimizi bahşeder. Bugün bizden kararlı adımlar bekler. Gelecek ise sonraki nesillere neyi emanet edebileceğimize bağlıdır.

Ortak mirasımızla sonsuza dek iftihar edebilir, ulu atalarımızı anlatabilir ve tarihî hadiseleri yâd edebiliriz. Lakin bir miras, ancak yeni fikirlerin, dirayetli kararların ve yapıcı icraatların kaynağı hâline geldiğinde hakikaten yaşar.

21. yüzyıldaki ortak evimiz güven, karşılıklı saygı ve birlikte hareket etme iradesi üzerine bina edilmelidir.

Üstelik bu evin sarsılmaz bir temeli hâlihazırda mevcuttur: Kazakistan ve Türkiye'nin köklü dostluğu.

Fırsatlara Kapı Aralayan Liderlik

Uluslararası münasebetler tarihinde devlet yöneticilerinin kişisel duruşu ve iradesi belirleyici bir rol oynar. İş birliğine taze bir ivme kazandıran, yeni etkileşim alanları açan ve müşterek niyetleri somut neticelere dönüştüren bizzat onların kararlarıdır.

Ортақ өткен күннен – ортақ болашаққа

Өткен онжылдықтар бедерінде Қазақстан мен Түркия үлкен белестерді бағындырды. Бүгінде біздің қарым-қатынасымыз тек тарихи және мәдени жақындық шеңберінен әлдеқайда асып түсті.

Бізді экономика мен инвестиция, білім мен ғылым, көлік пен логистика, мәдениет пен туризм біріктіреді. Біз кәсіпкерлер үшін тың мүмкіндіктер ашып, академиялық алмасуларға жол салып, жастар мен қоғамдық ұйымдар арасындағы байланыстарды кеңейтіп келеміз. Бұл үдерісте түркі әлемі аясындағы өзара ынтымақтастықтың алар орны айрықша. Мен үшін мұның мәні ерекше зор. Ортақ тамыр – өткен күннің ұлылығы туралы естеліктермен ғана шектелу үшін берілмеген. Бұл – ұрпақтарымыз мақтана алатындай жарқын істерді бірлесе атқару үшін бабалар мұрасына арқа сүйеу мүмкіндігі. Бүгінде түркі мемлекеттерінің өзара ықпалдасуына барынша мол мүмкіндік туып отыр. Бірақ нағыз бірлік өткізілген саммиттердің санымен немесе қол қойылған құжаттардың көлемімен өлшенбейді. Ол бір-бірін тыңдай білуден, ортақ бастамаларды жан-жақты қолдаудан, жаңа жобаларды өмірге әкелуден және ортақ нәтиже үшін жауапкершілікті бірге мойнына алудан көрінеді.

Сондықтан осы басылымның «Kazakistan — Türkiye: Ortak Gelecek / Қазақстан – Түркия: Ортақ болашақ» деп аталуы маған өте жақын. Бұл сөздерде біздің жүріп өткен жолымыз бен мұратымыздың түпкі мәні тоғысқан. Өткен күн бізге мызғымас тамыр сыйлайды. Бүгінгі күн нақты іс-әрекеттерді талап етеді. Ал болашақ – келер ұрпаққа не қалдыра алатынымызға тікелей байланысты. Ортақ мұрамен шексіз мақтануға, ұлы бабалар туралы сағаттап әңгіме айтуға және тарихи оқиғаларды жалықпай еске алуға болады. Алайда бұл мұра тың идеялардың, маңызды шешімдер мен жасампаз істердің бастауына айналғанда ғана шын мәнінде өмір сүреді. XXI ғасырдағы ортақ шаңырағымыз сенімге, өзара құрметке және бірлесе әрекет етуге деген берік ниетке негізделіп құрылуға тиіс. Бұл ортақ шаңырақтың мызғымас іргетасы бар – ол Қазақстан мен Түркияның көпжылдық шынайы достығы.

Жаңа мүмкіндіктерге жол ашатын көшбасшылық

Халықаралық қатынастар тарихында мемлекет басшыларының жеке ұстанымы мен ерік-жігері көп нәрсені айқындайды.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Kasım-Jomart Kemeleviç Tokayev ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan; Kazak-Türk ortaklığını istikrarlı biçimde geliştirerek ekonomi, ulaştırma, kültür ve insani alanlardaki iş birliği ufkunu adım adım genişletmektedir.

Devlet ziyaretleri, müzakereler ve varılan mutabakatlar çok büyük bir ehemmiyete sahiptir. Ancak her anlaşmanın arkasında insanımız için somut faydalar bulunmalıdır: Yeni işletmeler ve istihdam alanları, ortak eğitim programları, bilimsel araştırmalar, kültürel girişimler ve ülkelerimizi birbirine daha da yaklaştıran projeler...

Hazar'dan Anadolu'ya uzanan coğrafyada, mesafelerin engel olmaktan çıkıp avantaja dönüştüğü geniş bir etkileşim alanı şekillenmektedir.

Ulaşım koridorları Doğu ile Batı arasında yeni yollar açmaktadır. Üniversiteler gençleri bir araya getirmektedir. Girişimciler müşterek yatırımları hayata geçirmektedir. Bilim insanları bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Kültür insanları halklarımızı birbirinin manevi mirasıyla buluşturmaktadır.

Diplomasi ise bütün bu dinamiklere doğru bir yön, sürdürülebilirlik ve vizyon kazandırmaktadır.

Bununla birlikte şuna yürekten inanıyorum: Devletler arasındaki dostluk, yalnızca cumhurbaşkanlarının, bakanların ve diplomatik kurumların uhdesinde kalamaz.

Liderler kapıları açar. Diplomatlar yolları döşer. Fakat ülkeler ancak ve ancak halklar birbirine doğru samimiyetle adım attığında hakiki manada yakınlaşır.

Öğrencilerini kardeş ülkenin kültürüyle tanıştıran bir öğretmen. Ortak bir girişim kurmaya cesaret eden bir iş insanı. Ortak bir buluş için meslektaşlarını bir araya getiren bir bilim insanı. Başka bir dile tercüme edilen eseriyle yeni okurlara ulaşan bir yazar. İlk kez bir araya gelip tartışan, gülen, birbirini anlamaya gayret eden ve ne kadar çok ortak noktaları olduğunu hayretle fark eden gençler...

Uluslararası karşılıklı güvenin sağlam kaidesi işte bu insani temaslarla inşa edilir.

Gerçek kamu diplomasisi —açık yüreklerin, kişisel mesuliyetin ve somut icraatların diplomasisi— tam olarak burada başlar.

Дәл солардың шешімдері ынтымақтастыққа жаңа серпін беріп, өзара байланыстың жаңа бағыттарын ашады және ортақ мақсаттарды нақты нәтижелерге ұластырады.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев пен Түркия Республикасының Президенті Режеп Тайип Ердоған қазақ-түрік стратегиялық әріптестігін дәйекті түрде дамытып, экономика, көлік, мәдениет және гуманитарлық салалардағы байланыстарды жүйелі түрде кеңейтіп келеді.

Мемлекеттік сапарлар, жоғары деңгейдегі келіссөздер мен қол жеткізілген уағдаластықтардың маңызы өте зор. Бірақ әрбір келісімнің артында қарапайым адамдарға арналған нақты мүмкіндіктер тұруы керек: жаңа кәсіпорындар мен жұмыс орындары, бірлескен білім беру бағдарламалары, ғылыми зерттеулер, мәдени бастамалар мен елдерімізді жақындата түсетін нақты жобалар орын алуға тиіс.

Каспийден Анадолыға дейінгі кеңістікте география кедергі болудан қалып, басты артықшылыққа айналған өзара ықпалдастық аймағы қалыптасуда.

Көлік бағыттары Шығыс пен Батыс арасындағы тың дәліздерді ашуда. Университеттер жастардың басын қосуда. Кәсіпкерлер ортақ өндірістерді іске қосуда. Ғалымдар білім алмасуда.

Мәдениет қайраткерлері халықтарды бір-бірінің рухани мұрасымен таныстыруда. Ал кәсіби дипломатия осының барлығына дұрыс бағыт, тұрақтылық пен ұзақ мерзімді келешек сыйлауда. Дегенмен мен мынаған кәміл сенемін: мемлекеттер арасындағы достық тек президенттердің, министрлер мен дипломатиялық ведомстволардың ғана ісі болып қалмауы керек.

Көшбасшылар есік ашады. Дипломаттар жол салады. Бірақ елдер тек қарапайым адамдар бір-біріне қарай шынайы қадам жасағанда ғана шын мәнінде жақындай түседі. Шәкірттерін басқа елдің мәдениетімен таныстырған мұғалім. Бірлескен кәсіпорын ашуға бел буған кәсіпкер. Ортақ жаңалық ашу жолында әріптестерінің басын қосқан ғалым. Өзге тілге аударылған кітабы жаңа оқырманын тапқан қаламгер. Алғаш рет жүздесіп, пікір таластырып, бірге күліп, бір-бірін түсінуге ұмтылған және ортақ құндылықтарының қаншалықты көп екенін аңғарған жастар. Міне, халықаралық шынайы сенімнің берік негізі осындай қарапайым адами байланыстардан құралады.

Нағыз халықтық дипломатия – ашық жүректердің, жеке жауапкершілік пен нақты істердің дипломатиясы дәл осы жерден бастау алады. Бұл үдерісте өмірі бірнеше мәдени кеңістікпен тығыз байланысқан

Burada hayatı birden fazla kültürel havzayla yoğrulmuş halkların temsilcilerine müstesna bir vazife düşmektedir. Onlar; tarihî köklerine bağlı kalan, atalarının geleneklerine hürmet eden ve aynı zamanda vatanları olan ülkeye tüm kalpleriyle sadakat gösteren insanlardır.

Onlar iki kültürü sadece bilmekle kalmaz. Bu kültürleri birbirine izah edebilir, ortak temas noktalarını keşfedebilir ve farklılıkları karşılıklı zenginleşmenin bir kaynağına dönüştürebilirler.

Kanaatimce çağdaş toplumun sunduğu en mühim imkânlardan biri de budur.

Korumamız Gereken Mukaddes Bir Emanet

Türk halklarında harikulade bir kavram vardır: Emanet.

Bu kelimenin ihtiva ettiği mana, sıradan bir yükümlülük tanımından çok daha derindir. Emanet; güvendir, mesuliyettir, ahlaki bir borçtur. Size korumanız, heba etmemeniz, hıyanet etmemeniz ve günü geldiğinde layıkıyla, hakiki kıymetini hissettirerek sonrakilere devretmeniz için tevdi edilmiş kutsal bir değerdir.

Benim nazarımda Kazakistan-Türkiye kardeşliği işte tam olarak böyle bir emanettir.

Biz bu emaneti; en karanlık günlerde dahi dilini, ananesini, inancını ve hafızasını koruyan nesillerden devraldık. Mesafelere ve ağır imtihanlara rağmen birbirine omuz vermeyi bilen insanlardan miras aldık. Halklar arasındaki rabıtanın sadece dönemsel siyasi konjonktürlerle ölçülemeyeceğini idrak edenlerden teslim aldık.

Şimdi bu mirasa sahip çıkma sırası bizdedir.

Lakin sahip çıkmak; onu yalnızca hatıraların tozlu raflarında saklamak demek değildir. Onu yeni bir muhtevayla zenginleştirmek, somut işlerle tahkim etmek ve gençlerimize sadece güzel bir nostalji olarak değil; güvenin, karşılıklı hürmetin ve yan yana durmanın insanlara neler kazandıracağını gösteren canlı bir numune olarak aktarmak demektir.

Kazakistan ve Türkiye'nin genç neslinin bu kardeşliği resmî nutukların zoraki bir maddesi olarak değil, gündelik hayatlarının tabii bir parçası olarak benimsemesini arzu ediyorum.

Kazakistanlı bir öğrenci Türkiye'de tahsil görürken kendisini baş tacı edilmiş bir misafir gibi hissetsin. Türkiyeli bir müteşebbis Kazakistan'ı güvenilir bir ortak халықтардың өкілдеріне ерекше рөл тиесілі. Олар – өз тарихи тамырына деген адалдықты сақтап, ата-баба дәстүрін құрметтейтін және сонымен бірге өз Отанына айналған елге бар жүрегімен қызмет ететін жандар.

Олар екі мәдениетті жай ғана біліп қоймайды. Олар бұл құндылықтарды бір-біріне түсіндіруге, ортақ түйісу нүктелерін табуға және айырмашылықтарды өзара рухани байытудың қайнар көзіне айналдыруға қабілетті.

Меніңше, заманауи қоғамның ең басты мүмкіндіктерінің бірі де осында жатыр. Біз сақтауға тиіс қастерлі аманат Түркі халықтарында ерекше бір ұғым бар – ол аманат.

Бұл сөзде әдеттегі міндеттемеден әлдеқайда терең мағына бар. Аманат – бұл сенім, жауапкершілік және ар-ождан алдындағы борыш. Бұл – саған сеніп тапсырылған, шашау шығармай сақтауға, сатпауға және бір күні лайықты күйде, шынайы қадірін ұғындыра отырып кейінгіге табыстауға тиіс қасиетті аманат.

Мен үшін Қазақстан — Түркия бауырластығы – дәл осындай аманат. Біз оны тілін, дәстүрін, иманы мен жадын ең қиын кезеңдерде де сақтап қалған алдыңғы толқын аға буыннан қабылдап алдық. Арақашықтық пен ауыр сынақтарға қарамастан бір-біріне қолдау көрсете білген жандардан мұра етіп алдық. Халықтар арасындағы байланысты бір ғана тарихи кезеңнің саяси жағдайларымен өлшеуге болмайтынын түсінген тұлғалардан қабылдадық.

Енді бұл мұраны көздің қарашығындай сақтау кезегі – бізде.

Бірақ сақтау дегеніміз – оны жай ғана естеліктер түрінде ұстау емес. Оны жаңа мазмұнмен байыту, нақты істермен нығайту, жастарға тек әдемі тарих ретінде ғана емес, сенімнің, өзара құрметтің және бірге болуға деген дайындықтың адамдарға не беретінін көрсететін жанды өнеге ретінде жеткізу деген сөз.

Қазақстан мен Түркияның жас буыны бұл бауырластықты салтанатты жиындардағы міндетті тақырып ретінде емес, өз өмірінің табиғи бір бөлшегі ретінде қабылдағанын қалаймын.

Қазақстандық студент Түркияда алаңсыз оқып, өзін төрдегі қадірлі қонақ ретінде сезінсе деймін. Түркиялық кәсіпкер Қазақстанды сенімді серіктес деп таныса деймін. Біздің авторлардың кітаптары шекараның екі жағында да оқырманын тапса екен. Жас ғалымдар, мәдениет қайраткерлері мен қоғам белсенділері елдеріміздің бір-бірінен қаншалықты қашықта орналасқанына қарамастан, бірлескен ортақ жобаларды еркін жүзеге асырса деймін.

bilsin. Yazarlarımızın kitapları sınırın her iki yakasında da samimi okurlar bulsun. Genç araştırmacılar, sanatçılar ve sivil toplum önderleri ülkelerimizin birbirine olan mesafesini hiç düşünmeden ortak projeler üretebilsin.

Ve bütün bunların temelinde sade ve berrak bir insani duygu —yani karşılıklı güven— yer alsın.

Geleceğe dair şöyle bir gün hayal ediyorum:

Kazakistanlı bir genç bu eseri Astana'da, Almatı'da veya Türkistan'da eline alıp inceliyor. Tam o dakikalarda Türkiyeli bir genç de Ankara'da, İstanbul'da yahut Bursa'da aynı sayfaları çeviriyor.

Farklı dilleri konuşabilir, farklı şehirlerde yaşayabilir, farklı mesleklerin eğitimini alıp bambaşka hayaller kurabilirler. Ancak halklarımızın ortak tarihine nüfuz ettiklerinde aralarında atan ortak bir nabzı hissedeceklerdir.

Aralarında ilk bakışta görünenden çok daha kuvvetli bağların mevcut olduğunu idrak edeceklerdir. Tarihî kronolojilerin gerisinde insan hikâyelerinin yattığını; diplomatik protokollerin temelinde karşılıklı itimadın bulunduğunu ve «kardeşlik» sözcüğünün bir başkasına havale edilemeyecek şahsi bir sorumluluk getirdiğini göreceklerdir.

Ve kuvvetle muhtemeldir ki, işte o an «ortak gelecek» mefhumunun hakiki manasını kavrayacaklardır.

Zira gelecek kendi kendine var olmaz. Geleceği; maziye vefa gösteren, bugünün kıymetini bilen ve yarınlara tek başına değil, el ele yürüyebilen insanlar inşa eder.

Bu tarihin bir parçası olma bahtiyarlığını bana nasip ettiği için kaderime şükran borçluyum.

Hafızamızı diri tuttukça, birbirimize hürmet gösterdikçe ve halklarımız arasında yeni köprüler kurdukça; Kazakistan–Türkiye dostluğunun yalnızca düne ait bir miras olarak kalmayacağına, nesilleri birleştiren ve aydınlık yarınlara kapı aralayan diri bir kuvvet olarak ebediyen yaşayacağına bütün kalbimle inanıyorum.

Және осының барлығының негізінде қарапайым адами сезім – шынайы сенім жатса екен.

Мен келешектің бір күнін көз алдыма елестетемін.

Жас қазақстандық бұл басылымды Астанада, Алматыда немесе Түркістанда ашып оқиды. Дәл осы сәтте жас түрік азаматы оның парақтарын Анкарада, Ыстанбұлда немесе Бурсада парақтап отырады. Олар әртүрлі тілде сөйлеуі, әртүрлі қалаларда өмір сүруі, әртүрлі мамандықта оқып, әртүрлі армандарға ұмтылуы мүмкін. Бірақ халықтарымыздың тарихымен танысқан кезде олар бойларынан ортақ бір жылулықты сезінеді.

Олар бір-бірінің арасында сырт көзге көрінетіннен әлдеқайда көп байланыс бар екенін түсінеді. Тарихи даталардың артында нақты адамдардың тағдыры жатқанын ұғынады. Дипломатиялық келісімдердің негізі – сенім екенін көреді. Ал «бауырластық» сөзінің артында біреуге ысыра салуға болмайтын үлкен жауапкершілік тұрғанын сезінеді. Міне, сол сәтте олар «ортақ болашақ» деген сөздердің терең мәнін шын мәнінде түсінетін болады. Өйткені болашақ өздігінен пайда болмайды. Оны өткенді ұмытпайтын, бүгінгінің қадірін білетін және алға жалғыз емес, бірлесе қадам баса алатын жандар қалыптастырады. Осы тарихи үдерістің бір бөлшегі болу бақытын бұйыртқан тағдырыма дән ризамын. Біз тарихи жадымызды сақтап, бір-бірімізді құрметтеп, халықтарымыз арасындағы жаңа достық көпірлерін қалап жатқанда, Қазақстан—Түркия достығы тек өткен күннің мұрасы болып қана қоймайтынына кәміл сенемін. Ол ұрпақтарды біріктіретін және жарқын болашаққа жол ашатын құдіретті, жасампаз күш болып мәңгі жасай береді.

МОСТ ДРУЖБЫ МЕЖДУ БРАТСКИМИ НАРОДАМИ

Зиятдин Исмиханович КАСАНОВ

Есть мосты, которые строят не из камня

Есть мосты, которые соединяют берега рек и морей. А есть те, что соединяют народы. Их не измерить километрами, не обозначить на карте и не построить за один день. Они рождаются из общей истории, крепнут благодаря доверию и держатся на памяти, благодарности и человеческом тепле.

Именно таким мостом для меня всегда были отношения Казахстана и Турции.

Это не просто страница международной политики и не только история дипломатического партнёрства. Для меня это история, в которой переплелись судьбы народов, решения государственных лидеров, встречи и рукопожатия, искренние разговоры и вера в то, что братство – не красивое слово, а огромная ответственность.

Мне выпала честь жить и работать в эпоху, когда после обретения Казахстаном независимости наши народы получили возможность по-новому открыть друг друга. Не как далёкие родственники, связанные лишь воспоминаниями о прошлом, а как современные государства, способные вместе определять своё будущее.

Турция стала первым государством, признавшим независимость Республики Казахстан. За этим историческим решением стояло нечто большее, чем дипломатический жест. Оно стало символом доверия, поддержки и особого отношения к молодой независимой братской стране.

С тех пор прошло немало лет. Менялись обстоятельства, расширялись горизонты сотрудничества, появлялись новые возможности. Но главное оставалось неизменным: между Казахстаном и Турцией существовала связь, которую невозможно создать одними соглашениями и невозможно разрушить расстоянием.

Я был свидетелем многих важных событий, встречался с государственными и общественными деятелями, наблюдал, как рождались инициативы и принимались решения, определявшие дальнейший путь наших отношений. И сегодня, вспоминая пройденное, я вижу перед собой не сухую хронику дат и документов.

Я вспоминаю лица. Встречи. Разговоры, которые продолжались дольше запланированного. Рукопожатия, в которых чувствовалось искреннее уважение. Моменты, когда вдруг особенно ясно понимал: между нашими странами тысячи километров, но между нашими сердцами нет расстояния.

Наверное, именно из таких моментов и складывается настоящая история дружбы.

Казахстан – земля, которая стала домом

В моей личной истории у этого братства есть ещё одно измерение – глубоко человеческое. Я являюсь представителем народа — турок-ахыска. И потому слова «родина», «дом», «память» и «благодарность» для меня наполнены особым смыслом.

История нашего народа была непростой. Депортация, разлука с исторической родиной, испытания, утраченные дома и необходимость начинать жизнь заново оставили глубокий след в судьбах нескольких поколений. Люди лишались привычного мира, но продолжали хранить язык, традиции, веру и надежду на будущее своих детей.

Именно Казахстан стал для многих из нас землёй, на которой эту надежду удалось сохранить.

Казахский народ принял наши семьи, разделил с ними хлеб, кров и человеческое тепло. Здесь люди заново строили дома, растили детей, трудились, создавали семьи и учились снова смотреть в будущее с уверенностью.

То, что в самые трудные времена было проявлением простого человеческого участия, с годами стало частью нашей общей памяти. Я никогда не воспринимал это как нечто само собой разумеющееся.

Благодарность Казахстану для меня – не формальность и не обязательная фраза в официальной речи. Это чувство, которое живёт в сердце. Оно передаётся от родителей детям, от детей внукам. Оно проявляется не только в словах, но и в уважении к земле, которая дала возможность жить, работать, растить новое поколение и чувствовать себя дома.

Мы сохранили любовь к своим историческим корням и духовную связь с Турцией. И одновременно глубоко укоренились в Казахстане, который стал родным для наших семей.

В этом нет противоречия. Напротив, именно так рождается особая миссия – соединять культуры, укреплять взаимопонимание и помогать людям видеть друг в друге не чужих, а близких.

Я всегда чувствовал, что в определённом смысле мне доверена роль моста между двумя братскими странами.

Но у любого моста есть своё предназначение: он нужен не ради самого себя. Он нужен, чтобы люди могли встретиться.

И если мой жизненный путь позволяет хотя бы немного сблизить Казахстан и Турцию, помочь людям услышать друг друга, открыть новые возможности для сотрудничества, я считаю это большой честью и ответственностью.

От общего прошлого – к общему будущему

За прошедшие десятилетия Казахстан и Турция прошли огромный путь. Сегодня наши отношения давно вышли за рамки исторической и культурной близости.

Нас объединяют экономика и инвестиции, образование и наука, транспорт и логистика, культура и туризм. Мы открываем новые возможности для предпринимателей, создаём условия для академического обмена, расширяем контакты между молодёжью и общественными организациями.

Особое место в этом процессе занимает сотрудничество в рамках тюркского мира.

Для меня оно имеет принципиальное значение. Общие корни – это не повод жить только воспоминаниями о прошлом величии. Это возможность опереться на наследие предков, чтобы вместе создавать то, чем будут гордиться наши дети.

Сегодня тюркские государства получают всё больше возможностей для взаимодействия. Но настоящее единство измеряется не количеством проведённых саммитов и подписанных документов. Оно проявляется в способности слышать друг друга, поддерживать общие инициативы, создавать новые проекты и брать на себя ответственность за результат.

Именно поэтому название этого издания – «Kazakistan — Türkiye: Ortak Gelecek / Казахстан – Турция: Общее будущее» – мне особенно близко.

В этих словах заключён сам смысл нашего пути.

Прошлое даёт нам корни. Настоящее требует от нас действий. Будущее зависит от того, что мы сумеем передать следующим поколениям.

Можно бесконечно гордиться общим наследием, рассказывать о великих пред-

ках и вспоминать исторические события. Но наследие живёт по-настоящему лишь тогда, когда становится источником новых идей, сильных решений и созидательных дел.

Наш общий дом XXI века должен строиться на доверии, взаимном уважении и готовности действовать сообща.

И у этого дома уже есть прочный фундамент – многолетняя дружба Казахстана и Турции.

Лидерство, которое открывает возможности

В истории международных отношений многое зависит от личной позиции руководителей государств. Именно их решения способны придать новый импульс сотрудничеству, открыть новые направления взаимодействия и превратить общие намерения в конкретные результаты.

Президенты Республики Казахстан Касым-Жомарт Кемелевич Токаев и Турецкой Республики Реджеп Тайип Эрдоган последовательно развивают казахстанско-турецкое партнёрство, расширяя возможности для сотрудничества в экономике, транспорте, культуре и гуманитарной сфере.

Государственные визиты, переговоры и достигнутые договорённости имеют большое значение. Но за каждым соглашением должны стоять реальные возможности для людей: новые предприятия и рабочие места, совместные образовательные программы, научные исследования, культурные инициативы и проекты, которые делают наши страны ближе.

От Каспия до Анатолии формируется пространство взаимодействия, в котором география перестаёт быть преградой и становится преимуществом.

Транспортные маршруты открывают новые пути между Востоком и Западом. Университеты объединяют молодых людей. Предприниматели создают совместные проекты. Учёные обмениваются знаниями. Деятели культуры знакомят народы с духовным наследием друг друга.

А дипломатия помогает всему этому обрести направление, устойчивость и перспективу.

Однако я убеждён: дружба между государствами не может оставаться исключительно делом президентов, министров и дипломатических ведомств.

Руководители открывают двери. Дипломаты прокладывают пути. Но по-настоящему близкими страны становятся тогда, когда навстречу друг другу идут сами люди.

Учитель, который знакомит студентов с культурой другой страны. Предприниматель, который решается создать совместное предприятие. Учёный, который объединяет коллег ради общего открытия. Писатель, чья книга на другом языке находит нового читателя. Молодые люди, которые впервые встречаются, спорят, смеются, учатся понимать друг друга и неожиданно обнаруживают, как много у них общего.

Именно из таких человеческих связей складывается прочное основание международного доверия.

Здесь начинается настоящая публичная дипломатия – дипломатия открытых сердец, личной ответственности и конкретных дел.

Особая роль в ней принадлежит представителям народов, чья жизнь связана сразу с несколькими культурными пространствами. Людям, которые сохраняют любовь к своим историческим корням, уважают традиции предков и при этом всем сердцем преданы стране, ставшей их Родиной.

Они не просто знают две культуры. Они способны объяснять их друг другу, находить точки соприкосновения и превращать различия в источник взаимного обогащения.

Я считаю, что именно в этом заключается одна из важнейших возможностей современного общества.

Аманат, который мы должны сохранить

У тюркских народов есть удивительное понятие – аманат.

В этом слове гораздо больше смысла, чем в обычном понимании обязательства. Аманат – это доверие, ответственность и нравственный долг. Это то, что тебе поручили сохранить, не растратить, не предать и однажды передать дальше – в достойном состоянии, с пониманием его истинной ценности.

Для меня казахстанско-турецкое братство – именно такой аманат.

Мы получили его от поколений, которые сохраняли язык, традиции, веру и память даже в самые трудные времена. От людей, которые умели поддерживать друг друга, несмотря на расстояния и испытания. От тех, кто понимал: связь между народами нельзя измерить только политическими обстоятельствами одного исторического периода.

Теперь наша очередь беречь это наследие.

Но беречь – не значит просто хранить его в воспоминаниях. Значит наполнять новым содержанием, укреплять делами, передавать молодёжи не только как красивую историю, но и как живой пример того, что дают людям доверие, взаимное уважение и готовность быть рядом.

Мне хочется, чтобы молодое поколение Казахстана и Турции воспринимало наше братство не как обязательную тему торжественных речей, а как естественную часть своей жизни.

Чтобы казахстанский студент мог учиться в Турции и чувствовать себя желанным гостем. Чтобы турецкий предприниматель видел в Казахстане надёжного партнёра. Чтобы книги наших авторов находили читателей по обе стороны границы. Чтобы молодые учёные, деятели культуры и общественные лидеры создавали совместные проекты, не задумываясь о том, насколько далеко друг от друга находятся наши страны.

И чтобы в основе всего этого оставалось простое человеческое чувство – доверие.

Я представляю себе один день в будущем.

Молодой казахстанец открывает это издание в Астане, Алматы или Туркестане. В это же время молодой турок перелистывает его страницы в Анкаре, Стамбуле или Бурсе.

Они могут говорить на разных языках, жить в разных городах, учиться разным профессиям и мечтать о разных вещах. Но, познакомившись с историей наших народов, они почувствуют нечто общее.

Они поймут, что между ними гораздо больше связей, чем может показаться на первый взгляд. Что за историческими датами стоят судьбы людей. Что за дипломатическими соглашениями – доверие. Что за словом «братство» – ответственность, которую нельзя переложить на кого-то другого.

И, возможно, именно тогда они по-настоящему поймут смысл слов «общее будущее».

Потому что будущее не возникает само по себе. Его создают люди, которые умеют помнить прошлое, ценить настоящее и смотреть вперёд не в одиночку, а вместе.

Я благодарен судьбе за возможность быть частью этой истории.

И верю: пока мы сохраняем память, уважаем друг друга и строим новые мосты между нашими народами, казахстанско-турецкая дружба будет не просто наследием прошлого.

Она останется живой силой, которая объединяет поколения и открывает дорогу в будущее.

Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan “Avrasya’da Barışın Anahtarı:

Türk Dünyası” başlıklı makale

Президент Ердоғанның «Еуразиядағы бейбітшіліктің кілті:

Түркі әлемі» атты мақаласы

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, “Avrasya’da Barışın Anahtarı: Türk Dünyası” isimli bir makale kaleme aldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, makalesinde şunları kaydetti:

"Bölgesel çatışmalar ve krizler bugün küresel ölçekte ortak güvenliğimize, ekonomik refahımıza ve istikrarımıza yönelik kapsamlı birer meydan okuma niteliğindedir. Küresel sistem, çatışmacı jeopolitik rekabetin getirdiği yeni asimetrik riskler, enerji arz güvenliğinde yaşanan kırılmalar ve buna bağlı finansal dalgalanmalar karşısında ciddi bir stres testiyle karşı karşıyadır. Bununla birlikte, yapay zekâ eksenli yaşanan büyük dönüşümün ortaya çıkardığı yeni dinamikler küresel sistemin kırılganlıklarını daha da derinleştirmektedir. İşte tüm bu sınamalar uzun zamandır vurguladığımız üzere, mevcut uluslararası sistemin ve küresel yönetişim mekanizmalarının yetersizliğini ve reform ihtiyacını apaçık ortaya koymaktadır.

2014 yılındaki Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna hitabımda uluslararası sistemin hem yapısının hem de meşruiyetinin tartışmalı hâle geldiğini dile getirerek daha adil bir dünyanın mümkün olabileceğini 'Dünya 5’ten büyüktür' ifadesiyle ortaya koymuştum. Üzülerek belirtmeliyim ki o günden bugüne küresel sistemin daha adil ve kapsayıcı bir niteliğe kavuşması adına anlamlı bir ilerleme kaydedilemedi. Tam tersine kurallara dayalı uluslararası düzen daha fazla erozyona uğradı. Bunun en açık ve acı örneği Gazze’de yaşananlardır. İsrail, işlediği insanlık suçlarıyla insanlığın ortak değerlerini ayaklar altına almaktadır.

Türkiye olarak, küresel ve bölgesel krizlerin üstesinden ancak “uygulanabilir kurallara” dayalı bir düzen inşa ederek gelinebileceğini savunuyoruz. Bu kapsamda bölgemizde ve küresel düzeyde kriz ve çatışmaların sona erdirilmesi adına hem çok taraflı örgütler nezdinde hem de müstakilen sorumluluk almaktan kaçınmıyoruz. Barış diplomasisi ve arabuluculuk girişimlerimizde tüm

Түркия Республикасының Президенті Режеп Тайип Ердоған «Еуразиядағы бейбітшіліктің кілті: Түркі әлемі» атты мақала жазды. Президент Ердоған мақаласында мыналарды атап өтті:

«Бүгінгі таңда өңірлік қақтығыстар мен дағдарыстар ғаламдық ауқымда біздің ортақ қауіпсіздігімізге, экономикалық әл-ауқатымыз бен тұрақтылығымызға төнген кешенді сын-қатер болып табылады. Жаһандық жүйе қақтығыс сипатындағы геосаяси бәсекелестік әкелген жаңа асимметриялық қауіптер, энергиямен қамтамасыз ету қауіпсіздігіндегі үзілістер және соған байланысты қаржылық ауытқулар алдында елеулі күйзеліс сынағымен бетпе-бет келіп отыр. Сонымен қатар, жасанды интеллект негізінде жүріп жатқан ауқымды трансформацияның жаңа динамикасы жаһандық жүйенің осал тұстарын одан әрі тереңдетуде. Бұл сын-қатерлердің барлығы, біз көптен бері айтып келе жатқанымыздай, қазіргі халықаралық жүйе мен жаһандық басқару тетіктерінің дәрменсіздігін және реформа қажеттілігін анық көрсетеді. 2014 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымы Бас Ассамблеясында сөйлеген сөзімде халықаралық жүйенің құрылымы да, легитимділігі де даулы күйге түскенін айтып, неғұрлым әділетті әлемнің мүмкін екенін "Әлем бестен үлкен" деген сөзіммен білдірген едім. Өкінішке қарай, сол күннен бүгінге дейін жаһандық жүйенің неғұрлым әділетті әрі инклюзивті сипатқа ие болуы жолында айтарлықтай ілгерілеушілік болған жоқ. Керісінше, ережелерге негізделген халықаралық тәртіп одан сайын әлсіреді.

Мұның ең айқын әрі ауыр мысалы — Газада болып жатқан оқиғалар. Израиль жасаған адамзатқа қарсы қылмыстарымен адамзаттың ортақ құндылықтарын аяққа таптауда. Түркия мемлекеті ретінде жаһандық және өңірлік дағдарыстарды тек "қолдануға болатын ережелерге" негізделген тәртіп орнату арқылы ғана еңсеруге болады деп есептейміз. Осы орайда біз аймағымызда және жаһандық деңгейде дағдарыстар мен қақтығыстарды тоқтату жолында көпжақты ұйымдар аясында да, жеке

taraflarla güven temelinde diyalog kuruyor, meselelerin diplomasi masasında çözülmesi için somut adımlar atılmasını sağlıyoruz. Küresel barış ve refah adına yürüttüğümüz ilkeli diplomasimizin dünya çapında tebarüz ettiğini görmekten memnuniyet duyuyoruz.

Ancak daha adaletli, kapsayıcı ve istikrarlı bir barış ve refah ikliminin oluşturulması adına ikili, bölgesel ve küresel ortaklıkların genişletilmesi gerektiği aşikardır. Bu noktada bölgesel anlaşmazlıkların öncelikle bölge ülkelerinin kurumsal inisiyatifleriyle

дара да жауапкершілік алудан тартынбаймыз. Бейбітшілік дипломатиясы мен делдалдық бастамаларымызда барлық тараппен сенімге негізделген диалог орнатып, мәселелердің дипломатиялық келіссөз үстелінде шешілуі үшін нақты қадамдар жасалуын қамтамасыз етудеміз. Жаһандық бейбітшілік пен игілік жолында ұстанып отырған парасатты дипломатиямыздың дүниежүзі бойынша жоғары бағаланып жатқанын көру бізге зор мақтаныш ұялатады. Дегенмен, неғұрлым әділ, инклюзивті және тұрақты бейбітшілік пен өркендеу

çözülmesi gerektiğine inanıyoruz. 'Bölgesel sahiplenme' anlayışımız doğrultusunda, başta Türk Devletler Teşkilatı olmak üzere, üyesi olduğumuz örgütlerle ve komşularımızla ortak girişimlere her zaman açık olduğumuzun altını çizmek istiyorum. BM Güvenlik Konseyi'nin yapısal sorunları, bölgesel ve küresel çatışmaların çözümü ve kalıcı ekonomik refahın tesis edilmesi başta olmak üzere, hemen her kritik meselede dost ve kardeş Kazakistan'la yürüttüğümüz iş birliği ve ortaklıklar, dış politikamız açısından müstesna bir nitelik taşımaktadır.

1991'de Türkiye, bağımsızlığını ilan ettiği gün Kazakistan'ı tanıyan ilk ülke olmuş ve o günden itibaren gücünü ortak tarihimiz, kültürel ve manevi bağlarımızdan alan ilişkilerimiz her geçen gün kuvvetlenmiştir. Bizim dostluk hukukumuzun ve manevi bağlarımızın geçmişi şüphesiz çok daha eskiye dayanmaktadır. 2000'li yıllardan itibaren ise ikili ilişkilerimizde yeni bir eşik aşılmış; siyasi, ekonomik ve kültürel alanda inşa ettiğimiz kurumsal mekanizmalarla iş birliği ve ortaklıklarımız daha somut neticeler vermeye başlamıştır. Enerji, ulaştırma, lojistik ve savunma sanayii başta olmak üzere, ekonomik alandaki iş birliğimiz, eğitim ve kültür sahasındaki ortaklıklarımızla daha geniş ve sağlam bir zemine yayılmaktadır.

2012 yılında ihdas ettiğimiz Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi ile ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi noktasında muhakkak önemli kazanımlar elde ettik. Bugün Kazakistan ile ticaret hacmimiz 10 milyar dolar seviyesine yaklaşmış durumdadır. Türk iş insanlarının bugüne kadar Kazakistan'a yaptığı doğrudan yatırımlar 6 milyar dolara yaklaşmıştır. Türk müteahhitler Kazakistan'da 30 milyar doları aşan 550'ye yakın proje tamamlamıştır. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kardeşim Kasım Cömert Tokayev'le belirlediğimiz ticaret hacmi hedefi 15 milyar dolardır. İnşallah karşılıklı çabalarla bu hedefe de kısa sürede ulaşacağımıza inancım tamdır.

Halklarımız arasındaki kardeşlik bağlarını güçlendiren eğitim, spor ve

ахуалын құру үшін екіжақты, өңірлік және жаһандық серіктестікті кеңейту қажеттігі даусыз. Бұл тұрғыда өңірлік келіспеушіліктер ең алдымен аймақ елдерінің институционалдық бастамаларымен шешілуі керек деген сенімдеміз. Біздің "өңірлік иелік ету" ұстанымымызға сәйкес, Түркі мемлекеттері ұйымын қоса алғанда, өзіміз мүше ұйымдармен және көршілерімізбен бірлескен бастамаларға әрдайым ашық екенімізді баса айтқым келеді. БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің құрылымдық түйткілдері, өңірлік және жаһандық қақтығыстарды реттеу мен тұрақты экономикалық әл-ауқатты орнату сынды аса маңызды мәселелердің барлығында дос әрі бауырлас Қазақстанмен жүргізіп жатқан ынтымақтастығымыз бен әріптестігіміз сыртқы саясатымызда ерекше орын алады. 1991 жылы Түркия Қазақстанның тәуелсіздігін жариялаған күні оны алғаш таныған ел болды және сол күннен бастап ортақ тарихымыздан, мәдени және рухани тамырымыздан нәр алатын қарым-қатынасымыз күннен-күнге нығая түсті. Біздің достық қағидаларымыз бен рухани байланыстарымыздың тарихы сөзсіз өте тереңге кетеді. Ал 2000-жылдардан бастап екіжақты қарым-қатынасымызда жаңа кезең басталып; саяси, экономикалық және мәдени салаларда құрған институционалдық тетіктеріміз арқылы ынтымақтастығымыз бен әріптестігіміз нақты нәтижелер бере бастады. Энергетика, көлік, логистика және қорғаныс өнеркәсібінен бастап, экономикалық саладағы өзара іс-қимылымыз білім беру мен мәдениет саласындағы серіктестігімізбен одан әрі кең әрі берік негізге ұласуда. 2012 жылы құрылған Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесі арқылы экономикалық және сауда байланыстарымызды дамыту тұрғысында маңызды жетістіктерге қол жеткіздік. Бүгінде Қазақстанмен сауда айналымымыз 10 миллиард доллар көлеміне жақындады. Түрік кәсіпкерлерінің осы уақытқа дейін Қазақстанға салған тікелей инвестициясы 6 миллиард долларға жуықтады. Түрік құрылысшылары Қазақстанда құны 30 миллиард доллардан асатын 550-ге жуық жобаны сәтті аяқтады. Қазақстан Президенті, бауырым Қасым-

kültürel alanlardaki ilişkilerimizi de mükemmel hâle getirmek, öncelikli gündem maddelerimizdendir. Bilindiği üzere, Türk Devletleri Teşkilatı'nın 2026 yılı Turizm Başkenti olarak Ankara seçilmiştir. Bu vesileyle Kazak kardeşlerimizi zengin kültürel, tarihî ve beşerî mirasıyla Türk dünyasının ortak hafızasını yansıtan Başkentimize davet etmek istiyorum. Yıl boyunca yapacağımız tarihî, kültürel ve sportif etkinliklerde Kazak kardeşlerimizi de aramızda görmekten memnuniyet duyacağız.

14 Mayıs'taki Kazakistan ziyaretimiz bizim için oldukça anlamlıdır. ABD-İsrail ile İran arasındaki kriz, Gazze'deki kırılgan ateşkes süreci başta olmak üzere, bölgemizin hem siyasi hem de enerji güvenliği ve arzı sorunları gibi ekonomik düzlemde sınandığı bu günlerde Kazakistan'da yapacağımız ikili görüşmeler büyük önem taşımaktadır. Bu ziyaretin hem ülkelerimiz arasındaki siyasi, ekonomik ve ticari ilişkileri geliştireceğine hem de halklarımız arasındaki kadim dostluğa katkıda bulunacağına inanıyorum. Yine bu ziyaret kapsamında Türk Devletleri Teşkilatı Devlet Başkanları Gayriresmi Zirvesine katılacağız. Bu zirvede, Türk dünyası olarak siyasi, ekonomik, ve kültürel iş birliği ve ortaklık potansiyellerimizi istişare edecek, bölgesel siyasi ve ekonomik sınamaları değerlendirme fırsatı bulacağız. Türk dünyasını temsil eden devletler olarak bizler; Hoca Ahmet Yesevi'nin 'Yoklar doymadığında, varlar ağlamıyorsa dünya tez yıkılır' anlayışıyla bölgemizde ve dünyada barış, refah ve huzur ikliminin tesisi için sorumluluk almaktan hiçbir zaman kaçınmayacağız."

Жомарт Тоқаевпен бірге белгілеген сауда айналымы мақсатымыз — 15 миллиард доллар. Қос тараптың бірлескен күш-жігерімен бұл межеге де аз уақыт ішінде жететінімізге толық сенімдімін. Халықтарымыз арасындағы бауырластық байланыстарды бекемдей түсетін білім, спорт және мәдени салалардағы қатынастарымызды кемел деңгейге жеткізу — біздің басты күн тәртібіміздегі мәселелердің бірі. Өздеріңізге мәлім, Анкара қаласы Түркі мемлекеттері ұйымының 2026 жылғы Туризм астанасы болып таңдалды. Осы орайда қазақ бауырларымызды бай мәдени, тарихи және адами мұрасымен тұтас түркі дүниесінің ортақ жадын айшықтайтын Елордамызға шақырғым келеді. Жыл бойы өтетін тарихи, мәдени және спорттық шараларда қазақ бауырларымызды арамызда көруге қуанышты боламыз. 14 мамырда Қазақстанға жасайтын сапарымыз біз үшін айрықша мәнге ие. АҚШ-Израиль мен Иран арасындағы дағдарыс, Газадағы тұрақсыз бітімгершілік үдерісі сияқты өңіріміздің саяси да, энергия қауіпсіздігі мен жеткізілімі сынды экономикалық тұрғыдан да сыналатын осы күндері Қазақстанда өтетін екіжақты келіссөздер аса зор маңызға ие. Бұл сапар елдеріміз арасындағы саяси, экономикалық және сауда байланыстарын дамытып қана қоймай, халықтарымыз арасындағы ежелгі достықты одан әрі нығайтуға үлес қосатынына сенемін. Сонымен қатар, осы сапар аясында Түркі мемлекеттері ұйымына мүше мемлекеттер басшыларының бейресми саммитіне қатысамыз. Бұл саммитте біз түркі әлемі ретінде саяси, экономикалық және мәдени ынтымақтастық пен әріптестік әлеуетімізді талқылап, өңірлік саяси және экономикалық сын-қатерлерді бағалауға мүмкіндік аламыз. Түркі дүниесінің өкілі саналатын мемлекеттер ретінде біз Қожа Ахмет Ясауидің "Жоқтар тоймағанда, барлар жыламаса, дүние тез күйрейді" деген қағидатымен өңірімізде және әлемде бейбітшілік, өркендеу мен тыныштық орнату жолында жауапкершіліктен ешқашан жалтармаймыз.»

СТАТЬЯ ПРЕЗИДЕНТА ЭРДОГАНА «КЛЮЧ К МИРУ В ЕВРАЗИИ: ТЮРКСКИЙ МИР»

Президент Турецкой Республики Реджеп Тайип Эрдоган написал статью под названием «Ключ к миру в Евразии: Тюркский мир».

В своей статье Президент Эрдоган отметил:

- Сегодня региональные конфликты и кризисы представляют собой комплексный вызов нашей общей безопасности, экономическому благополучию и стабильности в глобальном масштабе. Глобальная система проходит серьезный стресс-тест перед лицом новых асимметричных рисков, порожденных конфликтным геополитическим соперничеством, сбоев в безопасности поставок энергоносителей и связанных с этим финансовых колебаний. Наряду с этим новая динамика, возникшая в результате масштабной трансформации на базе искусственного интеллекта, еще глубже обнажает уязвимости глобальной системы. Все эти вызовы, как мы подчеркиваем уже долгое

время, наглядно демонстрируют неадекватность существующей международной системы и механизмов глобального управления, а также острую необходимость их реформирования.

В своем обращении к Генеральной Ассамблее Организации Объединенных Наций в 2014 году я подчеркнул, что структура и легитимность международной системы стали спорными, заявив, что более справедливый мир возможен, выразив это фразой «Мир больше пяти». С сожалением должен отметить, что с того дня и до настоящего времени не было достигнуто значительного прогресса в том, чтобы сделать глобальную систему более справедливой и инклюзивной. Напротив, основанный на правилах международный порядок подвергся еще большей эрозии. Самым очевидным и болезненным примером этого являются события в Газе. Израиль своими преступлениями против человечности попирает общие ценности всего человечества.

Мы в Турции убеждены, что преодоление глобальных и региональных кризисов возможно только через построение порядка, основанного на «применимых правилах». В этом контексте мы не избегаем ответственности – как в рамках многосторонних организаций, так и на индивидуальной основе – ради прекращения кризисов и конфликтов в нашем регионе и во всем мире. В наших усилиях по мирной дипломатии и посредничеству мы выстраиваем диалог со всеми сторонами на основе доверия и способствуем принятию конкретных шагов для разрешения вопросов за столом переговоров. Нам отрадно видеть, что наша принципиальная дипломатия во имя глобального мира и процветания получает признание во всем мире.

Однако очевидно, что для создания атмосферы более справедливого, инклюзивного и стабильного мира и благополучия необходимо расширять двусторонние, региональные и глобальные партнерства. В этом плане мы твердо верим, что региональные разногласия должны решаться прежде всего институциональными инициативами стран самого региона. В соответствии с нашим принципом «региональной ответственности» хочу подчеркнуть, что мы всегда открыты для совместных инициатив с организациями, членами которых являемся, прежде всего с Организацией тюркских государств, а также с нашими соседями. Наше сотрудничество и партнерство с дружественным и братским Казахстаном практически по всем критически важным вопросам – от структурных проблем Совета Безопасности ООН до урегулирования региональных и глобальных конфликтов и установления долгосрочного экономического процветания – носит исключительный характер для нашей внешней политики.

В 1991 году Турция стала первой страной, признавшей независимость Казахстана в день ее провозглашения, и с тех пор наши отношения, черпающие силу из общей истории, культурных и духовных связей, крепли день ото дня. Корни нашей дружбы и духовных уз уходят гораздо глубже в историю. Начиная с 2000-х годов в наших двусторонних отношениях был преодолен новый рубеж: сотрудничество и партнерство благодаря институциональным механизмам в политической, экономической и культурной сферах стали приносить более конкретные результаты. Наше взаимодействие в экономике, прежде всего в энергетике, транспорте, логистике и оборонной промышленности, расширяется и укрепляется благодаря партнерству в сферах образования и культуры.

Благодаря Совету стратегического сотрудничества высшего уровня, созданному в 2012 году, мы добились значительных успехов в развитии торгово-экономических связей. Сегодня объем нашей взаимной торговли с Казахстаном приближается к отметке в 10 миллиардов долларов. Прямые инвестиции турецких предпринимателей в экономику Казахстана на сегодняшний день приблизились к 6 миллиардам долларов. Турецкие подрядчики реализовали в Казахстане около 550 проектов стоимостью свыше 30 миллиардов долларов. Цель по объему товарооборота, определенная мной вместе с моим братом, Президентом Казахстана Касым-Жомартом Токаевым, составляет 15 миллиардов долларов. Я твердо верю, что совместными усилиями мы достигнем этого рубежа в кратчайшие сроки.

Выведение на совершенный уровень отношений в сфере образования, спорта

и культуры, укрепляющих братские связи между нашими народами, входит в число наших приоритетных задач. Как известно, Анкара была выбрана Туристической столицей Организации тюркских государств на 2026 год. Пользуясь случаем, я хочу пригласить наших казахских братьев в нашу столицу, которая благодаря богатому культурному, историческому и гуманитарному наследию отражает общую память тюркского мира. Мы будем рады видеть наших казахских братьев среди нас на исторических, культурных и спортивных мероприятиях, которые пройдут в течение года.

Наш визит в Казахстан 14 мая имеет для нас особое значение. В эти дни, когда наш регион проходит испытания как в политическом плане – в частности, в связи с кризисом между США-Израилем и Ираном и хрупким процессом прекращения огня в Газе, – так и в экономическом измерении, включая энергетическую безопасность и стабильность поставок, двусторонние переговоры в Казахстане приобретают колоссальное значение. Убежден, что этот визит не только укрепит политические, экономические и торговые отношения между нашими странами, но и внесет вклад в многовековую дружбу между нашими народами.

В рамках данного визита мы также примем участие в неформальном саммите глав государств Организации тюркских государств. На этом саммите мы сможем обсудить наш потенциал политического, экономического и культурного взаимодействия и партнерства как тюркского мира, а также оценить региональные политические и экономические вызовы. Как государства, представляющие тюркский мир, руководствуясь мудростью Ходжи Ахмеда Ясави: «Если неимущие голодают, а имущие не плачут об этом, мир быстро рухнет», мы никогда не будем избегать ответственности ради установления мира, благополучия и спокойствия в нашем регионе и во всем мире.

Ұлы Даланың жаңа зерде картасы:
Мәулен Әшімбаевтың еңбегіндегі реформалар мен болашақтың негізгі ұғымдары

Büyük Bozkırın Yeni Zihin Haritası:
Maulen Aşimbayev'in Kaleminden Reformun ve Geleceğin Anahtar Kavramları

Büyük Bozkırın Yeni Zihin Haritası: Maulen Aşimbayev'in Kaleminden Reformun ve Geleceğin Anahtar Kavramları

Avrasya'nın stratejik kalbinde yer alan kardeş Kazakistan Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in öncülüğünde siyasal sistemini, iktisadi yapısını, toplumsal dokusunu ve uluslararası konumlanışını kökten yeniden inşa ettiği tarihî bir dönüşüm eşiğindedir.

Ұлы Даланың жаңа зерде картасы: Мәулен Әшімбаевтың еңбегіндегі реформалар мен болашақтың негізгі ұғымдары

Еуразияның қақ ортасында орналасқан Қазақстан бүгінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасымен саяси жүйені, экономикалық бағыт пен қоғамдық құндылықтарды түбегейлі жаңғырту кезеңін бастан кешіріп отыр.

Осы ауқымды тарихи өзгерістердің бел ортасында жүрген саясаткер әрі Парламент Сенатының Төрағасы Мәулен

Bu dönüşüm sürecinin hem en üst düzey yasama organındaki yöneticisi hem de entelektüel kurucularından biri olan Kazakistan Parlamentosu Senato Başkanı Maulen Aşimbayev, 2026 yılında yayımlanan “Reformların Mantığı: Kazakistan’ın Geleceğinin Tarihinden Yedi Bölüm” adlı eseriyle bu büyük hamlenin kuramsal ve felsefi altyapısını kamuoyuna sunmaktadır. Yazar, kaleme aldığı bu kapsamlı metni sıradan bir icraat dökümü veya bürokratik faaliyet raporu olarak görmez; aksine eseri, “hatları yeni günün sabah pusunun ardından görünmeye başlayan geleceğe kapı açan öncü bir dalga” ve “değişim çağının analitik bir belgesi” olarak tanımlar. Türk Birliği dergisi okurları için bu çalışma; kardeş bir

Әшімбаевтың 2026 жылы жарық көрген «Логика реформ. Семь глав казахстанской истории будущего» атты кітабы еліміздің жаңа даму белесін терең зерделеуге арналған салмақты еңбек болып табылады. Автор бұл кітапты құрғақ есеп немесе өткен күндердің шежіресі ретінде емес, болашаққа жол ашатын бастаушы толқын әрі өзгерістер дәуірінің сараптамалық құжаты ретінде ұсынады. «Түрік бірлігі» журналының оқырмандары үшін аталмыш еңбек – заманауи түркі әлемінің жетекші мемлекеттерінің бірі жаһандық дағдарыстар мен аласапырандар кезеңінде қалайша төл даму моделін қалыптастырып, өзінің дербес стратегиялық бағытын айқындап жатқанын түсінуге арналған тұжырымдамалық зерттеу. Төменде автордың осы еңбегінде көтерілген өзекті ұғымдар мен теориялық түйіндері сөз болады.

1. BANI әлемі, динамикалық хаос және тектоникалық сілкіністер

М. Әшімбаев еліміздегі жаңғыру үдерісін жаһандық дамудың кең панорамасымен сабақтастыра отырып, 2020 жылды күллі адамзат үшін жаңа дәуірдің айқын шекарасы ретінде белгілейді. Бұл кезең бұрынғы үйреншікті сызықтық заңдылықтарға бағынбайтын, американдық футуролог Джамейс Кашио тұжырымдаған BANI (Brittle – морт сынғыш, Anxious – мазасыз, Nonlinear – бейсызықты, Incomprehensible – түсініксіз) ақиқатымен сипатталады. Нассим Талебтің «қара аққу» қағидасына сүйенген автор адамзаттың материяны атомдық және генетикалық деңгейде игеретін алтыншы технологиялық сатыға өткенін, алайда биологиялық және мінез-құлық тұрғысынан әлі де кроманьондық таным деңгейінде қалып отырғанын дәлелдейді. Осы сәйкессіздік жаһандық жүйені шектен тыс қыздырып, күтпеген дағдарыстарға жол ашуда. «Әлем әрқашан өзгеріп отырған, бірақ біздің заманымыздың осы тұрғыда өзіндік орны бар. XXI ғасырдағы өзгерістердің қарқыны мен жаһандық ауқымы, айталық, осыдан 30 жыл бұрынғыдай әдеттегі себеп-салдардың сызықтық қисынына сыймайды. Қазіргі әлем динамикалық хаос парадигмасында өмір сүріп жатыр, ал бұл “қара аққулардың” заңды түрде пайда болуы үшін табиғи орта болып табылады. Әлем күрделі әрі тығыз байланысқан жүйеге айналды: егер бұрын жергілікті іркіліс жергілікті деңгейде ғана қалса, бүгінде ол жаһандық дағдарысқа ұласатын домино әсерін тудыруы мүмкін… BANI – ескі басқару әдістері

Türk cumhuriyetinin modernleşme sancılarını aşarak nasıl özgün bir kalkınma modeli ürettiğini, küresel türbülanslar karşısında geliştirdiği kurumsal dayanıklılığı ve 21. yüzyıl Türk dünyası jeopolitiğindeki yerini kavramak adına benzersiz bir kavramsal sözlük ve düşünce kılavuzudur. Eserde derinlemesine işlenen temel kuramlar, kavramsal açılımlar ve bizzat yazarın ifadeleri bu yeni zihin haritasını tüm berraklığıyla ortaya koymaktadır.

1. BANI Dünyası, Dinamik Kaos ve Tektonik Kırılmalar

Aşimbayev, Kazakistan'daki iç dönüşümü küresel bağlamdan koparmadan ele alır ve analizine çağdaş uluslararası sistemin yapısal krizini kuramsal bir çerçeveye oturtarak başlar. 2020 yılını dünya tarihi açısından kesin bir milat kabul eden yazar; pandeminin getirdiği sarsıntıları, jeopolitik çatışmaların tırmanışını, liberal ticaret mimarisinin çözülüşünü ve üretken yapay zekânın doğurduğu üstel hızlanmayı bu yeni çağın sabitleri olarak niteler. Klasik neden-sonuç ilişkilerinin geçerliliğini yitirdiği bu dönemi Amerikalı gelecek bilimci Jamais Cascio'nun geliştirdiği BANI (Brittle-Kırılgan, Anxious-Kaygılı, Nonlinear-Doğrusal Olmayan, Incomprehensible-Kavranamaz) modeliyle tahlil eden Aşimbayev, Nassim Nicholas Taleb'in "siyah kuğu" teorisine başvurur. İnsanlığın yapay zekâ, biyoteknoloji ve kuantum hesaplama gibi ileri teknolojilerle maddeyi atomik düzeyde yönettiği altıncı teknolojik paradigmanın eşiğinde durduğunu, buna karşın biyolojik ve psikolojik donanım olarak hâlâ yüz bin yıl önceki avcı-toplayıcı, yerel ve doğrusal düşünen Cro-Magnon insanı kaldığını belirtir. Bilişsel kapasite ile inşa edilen karmaşık küresel sistem arasındaki bu derin açı, dünyayı aşırı ısıtmakta, kırılganlaştırmakta ve dinamik kaos paradigmasını hâkim kılmaktadır.

"Günümüz dünyası, 'siyah kuğuların' düzenli biçimde ortaya çıkması için doğal ortam oluşturan dinamik kaos paradigması içinde yaşamaktadır. Dünya, karmaşık ve sıkı biçimde birbirine bağlı bir sisteme dönüşmüştür. Eskiden yerel bir aksaklık yerel düzeyde kalırken, bugün küresel bir krize yol açabilecek domino etkisi yaratabilmektedir... BANI, eski yönetim yöntemlerinin işlemez hâle geldiği kaotik bir sistem olarak dünyanın modelidir. Kırılganlık 'siyah kuğular' doğurur; doğrusal olmama ise merkezî sistemleri istikrarsızlaştırır ve ani krizlere yol açar. Böyle жұмыс істемей қалған хаостық жүйе ретіндегі әлем моделі. Морттық "қара аққуларды" тудырады, бейсызықтық орталықтандырылған жүйелердің тұрақсыздығы мен кенеттен болатын дағдарыстарға әкеледі. Мұндай морт сынғыш әрі бейсызықты жүйеде бірден бірнеше іркіліс қатар орын алса (пандемия + қақтығыстар + тарифтік соғыстар), олар бірін-бірі күшейтіп, поликризис тудырады».

2. Морт сынғыш тік құрылымнан «антиморт желіге» өту

Жүйелер теориясын мемлекеттік басқару тәжірибесімен ұштастырған М. Әшімбаев Н. Талебтің «антиморттық» (antifragility) ұғымын мемлекеттік билік моделінің негізгі өзегіне қояды. Автордың пайымдауынша, 2010 жылдардың соңындағы Қазақстанның саяси жүйесі биліктің шектен тыс орталықтануынан, барлық шешімнің бір ғана нүктеге байлануынан туындаған морт сынғыштықтың айқын үлгісі еді. Мұндай тұйықталған құрылымдарда ең жоғарғы деңгейдегі бір ғана қателік бүкіл ел үшін орны толмас апатқа айналу қаупін тудырады. Қаңтар қасіреті осы қасаң жүйенің өз мүмкіндігін тауысқанын көрсетті. Тоқаев реформаларының түпкі мәні – хаосқа қарсы құр қамал тұрғызу емес, қайта сынақтар мен дағдарыстардан сабақ алып, икемді әрі тармақталған «антиморттық желі» құру. «Күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» формуласы, биліктің бір қолға шоғырлануын шектеу және өкілеттіктерді өңірлерге беру – осы ұстанымның нақты нәтижесі.

«Хаос – күресетін жау емес, ол – ұстаз, ол – ақпарат. Ұсақ қателіктер жүйенің қай жері әлсіз екенін білдіреді. Хаосты сыртқа ысырып тастау арқылы біз жүйені соқыр қылып, сөзсіз болатын өзгерістер алдында оны морт сынғыш етеміз. "Қара аққулар" әлемінде аман қалу үшін хаосқа қарсы дуал соғудың қажеті жоқ, керісінше одан пайда көріп, барынша күшейіп әрі тиімді бола түсетіндей антиморттық қасиетке ие болу керек… Антиморттық логикасы бойынша Қазақстанда билікті орталықсыздандыру – басқару моделін қатаң тік құрылымнан ("шешім қабылдайтын жалғыз нүктеден") үлестірілген желіге ("көптеген автономды түйіндерге") ауыстыру деген сөз. Ол жергілікті хаос (ұсақ әкімшілік қателіктер, жергілікті бюджеттік даулар) өңірлер деңгейінде өтеліп, жаһандық апаттың (ықтимал дағдарыс алдындағы күллі мемлекеттік машинаның морттығының) алдын алатын жүйе құруға бағытталған».

kırılgan ve doğrusal olmayan bir sistemde aynı anda birkaç aksaklık yaşandığında (pandemi + çatışmalar + gümrük tarifesi savaşları), bunlar birbirini besleyerek çoklu kriz oluşturur."

2. Kırılgan Dikey Yapıdan "Antikırılgan Ağa" Geçiş

Sistem teorisinin bu tespitlerini kamu yönetimi mimarisine taşıyan Aşimbayev, Taleb'in geliştirdiği antikırılganlık (antifragility) kavramını devlet idaresinin merkezine oturtur. Yazara göre 2010'lu yılların sonundaki Kazakistan; iktidarın dar bir elit zümrenin elinde aşırı merkezileştiği, kararların dikey bir hiyerarşide tek bir tepeden alındığı ve tabanda biriken gerilimleri azaltacak emniyet supaplarından yoksun, klasik bir kırılgan sistem örneğiydi. Böyle sistemlerde en tepede yapılan tek bir stratejik hata, bütün bir milletin geleceğini tehlikeye atacak bir felakete dönüşmektedir. Ocak 2022 trajedisi (Kantar) ve küresel pandemi, bu katı yapının sınırlarını acı biçimde göstermiştir. Tokayev dönemi reformlarının ana hedefi, kaosa karşı nafile duvarlar örmek veya yapay bir durağanlık aramak değil; krizlerden, geribildirimlerden ve dalgalanmalardan beslenerek kendini yenileyebilen, dağıtık ve antikırılgan bir ağ mekanizması kurmaktır. "Güçlü Cumhurbaşkanı, etkili Parlamento, hesap verebilir Hükümet" modeli, yetkilerin tek merkezden paylaştırılması ve idari yetkilerin bölgelere devri bu felsefenin somut yansımalarıdır.

"Kaos, savaşılması gereken bir düşman değildir; bir öğretmendir, bilgidir. Küçük hatalar, sisteme nerede zayıf olduğunu gösterir. Kaosu ortadan kaldırarak sistemi körleştirir, kaçınılmaz değişimler karşısında kırılgan hâle getiririz. 'Siyah kuğular' dünyasında hayatta kalabilmek için kaosa karşı duvarlar örmek değil, antikırılgan olmak; ondan fayda çıkararak daha güçlü ve daha verimli hâle gelmeyi öğrenmek gerekir... Kırılganlık karşıtlığının mantığı içinde Kazakistan'da yerinden yönetim, yönetim modelinin katı bir dikey yapıdan, 'tek bir karar noktasından', dağıtık bir ağa, 'çok sayıda özerk düğüme' dönüşmesi demektir. Amaç, yerel kaosun, yani küçük idari hataların ve yerel bütçe tartışmalarının bölge düzeyinde soğurulduğu; böylece bütün devlet mekanizmasının olası bir kriz karşısındaki kırılganlığından doğabilecek genel bir felaketin önlendiği bir sistem kurmaktır."

3. Жаңа қоғамдық келісім: «Әуелі саясат...» және Әділетті Қазақстан

Кітапта тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында қолданылған «Әуелі экономика, содан кейін саясат» қағидатына байыпты тарихи баға беріледі. Автор бұл формула өтпелі кезеңнің ауыр дағдарысын еңсеру және нарықтық институттарды құру үшін бастапқыда қажет болғанымен, уақыт өте келе мемлекеттік бақылаудың барлық саланы жайлап, жеке бастаманы тұншықтыруына әкелгенін атап көрсетеді. Мұнайдың мол табысымен уланған «голланд ауруы» салдарынан байлықтың 60 пайызы халықтың 10 пайызының қолында шоғырланып, орта тап 10 пайыздан аспайтын жұқа қабат күйінде қалды. Тоқаев бұл тұйықтан шығу үшін даму парадигмасын түбегейлі өзгертіп, «Әуелі саясат, содан кейін экономика» бағытын ұсынды. Өйткені ашық әрі әділ саяси жүйе, еркін бәсекелестік болмайынша, экономикалық береке мен теңдікті қамтамасыз ету мүмкін емес. «Әділетті Қазақстан идеясының пайда болуының өзі – қоғамдық санадағы парадигмалық бетбұрыстың дәлелі. Бізде бәрін дұрыс жасауға толық мүмкіндік бар:

3. Yeni Toplumsal Sözleşme: “Önce Siyaset” ve Adil Kazakistan

Kitap, bağımsızlığın ilk yıllarında genç devleti ayakta tutmak için uygulanan “Önce ekonomi, sonra siyaset” formülünün tarihsel bir tahlilini yapar. Aşimbayev’e göre bu model, başlangıçta hiperenflasyonu durdurmak ve pazar ekonomisinin hukuki zeminini inşa etmek adına gerekli bir merkezileşme sağlamış olsa da, zamanla bir amaca dönüşmüş, kamunun ekonomideki kontrolsüz büyümesini beslemiş ve oligopol grupların hâkimiyetine yol açmıştır. Petrol негізін Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың саяси бастамалары қалаған жаңа қоғамдық шарт дүниеге келді. Оның мәнін алғашқы жақындауда былай тұжырымдауға болады: ескі басқарушылық парадигманы ашық демократиялық модельге ауыстыру + елдің барлық азаматтарының әл-ауқаты үшін экономикалық жағдай жасау. Формуланың бірінші бөлігі саяси құрамдастың үстемдігін көрсетсе, екіншісі тікелей біріншіден туындайды: бұрынғы басқару тәсілдері мен ынталандыру жүйесі ендігі жерде экономикалық игілікті қамтамасыз ете алмайды… “Күшті Қазақстан = әділетті мемле-

rantının kolay kazancıyla tetiklenen “Hollanda hastalığı”, servetin yüzde altmışının en zengin yüzde onluk kesimin elinde toplanmasına, orta sınıfın yüзde onun altına gerilemesine ve gerçek üretimin yerini televizyonlarda kırmızı butonlara basılarak açılan fabrikaların oluşturduğu bir “sunum ekonomisinin” almasına neden olmuştur. Tokayev, bu tıkanıklığı aşmak adına denklemi tersine çevirerek “Önce siyaset, sonra ekonomi” ilkesini getirmiştir; zira şeffaf, adil ve demokratik bir siyasi denetim olmadan ekonomik refahın toplumun tabanına yayılması imkânsızdır. Yeni toplumsal sözleşme; Cumhurbaşkanlığı

кет” теңдеуі биліктің ашықтығын, ресурстарды бөлу мен заң алдындағы теңдікті, бизнестегі және саясаттағы еркін бәсекелестікті, қоғам мен мемлекет арасындағы кері байланысты қамтиды. Соңғысы бұрынғысынша өте маңызды: тек “халық үніне құлақ асатын мемлекет” қана тиімді жұмыс істейтін мемлекет бола алады».

4. Дала демократиясының заманауи өрісі: Бірпалаталы Құрылтай және цифрлық демократия

Өкілді билік институттарының тарихи дамуы мен жаңғыруына арналған тарауда еліміздің басқару жүйесіндегі түбегейлі өзгерістер сөз болады. Отыз жылдық қос палаталы парламенттік тәжірибеден кейін, 2026 жылғы 15 наурызда қабылданған жаңа Конституцияға сәйкес пропорционалды жүйемен сайланатын бірпалаталы Құрылтай бекітілді. М. Әшімбаев бұл реформаны 1990 жылдардың басындағы тартыс пен саяси дағдарысқа ұласқан Жоғарғы Кеңес үлгісіне қайта оралу емес деп санайды. Керісінше, бұл – бүкіл қоғамдық топтар мен саяси партиялардың еркін білдіретін, атқарушы билікті мықты сараптамалық комитеттермен теңгеретін жаңа заманның ықпалды өкілді органы. Сонымен қатар, жаңа Құрылтай жасанды интеллект пен заманауи e-parliament жүйесін заң шығару ісіне батыл енгізген цифрлық демократияның флагманы ретінде қарастырылады.

«Өкілді биліктің тұрақтандырушы функциясы екі палатаның әлеуетін бір күшті жұдырыққа – бірпалаталы Құрылтайға біріктіруді талап етті, ол атқарушы биліктің ықпалды қарсы салмағы ретінде Қазақстан халқының барлық әлеуметтік топтарының күллі көзқарастар спектрін білдіретін болады… Бірақ, әрине, Парламентке келгенде мәселе тек дағдыда немесе таза техникалық шешімдерде ғана емес. Қаншалықты батыл естілсе де, біз адам факторының бұрмалаушы әсерін еселеп азайтатын, математикалық алгоритмдердің қатал әділдігі мен ашықтығына негізделген цифрлық демократияның табалдырығында тұрмыз… Жақын болашақтың парламенті жылдамдық пен сапаны, ашықтық пен кәсібилікті, саяси бәсекелестік пен технологиялық құзыреттілікті үйлестіруі тиіс. Осы жаңа модельдің негізі дәл осы цифрлық парламент бола алады. Жаңа біртұтас парламент – Құрылтай да өзінің қоғамдық мәртебесі бойынша цифрлық демократияның өзегі әрі үлгісіне айналуы қажет».

makamının tek dönemle sınırlandırılması, akrabaların kamu şirketlerinden menedilmesi, bağımsız Anayasa Mahkemesi'nin kurulması ve devletin ekonomiden kademeli çekilmesi üzerine kuruludur.

"Adil Kazakistan fikrinin ortaya çıkması bile, toplumsal bilinçteki paradigma değişiminin göstergesidir... İlk yaklaşım olarak bunun özü şöyle ifade edilebilir: eski yönetim paradigmasının açık ve demokratik bir modelle değiştirilmesi + ülkenin bütün vatandaşlarının refahı için ekonomik koşulların oluşturulması. Formülün ilk kısmı siyasi bileşenin önceliğini gösterirken, ikincisi doğrudan birinciden kaynaklanır: eski yönetim yöntemleri ve teşvik sistemi artık ekonomik refahı garanti etmemektedir... 'Güçlü Kazakistan = adil devlet' denklemi, iktidarın açıklığını, kaynakların dağılımında ve kanun önünde eşitliği, iş dünyasında ve siyasette serbest rekabeti, toplumla devlet arasındaki geri bildirimi içerir. Sonuncusu hâlâ hayati önem taşımaktadır: yalnızca 'dinleyen devlet', etkin biçimde işleyen devlet olabilir."

4. Bozkır Geleneğinin Modern İfadesi: Tek Kamaralı Kurultay ve Dijital Demokrasi

Eserde temsilî demokrasinin kurumsal tasarımına ayrılan bölüm, Kazakistan'ın anayasal mimarisindeki tarihî dönüm noktasını gözler önüne serer. Otuz yıldır işleyen iki kamaralı parlamento sisteminin ardından, 15 Mart 2026'da kabul edilen yeni Anayasa ile nispi temsil sistemine dayalı, çok partili ve tek kamaralı Kurultay ihdas edilmiştir. Aşimbayev, bu dönüşümün 1990'ların başındaki çatışmacı ve popülist Yüksek Konsey modeline bir geri dönüş olmadığını ısrarla vurgular. Aksine bu adım; tabandaki farklı sosyal grupların ve yeni kurulan siyasi partilerin (örneğin "Adilet" Partisi) sesini doğrudan yasama organına taşıyan, yürütmeyi bağımsız uzmanlık komiteleriyle etkin biçimde dengeleyen çağdaş bir halk meclisidir. Dahası bu meclis, e-parliament platformları, büyük veri analizleri ve yapay zekâ algoritmalarıyla donatılarak yasa tasarılarındaki çıkar çatışmalarını ve yolsuzluk risklerini önceden tespit eden bir dijital demokrasi laboratuvarı olarak tasarlanmıştır. Temsil artık durağan bir milletvekilliği sıfatı değil, toplumla gerçek zamanlı iletişim kurabilme yetkinliğidir.

"Temsilî iktidarın istikrar sağlayan işlevi, iki kamaranın potansiyelinin tek güçlü yumrukta, tek kamaralı Kurultay'da birleştirilmesini gerektirdi. Kurultay, yürütmenin etkili karşı

5. Ұлттың алтын бесігі («Ауыл – ел бесігі») және нақты қаржылық дербестік

Еңбектің рухани-әлеуметтік мазмұны ерекше тарауларының бірі өңірлер мен ауылды көркейту мәселесіне арналған. М. Әшімбаев өз балалық шағында Алтай баурайындағы Алмасай ауылында нағашы әжесінің баурында өткізген күндерін, ошақ басында тыңдаған батырлар жырын толғана еске алып, ауылды ұлттық кодтың, мінез бен асыл құндылықтардың қайнар бұлағы ретінде сипаттайды. Бұрынғы

ağırlığı olarak Kazakistan halkının bütün sosyal gruplarının tüm görüşlerini ifade edecektir... Ancak Parlamento söz konusu olduğunda mesele yalnızca alışkanlık veya salt teknik çözümler değildir. Ne kadar iddialı duyulsa da, matematiksel algoritmaların duygusuz dürüstlüğüne ve şeffaflığına dayanan, insan unsurunun çarpıtıcı etkisini kat kat azaltan dijital demokrasinin eşiğinde bulunuyoruz... Yakın geleceğin parlamentosu, hızla kaliteyi, açıklıkla profesyonelliği, siyasi rekabetle teknolojik yetkinliği birleştirmelidir. Bu yeni modelin temeli dijital parlamento olabilir... Yeni birleşik Parlamento Kurultay da toplumsal

орталықтанған жүйе салдарынан шикізатты Батыс пен оңтүстік, солтүстік облыстар арасындағы жан басына шаққандағы өңірлік өнімде 10 есеге дейін алшақтық туындап, мегаполистерге шектен тыс көші-қон қысымы күшейген еді. Тоқаевтың «Күшті өңірлер – күшті ұлт» қағидаты осы мәселені жүйелі реттеуді мақсат тұтады. Ауыл әкімдерін халықтың тікелей сайлауы, бизнес пен жеке табыс салығының аудандық бюджеттерге берілуі және «Ауыл аманаты», «Жайлы мектеп» бағдарламалары аймақтарға нақты қаржылық дербестік пен дербес жауапкершілік береді.

statüsü gereği dijital demokrasinin merkezi ve örneği olmalıdır.”

5. Ulusun Beşiği (Auıl, El Besigi) ve Mali Yerinden Yönetim

Eserin sosyolojik ve insani duyarlılığı en yüksek kesitlerinden birini bölgesel kalkınma ve kırsal alanların dönüşümü oluşturur. Aşimbayev, çocukluk anılarına dönerek Altay Dağları’nın eteklerindeki Almasay avılında ninesinden (nağaşı apa) dinlediği batır hikâyelerini, yıldızlı gökyüzünü ve ocağın çıtırtısını anlatır; bu hatıralar üzerinden köyün (avıl) Kazak kimliğinin, ahlakının ve tarihsel hafızasının yaşayan kalesi olduğunu savunur. Geçmişin katı merkeziyetçiliği nedeniyle kaynak zengini Atırav ile tarım kenti Türkistan arasında kişi başına bölgesel hasılada oluşan on katlık uçurum, büyük şehirlere kontrolsüz göçü ve bölgesel dengesizliği tetiklemiştir. Tokayev’in “Güçlü bölgeler, güçlü ulus” ilkesi tam da bu dengesizliği ortadan kaldırmayı hedefler. Köy ve ilçe akimlerinin doğrudan halk tarafından seçilmesi, işletmelerden ve şahıslardan alınan gelir vergilerinin ilçe bütçelerinde bırakılması, “Auıl Amanatı”, “Konforlu Okul” ve kırsal sağlık projeleriyle desteklenen yeni bütçe mimarisi, bölgeleri merkezden sadaka bekleyen edilgen yapılardan çıkarıp kendi ayakları üzerinde duran aktörlere dönüştürmektedir.

“Avıl, köy, bozkırda kaybolmuş kasaba; bunlar yalnızca yerleşim yerleri değil, kimliğimizin yaşayan kalbidir. Küresel gündemin neon ışığıyla birleşen merkez ışıklarından uzakta, kuşaktan kuşağa aktarılan ulusal kod tam da burada korunur ve güçlenir. Zihniyetimizin kökleri buradadır... Avılı, bölgelerin özgünlüğünü ve gücünü kaybedersek, ulusun ruhuyla bağımızı kaybederiz... Kırsal yönetim birimlerinin akimlerinin doğrudan seçilmesiyle, unutulmuş, hatta hiç bilinmeyen ‘Seni seçene hesap verirsin’ ilkesi, bölgelerde ilk küçük adımını attı; bu adım bütün Kazakistan için dev bir sıçrama olacaktır... Avılın gelişmesi ve sorunlarının çözümü, yalnızca tarım sektörünün verimliliğini artırma meselesi değildir. Bu, Kazak halkının kültürel kodunu koruma meselesidir.”

6. Tokayev Modeli, “Adal Azamat” ve Kazak Rönesansı

Küresel ölçekte ulusal kimliklerin aşındığı bir dönemde Aşimbayev, geçmişin bürokratik raporlar içinde kaybolan bildirisel

«Ауыл, қыстақ, далада қалған шағын қала – бұл жай ғана елді мекендер емес, болмысымыздың лүпілдеген тірі жүрегі. Жаһандық күн тәртібінің неонымен араласып кеткен орталықтың жарқ-жұрқынан алыста, дәл осы жерде ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлттық код сақталып, күш жинайды. Біздің менталитетіміздің тамыры осында, біздің барлық мән-мағынамыз, біздің этикамыз және түптеп келгенде дамуымыздың бағыттары осы жерден бастау алады. Ауыл – қазақы болмыстың қайнары мен қамалы, ұлт рухы тарихқа айналып кетпей, күнделікті тіршілікте өмір сүруін жалғастырып жатқан киелі мекен. Халқымыздың мәдени әрі имандылық қодының сақтаушысы ретінде бойымыздағы ауылмен байланыс тірі тұрғанда, біз ұлт ретінде тіріміз әрі мықтымыз… Ұмыт болған, тіпті таныс емес “кім сайласа, соған есеп бересің” қағидаты өңірлерде алғашқы кішкентай қадамын жасады, бұл бүкіл Қазақстан үшін алып секіріс болмақ… Ауылды дамыту, оның түйткілдерін шешу – бұл жай ғана аграрлық сектордың тиімділігін арттыру мәселесі емес, бұл – қазақ халқының мәдени кодын сақтау мәселесі».

6. Тоқаев моделі, «Адал азамат» және Қазақ Ренессансы

Қазіргі жаһандану кезеңінде ұлттық бірегейліктің дағдарысын зерделей келе, М. Әшімбаев бұрынғы кабинеттік, декларативтік бағдарламалардың («Рухани жаңғыру» секілді) кемшіліктерін ашық көрсетеді. Автор «Тоқаев моделін» қоғам мен мемлекеттің бірлесе отырып ұлттың жаңа сапасын қалыптастыруға бағытталған прагматикалық әрекеті деп таниды. Бұл модель тар шеңбердегі этникалық ұлтшылдыққа да, түпсіз космополитизмге де ұрынбай, тәуелсіздік жылдарында қалыптасқан азаматтық бірлікті қазақы мәдени кодтың төңірегінде біртұтас құйма ретінде ұйыстырады. Бұл рухани құйманың тарихи тіректері – Әл-Фараби мен Қожа Ахмет Ясауидің Орталық Азиялық ағартушылық мұрасы, көшпелі және қалалық өркениетті тоғыстырған Жошы Ұлысының дәстүрі және Тәуке ханның «Жеті жарғысындағы» келісім мәдениеті. Мұның рухани өзегі – қоғамда заң мен тәртіпті, еңбекқорлық пен тазалықты ту еткен «Адал азамат» тұжырымдамасы. Осы қасиеттер арқылы елдің шынайы ұлттық Ренессансы бой көтереді.

«“Тоқаев моделі” ұлтты топтастырып қана қоймай, сонымен бірге оған XXI ғасырда жаңа

programlarını (Ruhani Jangıru vb.) eleştirerek, devlet ile toplumun ortaklaşa geliştirdiği "Tokayev Modeli" kavramını ortaya koyar. Bu model; etnik milliyetçiliğin dışlayıcılığına ya da köksüz bir kozmopolitizme savrulmadan, bağımsızlık yıllarında kendiliğinden olgunlaşan ortak vatandaşlık bağını "Kazaklığın" kültürel kodu etrafında kaynaştıran bir alaşımdır. Bu alaşımın tarihsel dayanakları; Farabi, İbn Sina ve Yesevi'nin Orta Asya İslam Aydınlanması, göçebe yiğitliğiyle şehir kültürünü birleştiren Altın Orda mirası ve Tauke Han'ın "Jeti Jargı" (Yedi Yasa) ile getirdiği hukuki uzlaşma geleneğidir. Modelin ahlaki ve insani çekirdeğini ise "Adal Azamat" (Dürüst Yurttaş) ideali oluşturur. Dürüst yurttaş; yolsuzluğu zihninde mahkûm etmiş, kanuna saygılı, emek kültürünü ve liyakati benimsemiş bireydir. Gençliğin kültürel dinamizmiyle harmanlanan bu anlayış, bozkırda yeni bir entelektüel uyanışı, yani Kazak Rönesansını müjdelemektedir.

"'Tokayev Modeli', ulusu yalnızca birleştirmekle kalmayıp XXI. yüzyılda ona yeni bir nitelik kazandırabilecek ortak сапа бере алатын ортақ құндылықтарды таңдау және әзірлеу бойынша мемлекет пен қоғамның белсенді әрекетін ұсынады… Оның барлық компоненттері механикалық қоспа емес, біртұтас құйма болып табылады, яғни әртүрлі құрамдас бөліктердің жаңа бірегей мәнге сапалық тұрғыдан айналуының нәтижесі. Бұл құйманың қайталанбастығы, өзгешелігі әртүрлі мәдени-құндылық элементтерінің аралассуымен ғана емес, сонымен бірге оның ішіндегі "қазақылықтың" мәдени кодының басымдығымен айқындалады… Бұл ең алдымен "Адал азамат" тұжырымдамасында көрініс тапқан әділдік, заңдылық және тәртіп…

"Адал азамат" – бұл жемқор болу ұят саналатын, заңдылық, ашықтық пен жауапкершілік қалыпты нормаға айналатын қоғамның құндылықтары… Біздің жастарымыз өткеннің тәжірибесі мен болашақтың көкжиегін тоғыстыра отырып, ұлттық рухымызды заманауи үлгіде қайта түлетуде. Мемлекеттің міндеті – осы оң серпінді сақтап, еселей түсу. Осылай істегенде ғана

değerlerin seçilmesi ve geliştirilmesi için devletin ve toplumun ön alıcı faaliyetini öneriyor... Bütün bileşenleri mekanik bir karışım değil, bir alaşımdır; farklı unsurların niteliksel dönüşümle yeni ve özgün bir öze dönüşmesinin sonucudur... Bu kimliği belirleyecek temel değerlerin başında adalet, hukuka bağlılık ve düzen gelir; bunlar 'Adal Azamat' anlayışında somutlaşmıştır. 'Adal Azamat', yolsuzluk yapan kişi olmanın utanç verici olduğu; hukuka bağlılığın, şeffaflığın ve sorumluluğun alışılmış norma dönüştüğü toplumun değerleridir... Gençlerimiz geçmişin deneyimiyle geleceğin ufuklarını birleştirerek ulusal ruhumuzu çağdaş biçimde yeniden canlandırıyor. Devletin görevi, bu olumlu itkiyi korumak ve kat kat güçlendirmektir. Bunu yaparsak kendi Kazak Rönesansımızı ve kendi reformasyon çağımızı yaratacağız."

7. Global.KZ Kuşağı ve Akıllı Ulus (Smart Nation)

Eserde Z kuşağı, reformların en büyük yararlanıcısı ve itici gücü olarak konumlandırılır. Aşimbayev bu gençliği Global.KZ kuşağı olarak adlandırır. Sovyet geçmişinden ve geçiş döneminin travmalarından uzak, doğrudan küresel bilgi okyanusunda yetişen bu kuşak; bürokratik hiyerarşiyi, gösteriş tüketimini ve eski kariyer kalıplarını reddetmektedir. Dimaş Kudaybergen, İmanbek veya yeni Q-pop akımlarında görüldüğü üzere, kendi ulusal köklerinden kopmadan New York'ta ya da Tokyo'da küresel başarı yakalamak bu kuşak için son derece doğaldır. Devletin Z kuşağına yönelik ön alıcı politikaları; konut destekleri, mikro krediler, Cumhurbaşkanlığı Genç Kadro Rezervi, yabancı üniversite şubeleri ve yaratıcı endüstri fonlarıyla somutlaşmaktadır. Gençliğin çevre duyarlılığı Taza Qazaqstan hareketiyle anayasal ilkeye dönüşürken, Astana Hub ve Alem.AI gibi merkezlerle şekillenen teknolojik atılım, ülkeyi bir akıllı ulus yapma hedefine hizmet etmektedir.

"Kazakistan'daki kurumsal dönüşümden en çok yararlanan kuşak, kuşkusuz ve haklı olarak Z kuşağıdır. Bu kuşağın bilinci Sovyet geçmişiyle ya da 1990'ların geçiş dönemiyle değil, bağımsızlık çağı ve küresel bilgi ortamıyla şekillenmiştir. Bu anlamda bizim Z kuşağımızı Global. KZ kuşağı diye adlandırmak mümkündür... Rol modelleri Dimaş ve İmanbek'tir. Kazak olmak ve aynı zamanda New York'ta ya da

біз өзіміздің төл қазақ ренессансымыз бен өзіндік реформация дәуірімізді жасай аламыз».

7. Global.KZ буыны және Зерделі ұлт (Smart Nation)

Еңбекте еліміздегі жаңғыру үдерістерінің басты қозғаушы күші әрі оның тікелей бенефициары ретінде жаңа Z буыны – Global.KZ толқыны аталады. Олардың санасы кеңестік өткенмен немесе тоқсаныншы жылдардың ауыртпалығымен емес, тәуелсіздік пен жаһандық ақпарат кеңістігінде қалыптасқан. Бұл жастар ресми пафос пен көзбояушылықты қабылдамайды, олар креативті экономикаға, экологиялық тазалыққа («Таза Қазақстан») және заманауи білімге құштар. Димаш пен Иманбек сынды танымал тұлғалардың табысы қазақ болмысын жоғалтпай-ақ әлемдік кеңістікте мойындалудың мүмкін екенін көрсетті. Мемлекеттің Astana Hub, Alem.AI орталықтары арқылы жасаған қолдауы осы буынның әлеуетін толық ашып, Қазақстанды ғылым мен озық технологияға негізделген «Зерделі ұлтқа» айналдыруға бағытталған. «Сөзсіз, Қазақстандағы институционалдық трансформацияның басты пайдасын көруші заңды түрде Z буыны болып табылады, олардың санасы кеңестік кезеңмен де, 1990 жылдардағы өтпелі кезеңмен де емес, тәуелсіздік дәуірімен және жаһандық ақпараттық кеңістікпен қалыптасқан. Осы тұрғыда біздің зумерлерді Global.KZ буыны деп атауға болады… Global.KZ буыны үшін жетістіктің бейнесі – ұлттық компаниялардағы жұмыс емес, креативті экономика. Олардың үлгі тұтар тұлғалары – Димаш пен Иманбек, олар үшін қазақ болу және сонымен бірге Нью-Йоркте немесе Токиода түсінікті әрі сәтті қабылдану әбден табиғи нәрсе…

Смарт-нация – бұл жай ғана технологияларды қолданатын қоғам емес, азаматтары жоғары білім мен цифрлық сауаттылыққа, инновациялық ойлау қабілетіне, қоғамдық игілікке деген жауапкершілік сезіміне, өзін-өзі оқыту, бейімделу және кооперация дағдыларына ие болашақтың қоғамы… Ата-бабалар мұрасы XXI ғасырдың трендтеріне сәйкес зерделеніп, өзектендіріліп, цифрлық дәуірдің білімімен, дағдыларымен және менталды бағыттарымен ұштасқанда, жас "цифрлық номадтар" буынын жаңа биіктерге бастайтын ішкі отқа,

Tokyo'da anlaşılmak ve başarılı olmak onlar için doğaldır... Akıllı ulus, yalnızca teknolojiyi kullanan toplum değildir. Vatandaşların yüksek eğitim ve dijital okuryazarlık düzeyine, yenilikçi düşünme yeteneğine, ortak yarar için gelişmiş sorumluluk duygusuna, kendi kendine öğrenme, uyum sağlama ve iş birliği becerilerine sahip olduğu geleceğin toplumudur... XXI. yüzyılın eğilimlerine uygun biçimde anlamlandırılıp güncellenen atalar mirası, dijital çağın bilgileriyle birleştiğinde genç 'dijital göçebeler' kuşağını yeni zirvelere yönelten iç ateştir."

8. Multipleks Dünyada Orta Ölçekli Güç Diplomasisi

Aşimbayev, uluslararası ilişkilerde Batı merkezli liberal tek kutuplu düzenin sona erdiğini, küresel kurumların (BM, AGİT, DTÖ) işlevsizleştiğini ve küresel liderliğin bulunmadığı "G-Zero" dünyasına girildiğini belirtir. Bu yeni uluslararası yapıyı Profesör Amitav Acharya'nın kavramsallaştırdığı "Multipleks Dünya" (farklı sahnelerde farklı filmlerin aynı anda gösterildiği çok salonlu bir sinema kompleksi gibi, merkezsiz ve çok katmanlı düzen) modeliyle tarif eder. Bu düzende Kazakistan, dev komşuların gölgesinde edilgen bir nesne olmayı reddederek kendisini bağımsız bir orta ölçekli güç (middle power) olarak konumlandırmıştır. Alman SWP Vakfı'nın analizlerine ve Tokayev'in Euronews makalesine atıfta bulunan yazar; orta ölçekli güç olmanın büyük güçlerin dayatmalarına karşı stratejik özerklik sağladığını, bloklar arası kör çatışmalarda taraf seçmek yerine ilkeli çok taraflılığı ve arabuluculuk diplomasisini kurumsallaştırdığını savunur.

"Multipleks dünya örgütlenmesi kavramı, günümüz dünya düzenini Amerikan hegemonyasının yerini alan, merkezsiz ve çok katmanlı bir sistem olarak sunar... Bu, orta ölçekli güçlerin doğal ortamı, iddialı bölgesel aktörlerin fırsat penceresidir. Bu nedenle orta ölçekli güçler, kendilerine bağımsızlık, küresel değer zincirinde layık bir yer, güç merkezlerinin keyfîliğine karşı korunma, yeni güvenlik ittifakları ve kalkınma imkânları veren multipleks dünya düzeninin kurulmasıyla ilgilenmektedir... Multipleks dünyada en güçlü olan değil, sisteme en fazla yerleşmiş olan kazanır... Yeni ilkemiz, taraf seçmek değil, bütün taraflar için aynı anda gerekli olmaktır. Büyük güçler bloklar içinde rekabet ederken Kazakistan, egemenliğini ve önemini koruyarak çok sayıda paralel bağlantıdan kazanır."

жаңа пассионарлық өрлеудің отынына айналады».

8. Мультиплекс әлемдегі Орта держава дипломатиясы

М. Әшімбаев бүгінде классикалық батысшыл либералдық тәртіптің әлсіреп, әлемдік дамудың көпвекторлы жаңа кезеңге аяқ басқанын талдайды. Бұл күрделі құрылым профессор Амитав Ачарияның тұжырымдамасына сай «Мультиплекс әлем» ретінде көрініс табады – мұнда бірыңғай гегемон жоқ, орталықсыздандырылған және әртүрлі өркениеттік үлгілер қатар өмір сүреді. Осындай жағдайда Қазақстан өзін халықаралық саясатта беделді «Орта держава» (middle power) ретінде орнықтырды. Автор бұл мәртебенің жай ғана атақ емес, елдің егемендігін нығайтатын, ірі блоктардың қақтығысына араласпай, теңгерімді саясат жүргізуге мүмкіндік беретін стратегиялық қалқан екенін алға тартады. «Мультиплексті әлемдік құрылым тұжырымдамасы қазіргі әлемдік тәртіпті американдық гегемонияның орнын басқан орталықсыздандырылған, көпдеңгейлі жүйе ретінде сипаттайды… Бұл – орта державалардың табиғи ортасы, өршіл аймақтық ойыншылар үшін мүмкіндіктер терезесі. Сондықтан орта державалар өздеріне дербестік, жаһандық құн тізбегіндегі лайықты орын, күш орталықтарының озбырлығынан қорғану, қауіпсіздіктің жаңа альянстары мен даму мүмкіндіктерін беретін мультиплексті әлемдік тәртіптің орнығуына мүдделі… Мультиплексті әлемде күшті болған емес, жүйеге барынша енген адам ұтады… Біздің жаңа қағидатымыз – бір жақты таңдау емес, бір уақытта барлық тарапқа қажет болу. Ірі державалар блоктар ішінде бәсекелесіп жатқанда, Қазақстан өз егемендігі мен маңызын сақтай отырып, көптеген параллель байланыстардан ұтысқа кенеледі».

9. Желілік егемендік, құрлықты байланыстыру (Land-linked) және Орта дәліз

Кітаптағы геосаясатқа қатысты ең соны ғылыми жаңалық – «Желілік егемендік» ұғымының енгізілуі. Дәстүрлі геосаясат бұрын тек аумақтық бақылауға (Heartland және Rimland) сүйенсе, бүгінгі таңда басты құндылық жаһандық ағындар мен коммуникацияларға иелік етуде болып отыр. Қазақстан ядролық алпауыт болма-

9. Ağ Egemenliği, Land-Linked Vizyonu ve Orta Koridor

Eserin dış politika ve ekonomi-politik alanındaki en özgün kuramsal katkısı "Ağ Egemenliği" kavramıdır. Klasik jeopolitik anlayışın coğrafi toprak kontrolüne, heartland ve rimland teorilerine dayandığını hatırlatan Aşimbayev, 21. yüzyılda gücün fiziki sınırlardan ziyade küresel akışların (enerji, lojistik, sermaye, veri ve teknoloji) geçtiği düğüm noktalarını kontrol etmekten kaynaklandığını vurgular. Kazakistan gibi orta ölçekli bir ülkenin küresel bir askeri dev olamayacağını, ancak doğu ile batı arasındaki kritik bir düğüm (hub) hâline gelebileceğini belirtir. Rusya üzerinden geçen Kuzey Koridoru'nun Ukrayna savaşıyla birlikte zayıflaması, Çin'den başlayıp Hazar Denizi, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan Trans-Hazar Uluslararası Taşımacılık Güzergâhı'nı (Orta Koridor) Avrasya'nın ana atardamarına dönüştürmüştür. Kazakistan böylece denizlere çıkışı olmayan talihsiz bir ülke (landlocked) olmaktan çıkmış, kıtaları birbirine bağlayan stratejik bir kavşak (land-linked) kimliği kazanarak jeopolitik bir dokunulmazlık ve "sigorta poliçesi" elde etmiştir.

"Ağ jeopolitiğinin formülü şudur: düğümleri ve bağlantıları kontrol eden, dünyayı kontrol eder. Kazakistan, ABD veya Çin gibi hiyerarşik merkez olamaz. Ancak Rusya, Çin, Avrupa ve İslam dünyası arasındaki akışların geçtiği düğüm olabilir... Daha basit söylemek gerekirse 'herkesle yalnızca dost olmak' stratejisinden 'görmezden gelinemeyecek değer yaratmak' stratejisine geçiyoruz. Klasik çok vektörlülük kavga etmeme sanatıysa, ağ egemenliği gerekli olma sanatıdır... 'Sizin de ihtiyaç duyduğunuz şeyi kırmadan beni kıramazsınız.' Kazakistan, denize çıkışı olmayan landlocked ülkeden, karaları birbirine bağlayan land-linked ülkeye dönüşüyor."

10. Türk Dünyası Ekseni: Romantik Söylemden Stratejik ve İktisadi Müttefikliğe

Kitapta çok vektörlü dış politikanın temel sütunları irdelenirken; Rusya ile eşit ortaklık, Çin'le Kuşak ve Yol sinerjisi, AB ile teknoloji ve yatırım entegrasyonu ve ABD ile lokomotif anlaşmalarına uzanan doğrudan iş birlikleri dengeli bir biçimde ele alınır. Ancak bu geniş yelpaze içinde Türk dünyası boyutu, geleceğin yükselen ve dönüştürücü stratejik ekseni olarak tanımlanır. Aşimbayev, Türk

са да, Еуразияның ең маңызды ағындары тоғысатын күретамырлық хабқа айнала алады. Солтүстік бағыттың геосаяси жағдайға байланысты шектелуі Каспий теңізі, Әзербайжан және Түркия арқылы өтетін Транскаспий халықаралық көлік бағытының («Орта дәліз») маңызын күрт арттырды. Нәтижесінде, Қазақстан теңізге шыға алмайтын тұйық елден (landlocked), құрлықтарды тұтастыратын тоғызжолдың торабына (land-linked) айналып, өзінің халықаралық қауіпсіздік «сақтандыру полисіне» ие болды. «Желілік геосаясаттың формуласы мынадай: түйіндер мен байланыстарды бақылаған адам әлемді бақылайды. Қазақстан АҚШ немесе Қытай сияқты иерархиялық орталық бола алмайды, бірақ ол Ресей, Қытай, Еуропа және ислам әлемі арасындағы ағындар өтетін түйінге айнала алады… Қарапайым сөзбен айтқанда, біз "жай ғана барлығымен дос болу" стратегиясынан "назардан тыс қалдыруға болмайтын құндылық қалыптастыру" стратегиясына көшіп жатырмыз. Бүгінде егемендік физикалық шекаралармен емес, көбінесе жаһандық сәулеттегі ұлттық түйіндердің таптырмастығымен өлшенеді. Егер классикалық көпвекторлылық – жанжалдаспау өнері болса, желілік егемендік – қажет бола білу өнері: мемлекеттің өмірлік маңызы бар әлемдік тізбектерге – энергетикалық, логистикалық, цифрлық желілерге соншалықты терең кірігу қабілеті, тіпті оған қысым көрсетудің кез келген әрекеті бүкіл жүйеге нұқсан келтіретіндей деңгейде болуы шарт… "Сіздердің өздеріңізге де қажет нәрсені бүлдірмейінше, мені бұза алмайсыздар". Қазақстан құрлық ішіндегі тұйық елден (landlocked) құрлықтарды байланыстыратын (land-linked) Еуразияның транзиттік тоғызына айналып келеді».

10. Түркі әлемі бағыты: Ынтымақтастықтан стратегиялық одақтастыққа

М. Әшімбаев Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатын талдағанда көршілес Ресеймен тең дәрежелі әріптестікке, Қытаймен стратегиялық байланыстарға, Еуропалық Одақпен инвестициялық ықпалдастыққа және АҚШ-пен өзара тиімді келісімдерге тоқталады. Алайда, осы халықаралық бағыттардың ішінде Түркі дүниесі өлшемі болашақтың ең қарқынды дамитын стратегиялық желісі ретінде сипатталады. Түркі мемлекеттері ұйымының жұмысы бүгінде тек рухани-мәдени шара-

Devletleri Teşkilatı çatısı altında olgunlaşan iş birliğinin artık sadece folklorik, edebi ve kültürel bir dayanışma eki olmaktan çıktığını; lojistik koridorların, enerji arz güvenliğinin, ortak askeri-teknik kapasitenin ve sermaye yatırımlarının belirlendiği somut bir reelpolitik güç merkezine dönüştüğünü açıkça ifade eder. Bu mimaride Türkiye ile kurulan stratejik ortaklık ve 2025 yılında gerçekleşen Ankara zirvesiyle ivme kazanan ikili ticaret ve yatırım ilişkileri, Türk dünyasının küresel sistemdeki özne niteliğini tahkim eden tarihî bir sıçrama olarak gösterilir.

"Türk dünyası boyutu da bölgesel yönle sıkı biçimde bağlantılıdır. Büyük diplomasinin 'kültürel eki' olmaktan çıkarak, güzergâhların, yatırımların, güvenliğin ve teknolojilerin belirleyici olduğu ekonomik ve siyasi iş birliğinin en önemli yönlerinden birine dönüşmektedir. Bu ortamda artan etkisiyle Türkiye, ayrı bir stratejik hat oluşturmaktadır. Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın 2025 yazında Ankara'ya yaptığı resmî ziyaret, ülkelerimizi yeni iş birliği düzeyine taşıdı. Kazakistan-Türkiye ticaret hacmi geçen yıl 5,4 milyar dolar oldu; 2024'e göre yüzde 8,8 arttı... Orta Asya'nın güçlenen özne niteliği, Türk dünyası coğrafyasıyla birleşerek kıtalar arası dengenin vazgeçilmez sütununu kurmaktadır."

Tekillik Noktasında Büyük Bozkırın Rotası

Maulen Aşimbayev'in "Reformların Mantığı" adlı çalışması, bir devletin kendi tarihsel hatalarıyla dürüstçe yüzleşerek geleceğini nasıl yeniden kurgulayabileceğinin analitik bir kanıtıdır. Yazarın ifadesiyle Kazakistan, tıpkı Kerey ve Janibek hanların bağımsızlık bayrağını açtığı günlerdeki gibi, tarihin seyrini değiştiren bir "tekillik noktasından" geçmektedir. BANI dünyasının getirdiği belirsizlikler karşısında katı merkeziyetçiliğe sığınmak yerine; tabanın sesini dinleyen bir devlete, tek kamaralı teknolojik bir Kurultay'a, avılın manevi kodlarını koruyan bir yerinden yönetime, "Adal Azamat" bilincine sahip Global.KZ gençliğine ve Orta Koridor üzerinden inşa edilen bir ağ egemenliğine yönelmek, Büyük Bozkır'ın 21. yüzyıla verdiği en gür cevaptır. Türk Birliği okurları için bu kavramlar bütünü, kardeş bir cumhuriyetin iç reformlarından ibaret olmayıp; Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar uzanan ortak Türk medeniyet havzasının, dijital çağın küresel satranç tahtasında nasıl müstakil ve vazgeçilmez bir güç merkezi olabileceğini gösteren stratejik bir ufuk çizgisidir.

лар шеңберінен шығып, сауда жолдары, энергетика, технология және қауіпсіздік саласындағы нақты іс-қимыл кеңістігіне айналды. Әсіресе, бауырлас Түркиямен арадағы байланыстардың жаңа сапалық деңгейге көтерілуі бүкіл түркі әлемінің жаһандық саясаттағы салмағын арттыратын маңызды қадам болып отыр. «Түркілік вектор да аймақтық өлшеммен тығыз байланысты, ол үлкен дипломатияға жай ғана "мәдени қосымша" болудан асып, көлік бағдарлары, инвестициялар, қауіпсіздік пен технологиялар басты орынға шығатын экономикалық және саяси ынтымақтастықтың маңызды бағыттарының біріне айналып келеді. Осындай жағдайда ықпалы артып келе жатқан Түркия жеке стратегиялық бағытты құрайды. Қазақстан Президентінің 2025 жылдың жазында Анкараға жасаған ресми сапары біздің елдерімізді өзара іс-қимылдың жаңа деңгейіне көтерді: былтыр Қазақстан мен Түркия арасындағы тауар айналымы 5,4 млрд долларды құрап, 2024 жылмен салыстырғанда 8,8%-ға өсті… Түркі әлемі кеңістігімен үйлесімде Орталық Азия субъектілігінің күшеюі тұрақтылықтың берік геосаяси өсін құрайды».

Мәулен Әшімбаевтың «Логика реформ» кітабы – өткеннің қателіктеріне шынайы көзбен қарап, ел болашағын ғылыми негізде сараптаған парасатты мемлекеттік көзқарастың көрінісі. Автордың сөзімен айтсақ, Қазақстан қазіргі таңда Керей мен Жәнібек хандар елдік туын көтерген сәттегідей тарихи «сингулярлық нүктеден» өтіп жатыр. Жаһандық турбуленттілік пен BANI дәуірінің сындарына жауап ретінде құрылған жаңа қоғамдық келісім, бірпалаталы цифрлық Құрылтай, ауылдың рухани болмысын сақтаған жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі, адалдықты ту еткен Global.KZ жастары және Орта дәліз арқылы орныққан желілік егемендік – Қазақстанның жаңа заманға берген кешенді жауабы. «Түрік бірлігі» оқырмандары үшін бұл тұжырымдамалар бір ғана мемлекеттің реформалары емес, күллі түркі әлемінің заманауи өркениет көшінде дербес күш орталығына айналуының стратегиялық жол картасы болып табылады.

НОВАЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ КАРТА ВЕЛИКОЙ СТЕПИ: КЛЮЧЕВЫЕ КОНЦЕПЦИИ РЕФОРМ И БУДУЩЕГО В ТРУДЕ МАУЛЕНА АШИМБАЕВА

Казахстан, находящийся в самом сердце Евразии, сегодня переживает период кардинальной модернизации политической системы, экономического курса и общественных ценностей, инициированной Главой государства Касым-Жомартом Токаевым. Фундаментальным трудом, нацеленным на глубокое осмысление этого нового этапа развития страны, стала вышедшая в 2026 году книга «Логика реформ. Семь глав казахстанской истории будущего», автором которой выступил видный государственный деятель, Председатель Сената Парламента Маулен Ашимбаев, находящийся в эпицентре этих масштабных исторических трансформаций. Автор представляет данную книгу не как сухой отчет или хронику минувших дней, а как интеллектуальный манифест, открывающий путь в будущее, и аналитический документ эпохи перемен. Для читателей журнала «Turk biplirі» данный труд – концептуальное исследование того, как одно из ведущих государств современного тюркского мира в эпоху глобальных кризисов и потрясений формирует собственную модель развития и определяет суверенный стратегический вектор. Ниже рассмотрены актуальные концепции и теоретические выводы, представленные в этом труде.

Мир BANI, динамический хаос и тектонические сдвиги

М. Ашимбаев рассматривает процесс модернизации страны в широкой панораме глобального развития, определяя 2020 год как рубеж новой эпохи для всего человечества. Этот период больше не подчиняется привычной линейной логике и описывается концепцией BANI (Brittle – хрупкий, Anxious – тревожный, Nonlinear – нелинейный, Incomprehensible – непостижимый), сформулированной американским футурологом Джамайсом Кашио. Опираясь на концепцию «черного лебедя» Нассима Талеба, автор подчеркивает: человечество перешло на шестой технологический уклад, осваивая материю на атомном и генетическом уровнях, однако в биологическом и поведенческом плане во многом остается на уровне кроманьонского восприятия. Этот разрыв перегревает глобальную систему и провоцирует каскадные кризисы.

«Мир менялся всегда, но наше время стоит особняком. Скорость и глобальный масштаб изменений в XXI веке больше не укладываются в привычную логику причин и следствий, как это было еще 30 лет назад. Современный мир живет в парадигме динамического хаоса, а это естественная среда для закономерного появления «черных лебедей». Мир стал сложной и плотно связанной системой: если раньше локальный сбой оставался локальным, то сегодня он может вызвать эффект домино, ведущий к глобальному кризису… BANI – это модель мира как хаотической системы, в которой старые методы управления перестали работать. Хрупкость порождает “черных лебедей”, нелинейность ведет к нестабильности централизованных систем и внезапным кризисам. В такой хрупкой и нелинейной системе наложение сразу нескольких шоков (пандемия + конфликты + тарифные войны) взаимно усиливает их, порождая поликризис».

Переход от хрупкой вертикали к «антихрупкой сети»

Сочетая теорию систем с практикой государственного управления, М. Ашимбаев закладывает талебовское понятие «антихрупкости» (antifragility) в основу модели публичной власти. По оценке автора, политическая система Казахстана конца 2010-х годов являла собой классический пример хрупкости, вызванной чрезмерной централизацией и замыканием всех решений на единственной точке. В столь закрытых конструкциях ошибка на верхнем уровне несет риск непоправимой катастрофы для всей страны. Трагические январские события наглядно продемонстрировали исчерпанность этой ригидной модели. Суть реформ Токаева заключается не в возведении глухих оборонительных стен против хаоса, а в формировании гибкой распределенной «антихрупкой сети», способной учиться на кризисах и испытаниях. Формула «Сильный Президент – влиятельный Парламент – подотчетное Правительство», деконцентрация властных полномочий и их

передача в регионы служат практическим воплощением этого подхода.

«Хаос – не враг, с которым нужно бороться, это учитель, это информация. Мелкие сбои показывают, где система слаба. Пытаясь устранить хаос, мы делаем систему слепой и хрупкой перед неизбежными переменами. Чтобы выжить в мире «черных лебедей», нужно не строить заборы от хаоса, а обладать свойством антихрупкости – умением извлекать выгоду из стресса, становясь сильнее и эффективнее… В логике антихрупкости децентрализация власти в Казахстане означает смену парадигмы: переход от жесткой вертикали («единственной точки принятия решений") к распределенной сети ("множеству автономных узлов»). Это направлено на создание системы, где локальный хаос (мелкие управленческие ошибки, региональные бюджетные споры) компенсируется на уровне регионов, предотвращая глобальную катастрофу – хрупкость всей государственной машины перед лицом масштабных вызовов».

Новый общественный договор: «Сначала политика...» и Справедливый Казахстан

В книге дается взвешенная историческая оценка постулату первых лет независимости «Сначала экономика, потом политика». Автор отмечает, что хотя эта формула изначально помогла преодолеть острый трансформационный кризис 90-х и заложить базовые рыночные институты, со временем она привела к тотальному государственному контролю и подавлению частной инициативы. Негативные эффекты «голландской болезни» привели к тому, что 60% национального богатства сосредоточилось в руках 10% населения, тогда как средний класс оставался уязвимой прослойкой, не превышавшей 10%. Чтобы выйти из этого тупика, Токаев предложил фундаментальный разворот парадигмы: «Сначала политика, затем экономика». Без открытой и конкурентной политической системы невозможно гарантировать реальную экономическую инклюзивность и справедливость.

«Само появление идеи Справедливого Казахстана – свидетельство парадигмального сдвига в общественном сознании. У нас есть все шансы сделать все правильно: родился новый общественный договор, основу которого заложили политические инициативы Главы государства Касым-Жомарта Кемелевича Токаева. В первом приближении его суть можно сформулировать так: смена старой управленческой парадигмы на открытую демократическую модель

плюс создание экономических условий для благополучия всех граждан страны. Первая часть формулы закрепляет примат политической составляющей, вторая напрямую вытекает из первой: прежние управленческие подходы и системы стимулов больше не способны обеспечивать экономическое благосостояние… Уравнение «Сильный Казахстан = справедливое государство» включает прозрачность власти, справедливое распределение ресурсов и равенство перед законом, честную конкуренцию в бизнесе и политике, а также обратную связь между обществом и государством. Последнее остается крайне важным: только «слышащее государство» способно работать по-настоящему эффективно».

Современное измерение степной демократии: Однопалатный Курултай и цифровая демократия

Глава, посвященная эволюции представительной власти, анализирует глубокие институциональные реформы в системе управления. После тридцати лет двухпалатного парламентаризма, в соответствии с новой Конституцией, принятой 15 марта 2026 года, закреплен переход к однопалатному Курултаю, избираемому по пропорциональной системе. М. Ашимбаев подчеркивает, что данная реформа ни в коем случае не является возвратом к конфликтной модели Верховного Совета начала 1990-х годов. Напротив, это современный, авторитетный представительный орган, выражающий волю всех социальных групп и политических партий, уравновешивающий исполнительную власть за счет сильных аналитических комитетов. Курултай рассматривается как флагман цифровой демократии, системно внедряющий инструменты искусственного интеллекта и платформы e-parliament в законотворческий процесс.

«Стабилизирующая функция представительной власти потребовала объединить потенциал двух палат в единый кулак – однопалатный Курултай, который станет влиятельным противовесом исполнительной власти, выражая весь спектр взглядов всех социальных групп народа Казахстана… Но когда речь идет о Парламенте, дело, безусловно, не только в привычных регламентах или чисто технических решениях. Как бы смело это ни звучало, мы стоим на пороге цифровой демократии, основанной на строгой справедливости и открытости математических алгоритмов, кратно снижающих искажающее влияние человеческого фактора… Парламент ближайшего будущего должен гармонично сочетать скорость и качество, открытость и профессионализм, политическую конкуренцию и технологические компетенции. Основой этой новой модели призван стать именно цифровой парламент. Новый единый парламент – Курултай – по своему общественному статусу обязан стать ядром и образцом цифровой демократии».

Источник национальной идентичности («Ауыл – ел бесігі») и бюджетная автономия

Особой духовной и социальной теплотой наполнена глава, посвященная развитию села и регионов. Вспоминая детские годы, проведенные у бабушки в ауле Алмасай у подножия Алтая, и народные эпосы у домашнего очага, М. Ашимбаев описывает аул как колыбель национального кода, характера и базовых этических ориентиров. Ранее гиперцентрализованная система породила десятикратный разрыв по показателю ВРП на душу населения между сырьевым Западом и южными или северными областями, усиливая миграционное давление на мегаполисы. Принцип Токаева «Сильные регионы – сильная нация» призван системно устранить эти перекосы. Прямые выборы сельских акимов, передача корпоративного подоходного и индивидуального подоходного налогов на районный уровень, а также программы «Ауыл аманаты» и «Комфортная школа» обеспечивают регионам реальную финансовую самостоятельность и локальную ответственность.

«Аул, село, малый город в степи – это не просто населенные пункты, это пульсирующее живое сердце нашей идентичности. Вдали от неонового шума мегаполисов и глобальной повестки именно здесь сохраняется и черпает силы передаваемый из поколения в поколение национальный код. Здесь берут начало корни нашего менталитета, все наши смыслы, наша этика и, в конечном счете, магистральные векторы развития. Аул –

исток и оплот казахского естества, священное пространство, где дух нации не превращается в застывшую историю, а продолжает жить в повседневном быту. Пока жива эта связь с аулом как хранителем культурного и нравственного кода народа, мы живы и сильны как нация… Забытый или вовсе незнакомый ранее принцип “кому подотчетен – тем и избираешься” сделал в регионах первый небольшой шаг, который станет гигантским скачком для всего Казахстана… Развитие села и решение его проблем – это не просто вопрос эффективности аграрного сектора, это вопрос сохранения культурного кода казахского народа».

Модель Токаева, «Адал азамат» и Казахский Ренессанс

Анализируя вызовы национальной идентичности в эпоху глобализации, М. Ашимбаев прямо указывает на недостатки прежних кабинетных, декларативных программ вроде «Рухани жаңғыру». «Модель Токаева» определяется автором как прагматичное совместное действие государства и общества по формированию нового качества нации. Эта модель отвергает как узколобый этнический национализм, так и размытый космополитизм, консолидируя сформированное за годы независимости гражданское единство вокруг казахского культурного ядра. Историческими опорами этого духовного синтеза выступают центральноазиатское просветительское наследие Аль-Фараби и Ходжи Ахмеда Ясави, синтез кочевой и городской цивилизаций Золотой Орды (Улуса Джучи), а также культура институционального диалога в «Жеті жарғы» Тауке-хана. Этическим стержнем служит концепция «Адал азамат» («Ответственный гражданин»), утверждающая в обществе культ труда, честности, верховенства закона и порядка. Именно через эти качества берет начало подлинный национальный Ренессанс.

«Модель Токаева» предлагает активную совместную работу государства и общества по отбору и выработке тех общих ценностей, которые не просто консолидируют нацию, но и способны придать ей качественно новое измерение в XXI веке… Все ее компоненты представляют собой не механическую смесь, а целостный сплав – результат качественного превращения разнородных элементов в новую уникальную сущность. Неповторимость этого сплава определяется не только гармонией культурно-ценностных компонентов, но и ведущей ролью казахского культурного кода в его основе… Это прежде всего справедливость, за-

конность и порядок, нашедшие отражение в концепции «Адал азамат»… «Адал азамат» – это ценностная система общества, где быть коррупционером стыдно, а законность, открытость и личная ответственность становятся повседневной нормой… Наша молодежь, соединяя опыт прошлого с горизонтами будущего, возрождает национальный дух в современном формате. Задача государства – поддерживать и преумножать этот созидательный импульс. Только действуя так, мы сможем осуществить собственный казахский ренессанс и войти в собственную эпоху реформации».

Поколение Global.KZ и «Умная нация» (Smart Nation)

Главной движущей силой и прямым бенефициаром институциональных преобразований в книге названо поколение Z – волна Global.KZ. Их мировоззрение сформировано не советским прошлым и не тяготами переходного периода 1990-х, а независимостью и открытым глобальным информационным пространством. Эти молодые люди органически не принимают казенный пафос и показуху; их приоритеты – креативная экономика, экологическая осознанность («Таза Қазақстан») и передовые знания. Феноменальный мировой успех Димаша Кудайбергена и Иманбека подтвердил, что можно оставаться носителем казахской идентичности и быть абсолютно понятным и признанным на мировых площадках. Государственные платформы Astana Hub и центры Alem.AI призваны раскрыть потенциал этой молодежи, трансформируя страну в «Умную нацию» (Smart Nation), опирающуюся на науку и технологии.

«Безусловно, главным выгодоприобретателем институциональной трансформации в Казахстане по праву является поколение Z, чье мировоззрение формировалось эпохой независимости и глобальным инфополем, а не советскими догмами или кризисом 1990-х годов. В этом смысле наших зумеров можно с уверенностью назвать поколением Global.KZ… Для поколения Global.KZ образом успеха выступает не работа в национальных корпорациях, а креативная экономика. Их ориентиры – Димаш и Иманбек, для которых быть казахами и одновременно быть востребованными и понятными в Нью-Йорке или Токио – абсолютно естественное состояние… Смарт-нация – это не просто социум, использующий технологии; это общество будущего, граждане которого обладают высоким уровнем образования и цифровой грамотности, инновационным мышлением, развитым чувством ответственности за общественное благо, а также навыками самообучения, адаптации и кооперации… Когда наследие предков переосмысливается сквозь призму трендов XXI века и соединяется со знаниями, навыками и ментальными установками цифровой эры, оно превращается во внутренний огонь, в топливо нового пассионарного подъема для молодых «цифровых номадов».

Дипломатия Средней державы в мультиплексном мире

М. Ашимбаев обращает внимание на кризис классического либерального порядка западного типа и вступление глобального мироустройства в новую многовекторную эпоху. Эта сложная конфигурация опирается на предложенную профессором Амитавом Ачарией концепцию «Мультиплексного мира» – децентрализованной системы без единого глобального гегемона, где сосуществуют различные цивилизационные и экономические модели. В этой среде Казахстан утвердился как авторитетная «Средняя держава» (middle power). Данный статус выступает не формальным титулом, а стратегическим щитом, укрепляющим суверенитет и позволяющим проводить выверенный сбалансированный курс без втягивания в конфликты блоковых коалиций.

«Концепция мультиплексного мироустройства описывает текущий глобальный порядок как децентрализованную, многоуровневую систему, пришедшую на смену американской гегемонии… Это естественная среда обитания для средних держав, окно возможностей для амбициозных региональных игроков. Поэтому средние державы заинтересованы в становлении мультиплексного миропорядка, дающего им автономность, достойное место в глобальных цепочках создания стоимости, защиту от произвола силовых

центров, доступ к новым альянсам безопасности и ресурсам развития… В мультиплексном мире выигрывает не тот, кто сильнее всех физически, а тот, кто глубже всех интегрирован в систему… Наш новый принцип – не выбор одной стороны, а способность быть одновременно необходимым всем сторонам. Пока великие державы конкурируют внутри блоков, Казахстан выигрывает за счет множества параллельных связей, сохраняя свой суверенитет и субъектность».

Сетевой суверенитет, связанность континентов (Land-linked) и Срединный коридор

Среди концептуальных внешнеполитических новаций монографии выделяется введение категории «Сетевой суверенитет». Если классическая геополитика базировалась на контроле над сухопутными и морскими пространствами (Heartland и Rimland), то сегодня ключевая ценность сместилась в сторону управления глобальными потоками и коммуникациями. Не обладая ядерным арсеналом, Казахстан способен стать критически важным узлом, где сходятся артерии Евразии. В условиях геополитических ограничений северных маршрутов резко возросла значимость Транскаспийского международного транспортного маршрута («Срединный коридор»), пролегающего через Каспий, Азербайджан и Турцию. В результате Казахстан из государства, отрезанного от океана (landlocked), превращается в ключевой транзитно-логистический узел, связывающий континенты (land-linked), приобретая действенный геоэкономический «страховой полис».

«Формула сетевой геополитики проста: кто контролирует узлы и связи, тот контролирует систему. Казахстан не может быть иерархическим гегемоном уровня США или Китая, но он может стать незаменимым узлом, сквозь который текут потоки между Россией, Китаем, Европой и исламским миром… Проще говоря, мы переходим от стратегии «просто дружить со всеми» к стратегии «формирования ценности, которую невозможно игнорировать». Сегодня суверенитет измеряется не столько физическими границами, сколько незаменимостью национальных узлов в глобальной архитектуре. Если классическая многовекторность – это искусство бесконфликтности, то сетевой суверенитет – это искусство востребованности: способность государства настолько глубоко встроиться в жизненно важные мировые цепочки (энергетические, логистические, цифровые), чтобы любая попытка давления на него наносила ущерб стабильности всей системы… «Вы не можете сломать меня, не разрушив то, что жизненно необходимо вам самим». Казахстан трансформируется из запертой внутри континента страны (landlocked) в транзитный перекресток Евразии, связывающий материки (land-linked)».

Тюркский вектор: от гуманитарного сотрудничества к стратегическому альянсу

Анализируя многовекторный курс Казахстана, М. Ашимбаев выделяет равноправный диалог с соседней Россией, стратегические связи с Китаем, инвестиционное партнерство с Европейским Союзом и взаимовыгодные договоренности с США. Тем не менее среди всех внешнеполитических направлений тюркское измерение характеризуется автором как наиболее динамичная стратегическая сеть будущего. Деятельность Организации тюркских государств сегодня вышла далеко за рамки культурно-гуманитарных инициатив, охватив торговые маршруты, энергетику, трансфер технологий и безопасность. Особое значение имеет качественный подъем отношений с братской Турцией, усиливающий совокупный политический вес всего тюркского ареала в глобальной архитектуре.

«Тюркский вектор также тесно переплетен с региональным измерением: он перестал быть просто «культурным приложением» к большой дипломатии и превратился в магистральное направление экономического и политического сотрудничества, где во главу угла встают транспортные маршруты, взаимные инвестиции, безопасность и технологии. В этих условиях возрастающее влияние Турции формирует отдельный стратегический вектор. Официальный визит Президента Казахстана в Анкару летом 2025 года вывел наше взаимодействие на новый уровень: товарооборот между Казахстаном и

Турцией по итогам прошлого года достиг 5,4 млрд долларов, увеличившись на 8,8% по сравнению с 2024 годом… Усиление субъектности Центральной Азии в органичной связке с пространством тюркского мира создает устойчивую геополитическую ось стабильности».

Книга Маулена Ашимбаева «Логика реформ» – пример зрелого государственного мышления, сочетающего реалистичный анализ ошибок прошлого с научной футурологией. По выражению автора, Казахстан сегодня проходит историческую «точку сингулярности», сопоставимую по масштабу с моментом, когда ханы Керей и Жанибек подняли знамя национальной государственности. Новый общественный договор, однопалатный цифровой Курултай, реальное местное самоуправление, ориентированная на честность молодежь Global.KZ и сетевой суверенитет через Срединный коридор выступают системным ответом страны на турбулентность эпохи BANI. Для читателей журнала «Түрік бірлігі» эти концепции представляют собой не просто внутреннюю хронику преобразований, а стратегическую дорожную карту превращения тюркского мира в суверенный полюс силы современной цивилизации.

Аналитика «TÜRK BİRLİĞİ»

Yalçın Topçu
Cumhurbaşkanı Başdanışmanı

KAZAKİSTAN–TÜRKİYE: KÖKLÜ KARDEŞLİKTEN ORTAK GELECEĞE

Kazakistan ile Türkiye arasındaki kardeşlik; ortak tarihimizin, dilimizin, kültürümüzün ve medeniyet değerlerimizin bizlere bıraktığı kıymetli bir emanettir.

Bu emaneti korumak, iş birliğiyle güçlendirmek ve gelecek nesillere taşımak, devletlerimizin ve bizlerin ortak ve asli sorumluluğudur.

Çünkü biz;Şehit Mağcan Atamızın "Uzaktaki Kardeşime" hitabında dile getirdiği kardeşlik şuuruyla,bizler 'uzaktaki' iki öz kardeşiz.

Ve hamdolsun aramızdaki mesafeler, birbirimizin sevincini ve acısını yüreğimizde hissetmemize hiçbir zaman engel olamamıştır.

Mağcan Ata'nın Anadolu'daki kardeşlerine uzanan sesi, bugün de bizlere aynı hakikati ve görevi hatırlatmaktadır:

Kardeşlik, zor zamanlarda birbirini hatırlamak, birbirine güvenmek ve el uzatmak ve yanında olmaktır.

93 Harbi muhaciri Ahıskalı Türk bir ailenin evladı olarak, bu kardeşliğin benim gönül dünyamda ayrıca derin bir karşılığı bulunmaktadır.

Muhacirliğin aile hafızamızdaki izleri; yurdun, bağımsızlığın, dayanışmanın ve kültürümüzü yaşatmanın kıymetini bizlere öğretmiştir.

Bu sebeple Ahıska Türkü kardeşlerimizin yaşadıklarını, kimliklerini koruma gayretlerini ve gelecek nesillere dair ümitlerini kendi aile hikâyemizle birlikte düşünüyorum.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin sağlam temeller üzerinde gelişmesi, bu ortak hafızaya ve karşılıklı güvene de dayanmaktadır.

Türkiye'nin, Kazakistan'ın 16 Aralık 1991'de ilan ettiği bağımsızlığını aynı gün tanıyan ilk ülke olması, tarihî kardeşliğimizin devletlerimiz arasındaki ilişkilere yansıyan anlamlı bir ifadesidir.

Kazakistan'ın bağımsızlığı, egemenliği, istikrarı ve refahı, Türkiye için hayati derecede kıymetlidir.

İlişkilerimizin 2022 yılında "Genişletilmiş Stratejik Ortaklık" seviyesine yükseltilmesi,iki kardeş ülkenin birlikte çalışma iradesinin çok önemli bir neticesidir.

ҚАЗАҚСТАН—ТҮРКИЯ: ТАМЫРЫ ТЕРЕҢ БАУЫРЛАСТЫҚТАН ОРТАҚ БОЛАШАҚҚА

Ялчын ТОПЧУ
Түркия Республикасы Президентінің Бас кеңесшісі

Қазақстан мен Түркия арасындағы бауырластық – ортақ тарихымыздың, тіліміздің, мәдениетіміз бен өркениеттік құндылықтарымыздың бізге қалдырған асыл аманаты.

Бұл аманатты көздің қарашығындай сақтау, өзара ынтымақтастықпен нығайту және келер ұрпаққа жеткізу – мемлекеттеріміз бен біздің ортақ әрі негізгі жауапкершілігіміз. Өйткені біз – Шәһид Мағжан бабамыздың «Алыстағы бауырыма» атты арнауында айшықталған бауырластық санамен бір-біріне қол созған «алыстағы» екі туған бауырмыз. Жаратушыға сансыз шүкір, арамыздағы шақырымдар жүрегіміздің біртұтас соғуына, бір-біріміздің қуанышымыз бен қайғымызды терең сезінуімізге ешқашан кедергі бола алмады.

Мағжан бабамыздың Анадолыдағы бауырларына жеткен үні бүгін де бізге сол ақиқат пен қастерлі борышты еске салып тұр: Бауырластық – тар кезеңде бір-бірін ұмытпау, бір-біріне сенім арту, қол ұшын созу және қасынан табылу.

«93 соғысы» босқыны болған Ахыска түрігі отбасының перзенті ретінде бұл бауырластықтың менің жан дүниемде алар орны мен маңызы ерекше терең. Босқыншылықтың отбасылық жадымызда қалған іздері бізге туған жердің, тәуелсіздіктің, өзара ынтымақтың және мәдениетімізді сақтап қалудың қадір-қасиетін үйретті.

Сондықтан да Ахыска түрігі бауырларымыздың бастан кешкендерін, өз болмысын қорғап қалу жолындағы табандылығы мен келешек ұрпаққа деген үміттерін өз отбасымның тарихымен тамырлас деп білемін.

Қазақстан мен Түркия арасындағы қарым-қатынастардың берік негізде дамуы осы ортақ тарихи жад пен өзара шынайы сенімге сүйенеді. Түркияның Қазақстан 1991 жылғы 16 желтоқсанда жариялаған тәуелсіздікті сол күні-ақ бірінші болып тануы – тарихи бауырластығымыздың мемлекеттеріміз арасындағы байланыстарға айшықты көрініс табуының дәлелі.

Bu iradeyi kalıcı başarılara dönüştürmek; kurumlarımızın düzenli temasları, iş dünyalarımızın ortak girişimleri ve insanımızın fert fert birbirini daha yakından tanımasıyla mümkün olacaktır.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Türk dünyasıyla ilişkilerin geliştirilmesine verdiği önem çerçevesinde, Kazakistan ile iş birliğimizin her alanda güçlenmesini çok değerli ve önemli buluyorum.

Karşılıklı saygıya ve ortak faydaya dayanan ilişkilerimizin, ülkelerimizin kalkınmasına ve bölgemizin de refah ve huzuruna katkı sunacağına yürekten inanıyorum.

Önümüzde iki kardeş ülkenin değerlendirmesi gereken çok geniş bir iş birliği sahası bulunmaktadır.

Üretim, ticaret, enerji, tarım, ulaştırma ve teknoloji alanlarında geliştirilecek ortak çalışmalar, kardeşliğimizin insanlarımızın günlük hayatına yansımasını sağlayacaktır.

Hazar üzerinden uzanan Orta Koridor etrafındaki iş birliğini de bu anlayışla ele almalıyız.

Güçlenen ulaşım bağlantıları, yeni ticaret ve yatırım imkânlarıyla birlikte kardeşler arasındaki temasları da artıracaktır.

Ortak geleceğimizi inşa ederken en büyük sorumluluklarımızdan biri de gençlerimize karşıdır.

Kazakistanlı ve Türkiyeli gençlerin birlikte eğitim görmeleri, araştırma yapmaları, sanat ve kültür faaliyetlerinde buluşmaları teşvik edilmelidir.

Birbirinin hayatını, edebiyatını ve tarihini tanıyan gençler, kardeşliğimizi kendi hayatlarında da yaşatacak ve yeni nesillere aktaracaktır.

Türk Devletleri Teşkilatı bünyesindeki dayanışmamızın da aynı anlayışla gelişmesi bu açıdan çok önemlidir.

Devletlerimizin egemenliğini esas alan, karşılıklı güveni güçlendiren ve ortak fayda üreten çalışmalarla Türk dünyasının iş birliği kapasitesini de artırabiliriz.

Bu yöndeki her adımın, bölgesel barışa ve istikrara hizmet etmesi temel arzumuzdur.

Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türkü kardeşlerimiz, iki ülke arasındaki ilişkilerin insani ve kültürel boyutunda müstesna bir yere sahiptir.

Қазақстанның тәуелсіздігі, егемендігі, тұрақтылығы мен өсіп-өркендеуі Түркия үшін өмірлік маңызға ие.

Қарым-қатынастарымыздың 2022 жылы «Кеңейтілген стратегиялық әріптестік» деңгейіне көтерілуі – екі бауырлас елдің бірлесе әрекет етуге деген берік ерік-жігерінің аса маңызды нәтижесі.

Осы ортақ ерік-жігерді тұрақты жетістіктерге айналдыру тек мемлекеттік мекемелеріміздің жүйелі байланыстары, іскер топтарымыздың бірлескен бастамалары және азаматтарымыздың жеке-дара бір-бірін тереңірек танып-білуі арқылы ғана мүмкін болады.

Президентіміз Режеп Тайип Ердоған мырзаның түркі дүниесімен қатынастарды жан-жақты дамытуға берген ерекше маңызы шеңберінде, Қазақстанмен ынтымақтастығымыздың барлық салада нығаюын аса бағалы әрі өзекті деп санаймын.

Өзара құрмет пен ортақ мүддеге негізделген байланыстарымыздың елдеріміздің дамуына, сондай-ақ аймағымыздың гүлденуі мен тыныштығына зор үлес қосарына шын жүректен сенемін.

Алдымызда екі бауырлас ел бірлесе игеруге тиіс өте кең әріптестік кеңістігі бар.

Өндіріс, сауда, энергетика, ауыл шаруашылығы, көлік-логистика және технология салаларында жүзеге асырылатын ортақ жобалар бауырластығымыздың қарапайым халықтың күнделікті өмірінде нақты көрініс табуына жол ашады.

Каспий арқылы өтетін «Орта дәліз» аясындағы өзара іс-қимылды да осы тұрғыдан қарастыруымыз қажет. Көлік байланыстарының нығаюы жаңа сауда мен инвестициялық мүмкіндіктермен қатар, бауырлар арасындағы қарым-қатынасты да арттыра түседі. Ортақ келешегімізді қалыптастыру барысындағы ең басты міндеттеріміздің бірі – жастарымыздың алдындағы жауапкершілік. Қазақстан мен Түркия жастарының бірге білім алуы, ғылыми зерттеулер жүргізуі, мәдениет пен өнер алаңдарында тоғысуы барынша қолдау табуға тиіс.

Бір-бірінің өмірін, әдебиеті мен тарихын терең түсінген жастар осынау бауырластықты өз болмысында жалғастырып, келер ұрпақтарға абыроймен табыстайды. Түркі мемлекеттері ұйымы аясындағы өзара ынтымағымыздың да осындай түсінікпен дамуы өте маңызды.

Мемлекеттеріміздің егемендігін басты қағида ететін, өзара сенімді арттырып, ортақ пайда әкелетін бірлескен қадамдар арқылы түркі әлемінің ынтымақтастық әлеуетін де еселей аламыз. Бұл бағытта жасалған әрбір қадамның

Ailelerinde yaşattıkları hatıralar, korudukları dil ve gelenekler,emekleriyle kardeş Kazakistan'a sağladıkları katkılar,her kesim için çok kıymetlidir.

Onların kültürel mirasının gelecek kuşaklara aktarılması ve gençlerinin eğitim imkânlarının güçlendirilmesi ortak mesuliyetimizdir.

Ahıskalı bir ailenin evladı olarak özellikle ifade etmek isterim ki muhacirliğin ve sürgünün hatırasını yaşatmak, gelecek nesillere dayanışmanın değerini de anlatmayı gerektirir.

Çocuklarımız geçmişlerini bilmeli; eğitimleri, çalışmaları ve kurdukları dostluklarla geleceğe güvenle bakabilmelidir.

Kültürümüzü koruma, irademiz ile yaşadığımız ülkenin birliğine,dirliğine huzuruna ve kalkınmasına katkı sunma sorumluluğumuzun gereğini yapmak,bizleri de ülkelerimizi de daha çok güçlendirir.

Kazakistan Cumhuriyeti Ahıska Türkleri Birliğinin yayımladığı "TÜRK BİRLİĞİ" dergisinin, Kazakistan–Türkiye ilişkilerine ithaf edilen bu özel sayısını da böyle bir sorumluluğun kıymetli tezahürü olarak görüyorum.

Kardeşliğimizi anlatan, ortak hafızamızı koruyan ve geleceğe dair fikir üreten her çalışma,bir birine uzak kalmış kardeşler arasındaki bağı çok daha etkin bir şekilde kuvvetlendirecektir.

Bu vesileyle kardeş Kazakistan halkına, Ahıska Türkü soydaşlarımıza ve derginizin bütün okuyucularına en kalbî selam ve muhabbetlerimi sunuyor; özel sayının hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Mağcan Atamızı ve kardeşliğimiz uğruna emek veren bütün büyüklerimizi rahmet ve minnetle anıyorum.

Kazakistan–Türkiye kardeşliği daim, ortak geleceğimiz aydınlık olsun İNŞALLAH.

аймақтық бейбітшілік пен тұрақтылыққа қызмет етуі – басты мақсатымыз.

Қазақстанда өмір сүріп жатқан Ахыска түрігі бауырларымыз екі ел қарым-қатынасының адами және мәдени өлшемінде ерекше орынға ие. Олардың өз отбасыларында сақтап қалған тарихи жады, көзінің қарашығындай қорғаған тілі мен салт-дәстүрі, қажырлы еңбектерімен бауырлас Қазақстанға қосқан үлесі әр тарап үшін де аса құнды.

Олардың мәдени мұрасын келер ұрпаққа жеткізу және жастарының білім алу мүмкіндіктерін кеңейту – ортақ парызымыз. Ахыскалық отбасының ұрпағы ретінде айрықша атап өткім келеді: босқыншылық пен депортацияның естелігін өшірмей сақтау – келер ұрпаққа бірлік пен ынтымақтың қадірін жете түсіндіруді талап етеді.

Балаларымыз өз өткенін жақсы білуге тиіс; олар сапалы білімдерімен, тынымсыз еңбектерімен және орнатқан достық көпірлерімен болашаққа зор сеніммен қарай алуы керек.

Өз төл мәдениетімізді сақтауға деген берік ерік-жігеріміз және өмір сүріп жатқан еліміздің бірлігіне, ынтымағына, тыныштығы мен өркендеуіне үлес қосу жауапкершілігімізді адал атқару – бізді де, елдерімізді де одан әрі күшейте түседі.

Қазақстан Республикасы Ахыска түріктері бірлестігінің шығаратын «ТҮРК БІРЛІГІ» журналының Қазақстан—Түркия қатынастарына арналған осы арнайы санын да осындай қасиетті жауапкершіліктің құнды көрінісі деп білемін. Бауырластығымызды насихаттайтын, ортақ тарихи жадымызды қорғайтын және келешекке тың көзқарас ұсынатын әрбір бастама бірбірінен шалғай қалған бауырлар арасындағы рухани байланысты анағұрлым тиімді түрде бекемдей түседі.

Осы орайда бауырлас Қазақстан халқына, Ахыска түрігі қандастарымызға және журналдың барша оқырмандарына шын жүректен шыққан ыстық сәлемім мен шексіз сүйіспеншілігімді білдіремін; осы арнайы шығарылымды дайындауға еңбек сіңірген барлық азаматтарға алғыс айтамын.

Мағжан бабамызды және осы бауырластығымыз жолында тер төккен барша ұлы тұлғаларымызды мәңгілік құрмет пен тағзыммен еске аламын.

Құдай қаласа, Қазақстан — Түркия бауырластығы мәңгілік, ортақ болашағымыз жарқын болсын

КАЗАХСТАН — ТУРЦИЯ:

ОТ КОРНЕВОГО БРАТСТВА К ОБЩЕМУ БУДУЩЕМУ

Братство между Казахстаном и Турцией – это драгоценный аманат, оставленный нам нашей общей историей, языком, культурой и ценностями цивилизации. Оберегать этот аманат, укреплять его посредством сотрудничества и передавать будущим поколениям – общая и фундаментальная обязанность наших государств и каждого из нас.

Ибо в свете сознания братства, выраженного нашим предком, шахидом Магжаном, в его воззвании «Далекому брату», мы являемся двумя «далекими» родными братьями.

И, хвала Всевышнему, разделяющие нас расстояния никогда не препятствовали тому, чтобы мы всем сердцем разделяли радость и боль друг друга.

Голос предка Магжана, обращенный к братьям в Анатолии, и сегодня напоминает нам о той же истине и священном долге:

Братство – это помнить друг о друге в трудные времена, доверять, протягивать руку помощи и неизменно быть рядом.

Как потомок семьи турок-ахыска, ставшей беженцами в ходе войны 1877—1878 годов («Войны 93-го года»), я ощущаю, что это братство находит глубокий и личный отклик в моем сердце.

Следы скитаний и переселений в памяти моей семьи научили нас подлинной ценности родины, независимости, взаимной поддержки и сохранения родной культуры.

По этой причине испытания, пережитые нашими братьями – турками-ахыска, их непреклонную решимость защитить свою идентичность и надежды на светлое будущее новых поколений, я всегда осмысливаю через призму истории собственной семьи.

Развитие отношений между Казахстаном и Турцией на столь прочном фундаменте опирается именно на эту общую историческую память и взаимное доверие.

Тот факт, что Турция стала первым государством, признавшим независимость Казахстана в день ее провозглашения 16 декабря 1991 года, служит ярким выражением исторического братства в межгосударственных отношениях.

Независимость, суверенитет, стабильность и процветание Казахстана имеют для Турции жизненно важное значение.

Повышение уровня наших отношений в 2022 году до «Расширенного стратегического партнерства» стало важнейшим результатом совместной политической воли двух братских стран.

Преобразование этой воли в устойчивые и долгосрочные успехи возможно лишь благодаря регулярным контактам институтов, совместным инициативам деловых кругов и сближению наших народов на человеческом уровне.

В рамках того значения, которое наш Президент Реджеп Тайип Эрдоган придает углублению связей с тюркским миром, я считаю укрепление нашего многогранного сотрудничества с Казахстаном чрезвычайно ценным и значимым.

Искренне верю, что отношения, основанные на взаимном уважении и обоюдной выгоде, внесут весомый вклад в развитие наших государств, а также в процветание и спокойствие всего региона.

Перед двумя братскими странами открывается широкое поле для взаимодействия.

Совместные проекты в сферах производства, торговли, энергетики, сельского хозяйства, транспорта и высоких технологий позволят братским узам ощутимо отразится на повседневной жизни наших граждан.

Сотрудничество вокруг маршрута «Срединного коридора», пролегающего через Каспийское море, нам также следует рассматривать в этом ключе.

Укрепление транспортной инфраструктуры наряду с новыми торговыми и инвестиционными возможностями активизирует и контакты между братьями.

При созидании общего будущего одна из наших главных обязанностей обращена к молодому поколению.

Необходимо всесторонне поощрять казахстанскую и турецкую молодежь вместе обучаться, проводить научные исследования, объединяться на культурных и творческих площадках.

Молодые люди, глубоко познающие жизнь, литературу и историю друг друга, сохранят это братство в своих сердцах и передадут его новым поколениям.

В этом отношении крайне важно, чтобы солидарность в рамках Организации тюркских государств развивалась с тем же пониманием.

Опираясь на незыблемость суверенитета наших государств, укрепляя взаимное доверие и реализуя проекты обоюдной пользы, мы сможем значительно расширить потенциал интеграции тюркского мира.

Наше главное стремление заключается в том, чтобы каждый шаг на этом пути служил региональному миру и стабильности.

Наши братья – турки-ахыска, проживающие в Казахстане, занимают исключительное место в гуманитарном и культурном измерении двусторонних связей.

Память, бережно хранимая ими в семьях, защищенный язык, традиции и весомый трудовой вклад в процветание братского Казахстана высоко ценятся всеми сторонами.

Передача их богатого культурного наследия будущим поколениям и расширение образовательных возможностей молодежи – наша общая ответственность.

Как выходец из семьи Ахыска, хочу подчеркнуть: сохранение памяти о вынужденных переселениях и депортациях требует донесения до будущих поколений непреходящей ценности единства и взаимовыручки.

Наши дети должны знать свое прошлое; опираясь на качественное образование, упорный труд и искреннюю дружбу, они должны уверенно смотреть в будущее.

Наша воля к сохранению своей культуры и выполнение долга по внесению вклада в единство, спокойствие и прогресс страны проживания делают сильнее и нас самих, и наши государства.

Специальный выпуск журнала «TÜRK BİRLİĞİ», ***издаваемого Обществом турок-ахыска Республики Казахстан и посвященного казахстанско-турецким отношениям, я расцениваю как ценнейшее проявление этой высокой ответственности.***

Каждый труд, рассказывающий о нашем братстве, сберегающий общую память и генерирующий идеи для будущего, послужит еще более действенному укреплению связи между разделенными расстоянием братьями.

Пользуясь случаем, передаю самые искренние приветствия и братскую любовь народу Казахстана, нашим соплеменникам – туркам-ахыска и всем читателям журнала; выражаю благодарность каждому, кто внес свой вклад в подготовку этого специального номера.

С благоговением и благодарностью чту память нашего предка Магжана и всех великих деятелей, посвятивших свои жизни нашему братству.

Да пребудет вечным братство Казахстана и Турции, и да будет светлым наше общее будущее, ИНШАЛЛАХ.

Ялчын ТОПЧУ,
Главный советник Президента
Турецкой Республики

ҚАЗАҚСТАН — ТҮРКИЯ:
ДОСТЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚҚА — 35 ЖЫЛ

ЖАНСЕЙІТ ТҮЙМЕБАЕВ,
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Басқарма Төрағасы — Ректор, төтенше және өкілетті елші

KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE:
DOSTLUK VE İŞ BİRLİĞİNDE 35 YIL

KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE: DOSTLUK VE İŞ BİRLİĞİNDE 35 YIL

JANSEYİT TÜYMEBAEV,
Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi Yönetim Kurulu Başkanı-Rektörü, Olağanüstü ve Yetkili Büyükelçi

Kazakistan ile Türkiye arasındaki dostluk ilişkiler, bağımsızlık döneminin en başarılı ve istikrarlı uluslararası ortaklıklarından biridir. 1991 yılında ülkemiz bağımsızlığını ilan ettiğinde, Türk kardeşlerimiz bu kararı ilk tanıyanlardan biri olmuş ve yüksek desteklerini sunmuştur. O dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın sevinçten sabahın olmasını bekleyemeyip gece yarısı telefon ederek tebrik etmesi, adeta efsanevi bir hatıra olarak anlatılmaktadır.

2 Mart 1992'de kurulan diplomatik ilişkiler, iki ülke arasındaki stratejik ortaklığın temelini atmıştır. 35 yıl içerisinde Kazakistan-Türkiye ilişkileri, siyasi diyalogdan başlayarak ekonomik, güvenlik ve kültürel-insani alanlarda derin ve çok boyutlu bir iş birliğine dönüşmüştür.

Bu konuda Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasym-Jomart Tokayev konuşmasında şu

ҚАЗАҚСТАН — ТҮРКИЯ: ДОСТЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚҚА — 35 ЖЫЛ

ЖАНСЕЙІТ ТҮЙМЕБАЕВ,
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Басқарма Төрағасы — Ректор, төтенше және өкілетті елші

Қазақстан-Түркия арасындағы достық қарым-қатынастар — тәуелсіздік кезеңіндегі ең табысты және тұрақты халықаралық серіктестіктердің бірі.

1991 жылы еліміз егемендігін жариялаған сәтте түрік бауырларымыз алғашқылардың бірі болып танып, жоғары қолдауын білдірді. Сол кездегі Президент Тұрғыт Өзалдың қуаныштан таңның атуын күте алмай, түн ортасында телефон соғып құттықтағаны аңызға бергісіз әңгіме.

1992 жылғы 2 наурызда орнатылған тарихи қадам екі ел арасындағы стратегиялық серіктестіктің негізін қалады. 35 жыл ішінде Қазақстан-Түркия қатынастары саяси диалогтан бастап, экономикалық, қауіпсіздік және

ifadeleri kullanmıştır: “Aramızda hiçbir sorun yoktur. Bizi sadece kardeşlik ve iş birliği bağları birleştirmektedir.”

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ise: “Değerli kardeşim Kasym-Jomart Tokayev’in sağduyulu liderliğiyle Kazakistan, kendi bölgesinde barış ve istikrarın merkezi hâline gelmiştir. Kazakistan’ın başarılarıyla her zaman gurur duyuyoruz. Ayrıca Kazakistan’ın Türk Devletleri Teşkilatının kurumsallaşmasına yaptığı katkıyı yüksek takdirle karşılıyorum”, sözleriyle samimi değerlendirmesini ifade etmiştir.

Gerçekten de Kazakistan’ın egemen bir devlet olarak şekillenmesi ve uluslararası topluma entegre olmasında, kökleri derinlere uzanan kardeşlik ve akrabalık duygularını taşıyan Türk halkının desteği ve iyi niyetinin önemli rol oynadığı tartışmasızdır.

Günümüzde ikili ilişkilerin gelişim sürecini şartlı olarak üç aşamada ele almak mümkündür. Özellikle birinci aşama olan 1991 ile 2000 yılları arası, ikili ilişkilerin kurumsal ve hukuki temellerinin oluşturulduğu dönemdir. Bu süreçte iki ülke arasında temel anlaşmalar imzalanmış, diplomatik ilişkiler tesis edilmiştir. Büyükelçilikler açılmış ve ortaklığın ana yönleri belirlenmiştir. Siyasi ve ekonomik iş birliği ile yatırımların karşılıklı korunması ve teşvik edilmesine yönelik bir dizi önemli anlaşma ve belge kabul edilmiştir.

Eğitim ile kültürel ve beşerî alanlarda da bir dizi müzakere gerçekleştirilmiştir. Türkiye’nin burs programları aracılığıyla Kazakistanlı gençlerin Türkiye üniversitelerinde eğitim almalarına imkân sağlanmıştır. Bunun yanı sıra, kültür merkezlerinin kurulması ve ortak bilimsel projelerin geliştirilmesine yönelik kararlar da alınmıştır.

2000-2010 tarihleri arasını kapsayan ikinci dönemde, Kazakistan ile Türkiye arasındaki ekonomik iş birliği önemli ölçüde güçlenmiştir. Bu süreçte ikili ticaret hacmi istikrarlı biçimde artmış, Türkiye’den Kazakistan ekonomisine yönlendirilen doğrudan yabancı yatırımların hacmi birkaç milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Türk şirketleri inşaat, altyapı, hafif sanayi, hizmet ve lojistik sektörlerinde aktif faaliyet göstermeye başlamıştır.

Kazakistan’ın yeni başkenti Astana’nın inşasında Türk inşaat firmaları önemli katkılar sunmuştur. Türk müteahhitlik kuruluşları, şehirdeki ilk idari binaların,

мәдени-гуманитарлық салаларда терең әрі көпқырлы ынтымақтастыққа ұласты. Бұл туралы Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев өз сөзінде: «Біздің арамызда ешқандай түйткіл жоқ. Бізді тек туыстық, ынтымақтастық байланыстырады», — деп атап өтті.

Түркия Республикасының Президенті Режеп Тайып Ердоған: «Қымбатты бауырым Қасым-Жомарт Тоқаевтың сындарлы басшылығымен Қазақстан өзаймағындағы бейбітшілік пен тұрақтылықтың мекеніне айналды. Қазақстанның жетістіктерін біз әрқашан мақтан тұтамыз. Сондай-ақ Қазақстанның Түркі мемлекеттері ұйымын институттандыруға қосқан үлесін жоғары бағалаймын», — деп жоғары ықыласын білдірді.

Шын мәнінде Қазақстанның егемен ел болып қалыптасып, әлемдік қоғамдастыққа кірігуіне де тамыры тереңде жатқан бауырластық, туыстық сезімдерін арқаланған түрік халқының қолдауы мен тілеулестігінің ықпал еткені даусыз.

Қазіргі таңда екіжақты қарым-қатынастардың даму кезеңін шартты түрде үш кезеңге бөліп қарастыруға болады. Атап айтқанда бірінші кезең, яғни 1991-2000 жылдар аралығы, бұл екіжақты қатынастардың институционалдық және құқықтық негіздері қалыптасқан уақыт.

Екі ел арасында негізгі келісімдер жасалып, дипломатиялық байланыстар орнатылды. Елшіліктер ашылып, одақтастықтың негізгі бағыттары айқындалды.

Саяси-экономикалық, инвестицияларды өзара қорғау және көтермелеу жөніндегі бірқатар маңызды келісімдер мен құжаттар қабылданды. Білім беру және мәдени-гуманитарлық салаларда да бірқатар келіссөздер жүзеге асты.

Түрік стипендиялық бағдарламалары арқылы қазақстандық жастардың Түркия университеттерінде білім алуына мүмкіндік жасалды. Сонымен қатар мәдени орталықтар мен бірлескен ғылыми жобаларды дамытуға бағытталған шешімдер қабылданды.

2000-2010 жылдар аралығындағы екінші кезеңде Қазақстан мен Түркия арасындағы экономикалық ынтымақтастық айтарлықтай нығайды.

Бұл уақытта екіжақты сауда көлемі

konutların, otellerin, iş merkezlerinin ve sosyal altyapı tesislerinin inşasında yer alarak başkentin modern görünümünün şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Uluslararası standartlara uygun kaliteli inşaat teknolojilerini uygulayarak şehrin mimari gelişimine ivme kazandırmışlardır.

Ayrıca bu yıllarda ortak yatırım projelerinin sayısı artmıştır. Türk girişimciler Kazakistan'da bankacılık sistemi, ticaret ağları ve üretim işletmeleriyle güçlü bağlantılar kurmuştur. Kazakistan tarafından da Türk pazarına açılmayı hedefleyen ihracat girişimleri hayata geçirilmeye başlanmıştır.

2009 yılı, Kazakistan-Türkiye ilişkileri tarihinde hem sembolik hem de içerik bakımından özel bir yere sahiptir. Başkentin merkezinde, İşım Nehri kıyısında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk'e görkemli bir anıt açılmıştır. Bu olay, Türk halklarının ortak tarihî köklerini ve karşılıklı saygıya dayanan ilişkilerini daha da güçlendirmiştir.

2010 yılından günümüze kadar olan üçüncü dönemi ise stratejik ortaklık aşaması olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Bu dönemde Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler nitelikli olarak yeni bir seviyeye yükselmiştir. İki ülke arasındaki iş birliği ikili formatla sınırlı kalmayarak, manevi, bilimsel ve kültürel entegrasyon boyutuna taşınmıştır.

Bu yıl, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kazakistan'daki olağanüstü ve tam yetkili büyükelçiliğinin yeni binasının hizmete açılması da önemli diplomatik gelişmelerden biri olarak kayda geçmiştir. Törene Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de katılarak, ikili ilişkilerin yüksek düzeyde gelişimini bir kez daha teyit etmiştir.

Başkentte Türk dünyasının bilimsel ve entelektüel merkezini geliştirmeye yönelik bir dizi önemli kurum kurulmuştur. Bunlar arasında Uluslararası Türk Akademisi, Türk Kütüphanesi ve Türk Tarihi Müzesi yer almaktadır. Bu kurumların açılışına Kazakistan ve Türkiye Cumhurbaşkanlarının yanı sıra Türk dünyasının önde gelen bilim insanları ve kamu başkanları da katılmıştır. Söz konusu merkezler, Türk medeniyetinin tarihini araştırmak, ortak kültürel mirası korumak ve bilimsel iş birliğini geliştirmek amacıyla faaliyet göstermektedir.

Önemli adımlardan biri de 2012 yılında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyinin kurulması olmuştur. Bu mekanizma, iki тұрақты түрде өсіп, Түркиядан Қазақстан экономикасына бағытталған тікелей шетелдік инвестициялар көлемі бірнеше миллиард АҚШ долларына жетті. Түрік компаниялары құрылыс, инфрақұрылым, жеңіл өнеркәсіп, қызмет көрсету және логистика салаларында белсенді жұмыс істей бастады.

Қазақстанның жаңа астанасы — Астана құрылысына түрік құрылыс компаниялары ерекше үлес қосты. Түрік мердігерлік ұйымдары қаладағы алғашқы әкімшілік ғимараттар, тұрғын үйлер, қонақүйлер, бизнес орталықтар мен әлеуметтік инфрақұрылым нысандарының салынуына қатысып, елорданың заманауи келбетін қалыптастыруға атсалысты. Халықаралық стандарттарға сай сапалы құрылыс технологияларын енгізіп, қаланың сәулеттік дамуына серпін берді.

Сонымен қатар бұл жылдары бірлескен инвестициялық жобалар саны артты. Түркиялық кәсіпкерлер Қазақстанда банк жүйесімен, сауда желілерімен және өндірістік кәсіпорындармен байланыс орнатты. Қазақстан тарапынан да түрік нарығына шығуға бағытталған экспорттық бастамалар жүзеге асырыла бастады.

2009 жыл Қазақстан-Түркия қатынастары тарихында символдық әрі мазмұндық тұрғыдан ерекше орын алды. Астананың орталығында, Есіл өзенінің жағалауында Түркия Республикасының негізін қалаушы, көрнекті мемлекет қайраткері Мұстафа Кемал Ататүрікке еңселі ескерткіш ашылды. Бұл оқиға түркі халықтарының ортақ тарихи тамырын және өзара құрметке негізделген байланыстарын айшықтай түсті.

Ал 2010 жылдан бүгінге дейінгі үшінші кезеңді стратегиялық серіктестік кезеңі десек қателеспейміз. Бұл жылдары Қазақстан мен Түркия арасындағы қатынастар сапалық жаңа деңгейге көтерілді. Екі ел арасындағы ынтымақтастық тек екіжақты форматпен шектелмей, рухани, ғылыми және мәдени интеграцияға ұласты.

Осы жылы Түркия Республикасының Қазақстандағы төтенше және өкілетті елшілігінің жаңа ғимаратының пайдалануға берілуі де маңызды дипломатиялық оқиғалардың бірі ретінде есте қалды.

Бұл рәсімге Түркия Президенті Абдулла Гүл арнайы қатысып, екіжақты қарым-

ülke arasındaki siyasi diyaloğu düzenli ve kurumsal bir zemine oturtarak ticaret, ekonomi, yatırım ve insani alanlardaki projelerin eşgüdüm içinde yürütülmesine imkân sağlamıştır. Devlet başkanlarının düzenli görüşmeleri, iş birliğinin içeriğini daha da derinleştirmiştir.

Bu dönemde Türk Keneşi, günümüzdeki Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesindeki entegrasyon süreçleri hız kazanmıştır. Kazakistan ile Türkiye, Türk dünyasında siyasi, ekonomik ve kültürel iş birliğinin başlıca itici güçleri hâline gelmiştir. Türk dilli

қатынастардың жоғары деңгейде дамып келе жатқанын тағы бір мәрте растады. Бас шаһарда түркі әлемінің ғылыми-интеллектуалдық орталығын дамытуға бағытталған бірқатар маңызды институттар құрылды.

Олардың қатарында Халықаралық түркі академиясы, Түркі кітапханасы және Түркі тарихы музейі бар. Бұл мекемелердің ашылуына Қазақстан мен Түркия Президенттерімен қатар, түркі әлемінің жетекші ғалымдары мен қоғам қайраткерлері қатысты.

devletler arasındaki Parlamenter Asamble olan TÜRKPA ile TÜRKSOY kurumları, iki ülkenin aktif katkılarıyla daha da güçlenmiştir.

Ekonomik alanda da kayda değer başarılar elde edilmiştir. Türkiye, Kazakistan'ın önde gelen ticaret ortaklarından biri hâline gelmiş ve ikili ticaret hacmi istikrarlı bir artış göstermiştir. Türk şirketleri inşaat, enerji, ulaşım, sağlık ve eğitim sektörlerinde yeni yatırım projelerini hayata geçirmiştir. Kazakistan'da faaliyet gösteren yüzlerce Türk işletmesi, binlerce yeni istihdamın oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Аталған орталықтар түркі өркениетінің тарихын зерттеу, ортақ мәдени мұраны сақтау және ғылыми ынтымақтастықты дамыту мақсатында іске кірісті. Кезекті маңызды қадамдардың бірі — 2012 жылы Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесінің құрылуы болды. Бұл механизм екі ел арасындағы саяси диалогты тұрақты арнаға түсіріп, сауда-экономикалық, инвестициялық және гуманитарлық бағыттардағы жобаларды үйлестіруге мүмкіндік берді. Мемлекет басшыларының тұрақты кездесулері қауымдастықтың мазмұнын тереңдете түсті.

Осы кезеңде Түркі кеңесі, қазіргі Түркі мемлекеттері ұйымы аясындағы интеграциялық үдерістер қарқынды дамыды. Қазақстан мен Түркия түркі әлеміндегі саяси-экономикалық және мәдени ынтымақтастықтың негізгі драйверлеріне айналды. Түркітілдес мемлекеттер арасындағы Парламенттік Ассамблея (ТҮРКПА), ТҮРКСОЙ институттары екі елдің белсенді қатысуымен нығая түсті.

Экономикалық салада да айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізілді. Түркия Қазақстанның ірі сауда серіктестерінің біріне айналып, екіжақты тауар айналымы тұрақты өсім көрсетті. Түрік компаниялары құрылыс, энергетика, көлік, денсаулық сақтау және білім беру салаларында жаңа инвестициялық жобаларды жүзеге асырды. Қазақстан аумағында жүздеген түрік кәсіпорындары жұмыс істеп, мыңдаған жұмыс орындарының ашылуына ықпал етті.

Мәдени-гуманитарлық бағытта білім беру және ғылым саласындағы ынтымақтастық ерекше қарқын алды.

Студенттер мен оқытушылар алмасу бағдарламалары кеңейіп, бірлескен ғылыми жобалар көбейді. Қазақстан мен Түркия үкіметтері арасындағы келісімдер нәтижесінде Түркістан қаласында Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті ашылды.

оғары оқу орны бастапқы кезеңнен бастап халықаралық стандарттарға сай білім беру жүйесін енгізуге бағытталды. Жоғарыда атап өткендей, 2010 жылғы Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің ресми сапары барысында Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрі ретінде Қожа Ах-

Kültürel ve beşerî alanda ise özellikle eğitim ve bilim sahasındaki iş birliği dikkat çekici bir ivme kazanmıştır. Öğrenci ve akademisyen değişim programları genişlemiş, ortak bilimsel projelerin sayısı artmıştır. Kazakistan ile Türkiye hükümetleri arasındaki anlaşmalar sonucunda Türkistan şehrinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi kurulmuştur. Söz konusu yükseköğretim kurumu, kuruluşundan itibaren uluslararası standartlara uygun bir eğitim sistemini hayata geçirme hedefiyle faaliyet göstermiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 2010 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün resmî ziyareti sırasında, Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanı olarak Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinin yeni yapılaşma planını ve gelişim vizyonunu tanıttım ve bu kurumu uluslararası düzeyde bir araştırma ve eğitim merkezine dönüştürme yönündeki konsepti sundum. Türkiye'nin 11. Cumhurbaşkanı, yeni eğitim binasının temel atma törenine katılmış ve üniversitenin akademik kadrosuyla bir araya gelmiştir. Bu gelişme, Kazakistan ile Türkiye arasındaki eğitim ve bilim alanındaki iş birliğini daha da ileriye taşımıştır.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak-Üniversitesinin gelişimi akademik bir proje olarak kalmamış, aynı zamanda iki ülke arasındaki tarihî, kültürel ve stratejik ortaklığın önemli dayanaklarından biri hâline gelmiştir. Kazakistan ve Türkiye'den gelen akademisyenler birlikte çalışarak çok dilli ve çok disiplinli bir eğitim modelini hayata geçirmiştir.

Üniversitenin gelişim sürecinde maddi ve teknik altyapısı aşamalı olarak yenilenmiş, modern laboratuvarlar, araştırma merkezleri, kütüphaneler ve öğrenci yaşamına yönelik altyapılar oluşturulmuştur. Günümüzde söz konusu üniversite, tüm Türk dünyasının saygın yükseköğretim kurumlarından biri konumuna ulaşmıştır.

BÖLGELER ARASI İŞ BİRLİĞİ

2010-2016 yılları arasında iki ülke arasındaki ilişkiler önemli bir sürece geçmiştir. Bu dönemde Kazakistan ile Türkiye arasındaki iş birliği, Birleşmiş Milletler, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı, Türk Dilli Devlet Başkanları Zirvesi, TÜRKSOY Kültür

мет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің жаңа құрылыс жоспарын және даму бағытын таныстырып, халықаралық деңгейдегі зерттеу және білім беру орталығына айналдыру тұжырымдамасын ұсындым.

Түркияның 11-ші Мемлекет басшысы жаңа оқу ғимаратының іргетасын қалау рәсіміне қатысып, университеттің профессор-оқытушылар құрамымен кездесті. Бұл оқиға Қазақстан мен Түркия арасындағы білім және ғылым саласындағы ынтымақтастықты одан ары тереңдетті.

Халықаралық қазақ-түрік университетінің дамуы тек академиялық жоба ғана емес, екі ел арасындағы тарихи-мәдени және стратегиялық әріптестіктің маңызды тіректерінің бірі ретінде қалыптасты.

Қазақстан мен Түркиядан келген профессор-оқытушылар құрамы бірлесіп жұмыс істеп, көптілді және көпсалалы білім беру моделін жүзеге асырды. Университеттің даму кезеңінде оның материалдық-техникалық базасы кезең-кезеңімен жаңартылып, заманауи зертханалар, ғылыми орталықтар, кітапханалар және студенттік инфрақұрылым қалыптастырылды.

Бүгінде ХҚТУ бүкіл түркі әлеміндегі беделді университеттердің біріне айналып отыр.

Өңіраралық ықпалдастық

2010-2016 жылдар аралығында екі ел арасындағы қатынас қарқын алды. Бұл жылдары Қазақстан мен Түркияның ынтымақтастығы Біріккен Ұлттар Ұйымы, Экономикалық ынтымақтастық ұйымы, Ислам ынтымақтастығы ұйымы, Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес, Түркітілдес мемлекеттер басшыларының саммиті, ТҮРКСОЙ мәдениет министрлерінің Тұрақты кеңесі және басқа да бірлестіктер шеңберінде жүзеге асырылды.

Екі ел басшылары мен жоғары лауазымды тұлғалардың өзара сапарлары тұрақты сипат алып, мемлекетаралық диалогтың институционалдық негізін нығайтты. Мәселен, Түркия Ұлы ұлттық мәжілісінің төрағасы Мехмет Әли Шахиннің (2011 ж.) Қазақстанға, Қазақстан Республикасының сыртқы істер министрі Ержан Қазыхановтың Түркия Республи-

Bakanları Daimî Konseyi ve diğer uluslararası platformlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

İki ülke liderleri ile üst düzey yetkililerin karşılıklı ziyaretleri düzenli bir nitelik kazanarak devletlerarası diyaloğun kurumsal temelini güçlendirmiştir. Bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali Şahin'in 2011 yılında Kazakistan'a gerçekleştirdiği ziyaret ile Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Yerjan Kazykhanov'un Türkiye'ye resmî ziyareti dikkat çekmektedir. Ziyaret çerçevesinde Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cemil Çiçek ile ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Kazakistan ile Türkiye dışişleri bakanlıkları arasında diplomasi alanında kadro hazırlığı ve mesleki yeterliliğin artırılmasına ilişkin bir mutabakat zaptı imzalanmış, 2012-2013 yıllarını kapsayan iş birliği programı üzerinde uzlaşı sağlanmıştır.

2011 yılının Ekim ayında Almatı şehrinde Türk Keneşinin ilk zirvesi düzenlenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Binali Yıldırım katılım sağlamıştır.

Eylül ayından itibaren SCAT Airlines havayolu şirketinin Çımkent-İstanbul-Çımkent hattında, ayrıca Pegasus Airlines şirketinin İstanbul'daki Sabiha Gökçen Havalimanı üzerinden Almatı hattında uçuşları başlatılmıştır.

Kasım ayında Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senatosu Başkanı Kairat Mami'nin Türkiye'ye resmî ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ziyaret kapsamında iki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel beşerî alanlardaki ikili ve çok taraflı iş birliği konuları ele alınmıştır.

2012 yılının Mayıs ayında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Kazakistan'a resmî bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, V. Astana Ekonomik Forumu ile Kazak Türk İş Forumu'na katılmıştır. Ziyaret sırasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmuş ve "Yeni Sinerji" ortak ekonomik programı kabul edilmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri arasında Kazakistan Türkiye sanayi bölgelerinin kurulması ve yatırım hacminin 500 milyon ABD dolarına çıkarılması yönünde anlaşma sağlanmıştır. Ayrıca yakın vadede iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin 3,9 milyar ABD dolarından 10 milyar dolara yükseltilmesi konusunda mutabakata varılmıştır. Ortak girişim

касына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар шеңберінде Түркия Президенті Абдулла Гүлмен, Түркия Ұлы ұлттық мәжілісінің төрағасы Жеміл Чичекпен екіжақты кездесулер өтті. Қазақстан мен Түркия сыртқы істер министрлері арасындағы дипломатия саласында кадрлар даярлау және біліктілікті арттыру туралы меморандумға қол қойылып, 2012-2013 жылдарға арналған ынтымақтастық бағдарламасы пысықталды.

2011 жылы қазан айында Алматы қаласында Түркі кеңесінің алғашқы саммиті өтіп, Түркия Республикасының премьер-министрі Б.Боздағ арнайы қатысты.

Қыркүйектен бастап «СКАТ» авиакомпаниясының Шымкент — Ыстамбұл — Шымкент бағыты бойынша, түркиялық «Pegasus Airlines» авиакомпаниясының Ыстамбұлдың Сабиха Гөкчен әуежайынан Алматы бағыты бойынша рейстер қатынай бастады.

Қараша айында Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қайрат Мәмидің Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екі ел арасындағы саяси-экономикалық, мәдени-гуманитарлық салаларда екіжақты және көпжақты ынтымақтастық мәселелері талқыланды.

2012 жылы мамырда Түркия премьер-министрі Режеп Тайып Ердоған Қазақстанға ресми сапармен келді.

Р.Т.Ердоған V Астана экономикалық форумына, сондай-ақ қазақ-түрік іскерлер форумына қатысты. Сапар барысында Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесі құрылып, «Жаңа синергия» бірлескен экономикалық бағдарламасы қабылданды.

Қазақстан Республикасы мен Түрік Республикасы үкіметтері арасында Қазақстан-Түркия индустриялық аймақтарын құрып, инвестиция көлемін 500 миллион долларға арттыруға келісім жасалды. Таяудағы келешекте Қазақстан мен Түркия арасындағы сыртқы сауда көлемін 3,9 миллиард АҚШ долларынан 10 миллиардқа дейін ұлғайтуға уағдаласты. Бірлескен кәсіпорын ашу туралы келісімге сәйкес, Алматыда оптикалық аспаптар жасау зауытының құрылысы басталды.

2012 жылы қыркүйекте Түркия Ұлы ұлттық мәжілісінің төрағасы Жемил Чи-

kurulmasına ilişkin anlaşma çerçevesinde Almatı'da optik cihazlar üretimine yönelik bir fabrikanın inşasına başlanmıştır.

2012 yılının Eylül ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cemil Çiçek ile Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Kazakistan'a resmî ziyarette bulunmuştur.

Aynı ay içerisinde sanayi bölgelerinin oluşturulmasına yönelik olarak Kazakistan Cumhuriyeti Sanayi ve Yeni Teknolojiler Bakan Yardımcısı N. Sauranbayev başkanlığındaki Kazak heyetinin çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ekim ayında İstanbul şehrinde iki ülkenin iş çevrelerinin katılımıyla bir iş forumu düzenlenmiştir. Forum kapsamında toplam değeri 1 milyar ABD dolarını aşan ortak projelerin hayata geçirilmesi amacıyla 15 sözleşme imzalanmıştır.

Önde gelen şirketlerin katılımıyla Kazakistan'ın sanayi alanındaki başarılarını yansıtan kapsamlı bir sergi düzenlenmiştir. Forum çerçevesinde Kaznex Invest ile Coca-Cola İçecek arasında "alkolsüz içecek üretim tesisinin inşası", yine Kaznex Invest ile Saray Halı arasında "halı üretimi", ayrıca Alma Pharm ile Abdi İbrahim arasında "Almatı bölgesinde bir ilaç fabrikasının inşası" konularında karşılıklı anlayış memorandumları imzalanmış ve diğer bir dizi mutabakat da resmiyet kazanmıştır.

2013 yılının Haziran ayında Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclisi ile Türkiye Cumhuriyeti Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında parlamentolar arası iş birliğine ilişkin bir mutabakat metni teati edilmiştir.

Eylül ayında Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti nezdindeki olağanüstü ve tam yetkili büyükelçisi sıfatıyla İstanbul'da Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir araya gelerek Kazakistan Türkmenistan İran demiryolu hattının Türkiye'nin demiryolu ağına entegrasyonu meselesini ele aldık.

2013-2014 yılları arasında Türkiye'nin Sakarya, Kocaeli, İzmir, İzmit, Eskişehir, Nevşehir, Trabzon, Rize, İstanbul, Muğla, Niğde, Samsun, Hatay, Konya, Giresun, Malatya, Manisa ve Denizli illerinde bölgesel iş forumlarının düzenlenmesine başlanmıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden, vilayet valilerinin başkanlık ettiği iş dünyası heyetleri Kazakistan'a resmî ziyaretler gerçekleştirmiştir. Ankara'da ise Büyük İpek Yolu üzerindeki Türk devletlerinin ekonomik iş birliği zirvesi düzenlenmiştir.

Bu süreçte Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye'nin Adana, Kayseri, Bursa ve Antalya

чек, Түркия сыртқы істер министрі Ахмет Давутоғлы Қазақстанға ресми сапармен келді.

Қыркүйекте өнеркәсіп аймақтарын құру жөніндегі Қазақстан Республикасы индустрия және жаңа технологиялар вице-министрі Н.Сауранбаев бастаған Қазақстан делегациясының жұмыс сапары ұйымдастырылды. Қазан айында Ыстамбұл қаласында екі елдің іскер топтарының қатысуымен бизнес-форум өтті. Форум барысында 1 млрд АҚШ долларынан астам соманы құрайтын бірлескен жобаларды жүзеге асыру үшін 15 келісімшартқа қол қойылды.

Жетекші кәсіпорындардың қатысуымен Қазақстанның индустрия саласындағы жетістіктерінің көрмесі таныстырылды. Форум барысында «Kaznex Invest» және «Кока-Кола Ичежек» компаниялары арасында «Алкогольсіз өнім өндірісі жөніндегі зауыт құрылысы» және «Kaznex Invest», «Сарай Халы» компаниялары арасында «Кілем өндірісі» бойынша, «Алма Фарм» ЖШС және «Абди Ибрагим» компаниясы арасындағы «Алматы облысында фармацевтикалық зауыт құрылысы» бойынша өзара түсіністік туралы меморандумға қол қойылып, басқа да уағдаластықтар бекіді.

2013 жылы маусымда Қазақстан Республикасы Парламентінің Мәжілісі мен Түркия Республикасы Ұлы ұлттық мәжілісі арасындағы парламентаралық ынтымақтастық туралы меморандум алмасылды.

Қыркүйек айында Қазақстан Республикасының Түркия Республикасындағы төтенше және өкілетті елшісі ретінде Ыстамбұлда Түркия Республикасының премьер-министрі Режеп Тайып Ердоғанмен кездесіп, Қазақстан-Түрікменстан-Иран магистралының Түркияның теміржол жүйесімен қосылу мәселесін талқыладық.

2013-2014 жылдары Түркияның Сакария, Қожаелі, Измир, Измит, Ескишехир, Невшехир, Трабзон, Ризе, Ыстамбұл, Мұғла, Ниде, Самсун, Хатай, Кония, Гиресун, Малатия, Маниса, Денизли провинцияларында аймақтық бизнес-форумдар өткізу қолға алынды. Осы уақытта Түркияның бірқатар аймақтарынан провинция губернаторлары бастаған бизнес-делегациялар Қазақстанға іссапармен келді. Анкарада Ұлы Жібек жолындағы

şehirlerinde fahri konsolosluklarının açılması, ikili ilişkilerin coğrafi kapsamını genişletmiş ve halklar arası bağların gelişmesi için elverişli bir zemin oluşturmuştur.

Bunun yanı sıra kardeş şehirler ve bölgeler arasında da doğrudan ilişkiler tesis edilmiştir. Doğu Kazakistan Bölgesi ile Bursa ili, Karagandı Bölgesi ile Eskişehir ili arasında imzalanan kardeş şehir protokolleri, ayrıca Astana ile Ankara belediyeleri arasındaki karşılıklı anlayış memorandumları ve Pavlodar ile Kayseri şehirleri arasındaki kardeşlik ilişkileri, bölgeler arası iş birliğinin güçlendirilmesine önemli katkı sağlamıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, fahri konsolosluk ağının genişlemesi ve kardeş şehirler kurumunun gelişimi, iki ülke arasındaki ilişkileri daha da yakınlaştırmıştır.

TARİHİ HAFIZANIN YENİDEN CANLANDIRILMASI

2011 yılında Bağımsızlığın 20. yıl dönümü vesilesiyle Kırşehir ve Nevşehir şehirlerinde merkezi cadde ve bulvarlara "Kazakistan" adı verilmiştir. Bunun yanı sıra Kırşehir, Nevşehir ve Erzincan şehirlerindeki üniversitelerde "Kazakistan" adını taşıyan derslikler ile "Abay" adına kültür merkezleri hizmete açılmıştır. Ankara'da İş Sanat Galerisi bünyesinde Kazak sanatçılarının "Altın Çağ" sergisinin açılışı gerçekleştirilmiştir.

Haziran ayında Ankara'nın Astana şehrindeki kültür günleri düzenlenmiştir.

Ekim ayında Ankara'da, Dina Nurpeisova'nın 150. doğum yılı anısına Atırau Dina Nurpeisova Akademik Halk Çalgıları Orkestrası tarafından bir turne programı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Türk halklarının kültürünü destekleyen TÜRKSOY iş birliğiyle İstanbul ve Ankara'da düzenlenen "Kasım Günleri" kapsamında edebî ve müzikli bir etkinlik tertip edilmiştir.

Aralık ayında gerçekleştirilen törende, "Kazakistan Cumhuriyeti Bağımsızlığının 20. Yılı" anı madalyası; Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Türkiye Büyük Millet Meclisinin eski başkanı Köksal Toptan, Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Mustafa Isen, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik ile aynı partinin Genel Sekreteri ve Kazakistan Türkiye Parlamentolar Arası Dostluk Grubu

түрік мемлекеттері экономикалық ынтымақтастық саммиті өтті.

Осы кезеңде Қазақстан Республикасының Түркияның Адана, Кайсери, Бурса және Анталия қалаларында құрметті консулдықтарының ашылуы екіжақты қатынастардың географиялық ауқымын кеңейтіп, азаматтық байланыстарды дамытуға қолайлы жағдай қалыптастырды.

Сонымен қатар бауырлас қалалар мен өңірлер арасындағы байланыстар орнатылды. Шығыс Қазақстан облысы мен Бурса провинциясы, Қарағанды облысы мен Ескишехир провинциясы арасындағы «Бауырлас қала» хаттамасы, сондай-ақ Астана мен Анкара қалалары әкімдіктері арасындағы өзара түсіністік меморандумы және Павлодар мен Кайсери қалалары арасындағы бауырластық қатынастар өңіраралық ықпалдастықты нығайтты.

Жалпы алғанда, құрметті консулдықтар желісінің кеңеюі мен бауырлас қалалар институтының дамуы екі ел арасын одан ары жақындатты.

Тарихи жадыны жаңғырту

2011 жылы Тәуелсіздіктің 20 жылдығына орай, Қыршехир және Невшехир қалаларында орталық көшелер мен даңғылдарға «Қазақстан» атауы берілді. Сонымен қатар Қыршехир, Невшехир және Ерзинжан қалаларындағы университеттерде «Қазақстан» атындағы аудитория және «Абай» атындағы мәдениет орталығы пайдалануға берілді. Анкарада «IC» көркемөнер галереясында Қазақстан суретшілерінің «Алтын ғасыр» көрмесінің тұсауы кесілді.

Маусым айында Анкараның Астана қаласындағы мәдени күндері өтті.

Қазан айында Анкарада Дина Нұрпейісованың 150 жылдығына арналған Атырау облыстық Д.Нұрпейісова атындағы академиялық халық аспаптар оркестрінің гастрольдік сапары өтті.

Сондай-ақ Түркі халықтарының мәдениетін қолдау ұйымы — ТҮРКСОЙ-мен бірлесе отырып Ыстамбұл, Анкара қалаларында ұйымдастырылған «Қасым күндерінің» аясында әдеби-музыкалық кеш өтті.

Желтоқсан айында өткен салтанатты шарада «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне — 20 жыл» мерейтойлық

Başkanı Haluk İpek'e takdim edilmiştir.

2012 yılında Dünya Kazakları Derneği'nin kuruluşunun ve Kazakistan Türkiye ilişkilerinin 20. yıl dönümü dolayısıyla İstanbul'da bir konferans ile Kazakistan Günleri düzenlenmiştir.

Ekim ayında Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı girişiminin 20. yıl dönümü kutlanmış ve Gülşehir'de Kazakistan Türkiye Dostluk Parkı resmî olarak açılmıştır. Ankara'da Türkiye'nin devlet ve toplum temsilcileri ödüllendirilmiş ve Astana'nın kültür günleri organize edilmiştir. USAK Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde, ayrıca Ankara, Gazi Üniversitesi ve Kırşehir üniversitelerinde bilimsel ve uygulamalı konferanslar gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun katılımıyla Kazakistan ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkilerin 20. yıl dönümüne ithaf edilen Kazak sanat ustalarının konseri icra edilmiştir.

Bursa ilinde Doğu Kazakistan Bölgesi'nin kültür günleri düzenlenmiş; İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde "Eski Göçebelerin Altını" ve "Kazakistan'ın Kuyumculuk Sanatı" başlıkları altında "Altın Elbiseli Adam" sergisi ziyaretçilere sunulmuştur.

Ankara'da Kazakistan kültür günleri ve Kazak sineması haftası organize edilmiş; "Kız Jibek", "Takiyalı Perişte", "Göçebeler" ve "Bayterek" filmleri Türkçeye çevrilerek gösterime sunulmuştur.

Türkçe olarak "Kazakistan" tanıtım filmleri ile birlikte Astana, Burabay, Çarın Kanyonu, Karkaralı, Kölsay Gölleri, Korgaljin, Türkistan ve Ulıtau bölgelerini tanıtan görsel materyaller izleyiciyle buluşturulmuştur.

2010-2014 yıllarında İstanbul, Ankara, Eskişehir, İzmir, Konya ve Amasya şehirlerinde opera sanatçısı Bibigül Tölegenova'nın konser turnesi ile Tattimbet Halk Çalgıları Orkestrası tarafından icra edilen konser programları, Kazak sanatının geniş kitlelere tanıtılmasına önemli katkı sağlamıştır.

Ankara, İstanbul ve Eskişehir şehirlerinde "Kozı Korpeş – Bayan Sulu" (M. Auezov Kazak Devlet Akademik Drama Tiyatrosu) ile "Ayman – Şolpan" (T. Jürgenov Kazak Ulusal Sanat Akademisi gençlik topluluğu) adlı tiyatro eserleri sahnelenmiştir.

2013 ile 2014 yılları arasında, Mukan Tulebayev'in 100. doğum yıl dönümü vesilesiyle Samsun, Eskişehir, İstanbul ve

медалімен Түркияның 9-шы президенті Сүлеймен Демирел, Түркия Парламентінің бұрынғы төрағасы Көксал Топтан, ТР премьер-министрінің орынбасары Бекир Боздағ, ТР Президенті Әкімшілігінің басшысы Мұстафа Исен, ТР сыртқы істер министрі Ахмет Давутоғлу, ТР мәдениет және туризм министрі Ертуғрул Гүнай, ӘДП төрағасының орынбасары Хүсейн Челик пен ӘДП бас хатшысы, Қазақстан-Түрік парламенттік достық тобының төрағасы Халюк Ипек марапатталды. 2012 жылы Дүниежүзі қазақтар қауымдастығының құрылғанына және Қазақстан-Түркия қатынастарының 20 жылдығына орай, Ыстамбұл қаласында конференция және Қазақстан күндері өтті.

Қазан айында АӘСШК шақыру бастамасының 20 жылдық мерейтойы өтіп, Гүлшехир қаласында Қазақстан-Түркия достық паркі ресми түрде ашылды. Анкара қаласында Түркияның мемлекет және қоғам қайраткерлері марапатталып, Астананың мәдени күндері ұйымдастырылды. USAK стратегиялық зерттеу орталығында, Анкара, Гази, Қыршехир университеттерінде ғылыми-тәжірибелік конференция өтті.

Түркия Республикасы сыртқы істер министрі А.Давутоғлуның қатысуымен Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған Қазақстан өнер шеберлерінің концерті паш етілді.

Бурса провинциясында Шығыс Қазақстан облысының мәдени күндері, Ыстамбұл археологиялық мұражайында «Ежелгі көшпенділер алтыны» және «Қазақстанның зергерлік өнері» атауымен «Алтын адам» көрмесі тарту етілді.

Анкарада Қазақстанның мәдени күндері, қазақ киносының апталығы ұйымдастырылып, «Қыз Жібек», «Тақиялы періште», «Көшпенділер», «Бәйтерек» фильмдері түрік тіліне аударылып, көрсетілді.

Түрік тілінде «Қазақстан» және Астана, Бурабай, Шарын шатқалы, Қарқаралы, Көлсай көлдері, Қорғалжың, Түркістан, Ұлытау өңірлерін таныстыру фильмдері көрсетілді.

2010 және 2014 жылдары Ыстамбұл, Анкара, Ескишехир, Измир, Кония, Амасия қалаларында опера әншісі Бибігүл Төлегенованың гастрольдік концерті

Ankara'da "Birjan ile Sara" operası ilk kez Türkçe olarak sahneye konulmuştur.

2014 yılında Ankara'da "Türkoloji alanında iş birliği ve Kazak Türk araştırmalarının gelişimi: ne yapıldı ve ne yapılmalı?" başlıklı konferans düzenlenmiş, Eskişehir'de "VI. Türk Dünyası Edebiyat Kurultayı" gerçekleştirilmiş, Edirne'de ise Dünya Türk Forumu organize edilmiştir.

2015 yılında Ankara'da Suyunbai Aronulı'nın doğumunun 200. yılı dolayısıyla bir park açılmış ve anma etkinliği düzenlenmiştir.

Ankara'da Kazak şair Mağjan Jumabayev adına (2014) ve Suyunbai Aronulı adına (2016) anıtlar dikilmiştir.

2016 yılında Oljas Suleymenov ile Atatürk Üniversitesi ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi bünyesinde görüşmeler gerçekleştirilmiş ve kendisine "Fahri Doktor" unvanı verilmiştir.

Ankara'da Kazak besteci Tattimbet Kazangapulı adına bir park açılmıştır.

Jambyl Jabayev'ın doğumunun 170. yılına ithaf edilen anma etkinliği, iki halk arasındaki tarihî ve kültürel bağların daha da güçlenmesine katkı sağlamıştır.

TÜRKİYE'DE TANITILAN ESERLER

Kültürel ve beşerî alandaki başarılar, iki halk arasındaki manevi yakınlaşmanın önemli bir göstergesine dönüşmüştür. Türk dilinde yayımlanan eserler, Kazak edebiyatı ve kültürünün uluslararası düzeyde tanıtılmasına ve ortak kültürel değerlerin daha geniş çevrelerce tanınmasına imkân sağlamıştır.

"Kazakistan: Yatırımcılar İçin Yol Rehberi" (2011), "Kazakistan Türkiye: Dostluk ve İş Birliğinin 20 Yılı" (2012), "Kazakistan Türkiye Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği" (2013), Abay Kunanbayev Kara Sözler (2014), Mukagali Makatayev Seçme Şiirler (2014), Farabi Eserleri (2015) ve "Kazakistan Ülke ve Toplum" (2017) adlı kitaplar Anadolu coğrafyasında okuyucularıyla buluşmuştur.

Gabit Musirepov "Ulpan", Sabit Yelubay "Ak Boz Ev", Bakhıt Nurjekeulı "Bir Pişmanlık Bir Ümit", Abduşükür Aşiri "Yedikut" romanı, Tolen Abdik "Biyografi ve Hikayeler", M. Baygut'un "Sesin Rengi", Ilyas Esenberlin "Göçebeler Üçlemesi", "Oljas Suleimenov 10 Türkçe Şiir", Temirhan Medetbek "Son Sözden Önceki Son Söz" ve Suyunbay Aronulı "Şiir ve Denemeler" Türkçeye kazandırılmıştır. Ayrıca Türk yazarlarının және Қарағанды облысының Тәттімбет атындағы халық аспаптар оркестрінің концерттік бағдарламасы қазақ өнерін кең таныттты.

Анкара, Ыстамбұл, Ескишехир қалаларында «Қозы Көрпеш — Баян сұлу» (М.Әуезов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық драма театры) және «Айман — Шолпан» (Т.Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының жастар ұжымы) спектакльдері қойылды.

2013-2014 жылдары Мұқан Төлебаевтың 100 жылдық мерейтойына орай, Самсун, Ескишехир, Ыстамбұл және Анкарада «Біржан мен Сара» операсы тұңғыш рет түрік тілінде сахналанды.

2014 жылы Анкарада «Түркология саласындағы ынтымақтастық және қазақ-түрік зерттеулерінің дамуы: не істелді және не істеу керек?» атты конференциясы, Ескишехирде «VI. Түрік әлемі әдебиет құрылтайы», Эдирнеде Дүниежүзілік түрік форумы ұйымдастырылды.

2015 жылы Анкарада Сүйінбай Аронұлының туғанына 200 жыл толуына орай, саябақ ашылып, еске алу жиыны өтті.

Анкарада қазақ ақындары Мағжан Жұмабаевқа (2014 ж.), Сүйінбай Аронұлына (2016 ж.) ескерткіш орнатылды.

2016 жылы Олжас Сүлейменовпен Ататүрік, Йылдырым Беязит университеттерінде кездесу ұйымдастырылып, «Құрметті доктор» дәрежесі берілді.

Анкарада қазақ композиторы Тәттімбет Қазанғапұлы атындағы саябақ ашылды. Жамбыл Жабаевтың туғанына 170 жыл толуына арналған еске алу жиыны екі халық арасындағы тарихи-мәдени байланысты нығайтты.

Түркияда таныстырылған туындылар

Мәдени-гуманитарлық саладағы жетістіктер екі халық арасындағы рухани жақындасудың маңызды көрсеткішіне айналды. Түрік тілінде жарық көрген еңбектер қазақ әдебиеті мен мәдениетін халықаралық деңгейде насихаттауға, ортақ мәдени құндылықтардың танылуына жол ашты.

«Қазақстан. Инвесторлар үшін жол сілтеме» (2011), «Қазақстан-Түркия:

"Hüzün Kuşağı" adlı öykü antolojisi de Türk diline çevrilmiştir.

Avrasya Yazarlar Birliği tarafından aylık olarak yayımlanan "Kardeş Kalemler" dergisinin özel sayısı, Kasım Amanjolov, Şerhan Murtaza, Berdi Bek Sokpakbayev, Suyunbay Aronulı

TÜRK DİLLİ HALKLARIN BİRLİĞİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ (2016, 2018, 2019)

Güney Kazakistan Bölgesi ve Türkistan Bölgesi yönetimleri düzeyinde 2016 ile 2019 yılları arasında yürütülen politikalar, bölgesel kalkınmanın uluslararası entegrasyonla uyumlu şekilde geliştirilmesini hedeflemiştir. Türk dünyası ülkelerinden iş insanlarının katılımıyla büyük ölçekli bölgesel iş forumları düzenli olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu toplantılarda sanayi ve genel ekonomi için lokomotif işlevi görecek organize sanayi bölgelerinin kurulması konuları ele alınmıştır. Türk dilli ülkelerde yatırım ortamının iyileştirilmesi ve sosyal sorunların çözülmesine özel önem verilmiştir.

Türk Akademisi ile iş birliği içinde düzenlenen "Eski Türkistan ve Türk Dünyasının Manevi Yeniden Canlandırılması" başlıklı büyük uluslararası bilimsel ve uygulamalı konferans, Türk halklarının ortak tarihî ve kültürel mirasının yeniden incelenmesine ve bilimsel olarak güncellenmesine öncülük etmiştir. Etkinliğe Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye, Hindistan, Macaristan, Rusya, Özbekistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve diğer ülkelerden bilim insanları katılmıştır ve diğer önemli şahsiyetlerin eserlerine ayrılmıştır.

TÜRK DÜNYASININ KÜLTÜR BAŞKENTİ TÜRKİSTAN 21 Mart – 5 Aralık 2017

2017 yılının 23 Ocak tarihinde "Türk Dünyasının Kültür Başkenti Türkistan" yılı kapsamında gerçekleştirilecek etkinlikler planına ilişkin üçlü imza töreni düzenlenmiştir. Söz konusu törene TÜRKSOY Genel Sekreteri Düysen Kaseinov ve Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı Kültür ve Sanat İşleri Dairesi Başkan Vekili Almaz Nurajan katılmıştır. Bu süreç sonucunda aşağıda belirtilen plan çerçevesinde yaklaşık 40 etkinlik hayata geçirilmiştir.

достық пен ынтымақтастықтың 20 жылы» (2012), «Қазақстан-Түркия: Жоғары деңгейлі стратегиялық ынтымақтастық» (2013), Абай Құнанбаевтың қара сөздері (2014), Мұқағали Мақатаевтың таңдаулы жырлары (2014), әл-Фарабидің шығармалары (2015), «Қазақстан. Ел және қоғам» (2017) кітаптары Анадолы жерінде өз оқырманын тапты.

Ғ.Мүсіреповтің «Ұлпан», С.Елубайдың «Ақ боз үй», Б.Нұржекеұлының «Бір өкініш, бір үміт», А.Аширидің «Идикут» романы, Т.Әбдіктің өмірбаяны мен әңгімелер жинағы, М.Байғұттың «Дауыстың түсі» әңгімелер жинағы, Ілияс Есенберлиннің 100 жылдығына орай, «Көшпенділер» трилогиясы, «О. Сүлейменовтің 10 түркі тіліндегі жырлары» өлеңдер жинағы, Темірхан Медетбектің «Соңғы сөз алдындағы соңғы сөз», «Сүйінбай Аронұлы» өлеңдер және эсселер жинағы, түрік жазушыларының «Хүзүн кушағы» («Сырлас буын») атты әңгімелер антологиясы түрік тіліне аударылды.

Еуразия жазушылар одағының ай сайын шығатын «Кардеш калемлер» журналының арнайы шығарылымы Қасым Аманжолов, Шерхан Мұртаза, Бердібек Соқпақбаев, Сүйінбай Аронұлы, тағы басқа тұлғалардың шығармашылығына арналды.

Түркітілдес халықтардың бірлігін нығайту (2016-2018-2019)

Оңтүстік Қазақстан облысы, Түркістан облысы әкімдігі деңгейіндегі 2016-2019 жылдары жүргізілген саясат өңірлік дамуды халықаралық ықпалдастықпен ұштастыруға бағытталды. Түркі әлемі елдері кәсіпкерлерінің қатысуымен ірі өңірлік бизнес-форумдар жиі өткізілді. Жиында өнеркәсіп пен тұтастай ел экономикасын дамытудың локомотиві ретінде қызмет ететін ұйымдасқан индустриялық аймақтарды құру мәселелері пысықталды. Түркітілдес елдердегі инвестициялық ахуалды жақсартуға, әлеуметтік мәселелерді шешуге маңыз берілді.

Түркі академиясымен бірлесіп «Ежелгі Түркістан және түркі әлемін рухани жаңғырту» атты ірі халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция түркі

- 21 Mart – “Türk Dünyasının Kültür Başkenti Türkistan” yılının açılış töreni gerçekleştirilmiştir. Türkistan’da düzenlenen bu görkemli etkinliğe 23 ülkeden gelen, 25 farklı Türk dilli halkı temsil eden yaklaşık 300 yabancı davetli, uluslararası kuruluş temsilcileri, Kazakistan’ın aydınları ve toplamda yaklaşık 10 bin kişi katılmıştır.
- 21 Mart – “Türkistan ve Türkoloji” bilimsel ve teorik konferansı.
- 21 Mart – “Türk Dünyasını Dirilten Nevruz” kutlama etkinliği.
- 23 Mart – “Buram Bel” uluslararası dans festivali.
- TÜRKSOY Uluslararası Teşkilatının “Basın Ödülü”nün takdim töreni.
- 26 Mart – Türk Dünyası “Nevruz” uluslararası şiir ve âşıklar yarışması.
- 30 Mart – “Kahkaha Fuarı”.
- 18–21 Nisan – “Tiyatro Baharı 2017” uluslararası tiyatro festivali.
- 19–21 Nisan – TÜRKSOY üye ülkeleri fotoğraf sanatçıları sergisi.
- 12 Mayıs – “Türk Dünyası ve Enformasyon Alanı” uluslararası gazeteciler forumu.
- 12 Mayıs – Türk Dünyası kitap sergisi ve yazar-şair buluşması.
- 12 Mayıs – “Alaş Araştırmaları ve Müze” uluslararası konferansı.
- 27–29 Mayıs – “Opera Yıldızları” festivali.
- 6–9 Haziran – Uluslararası kukla tiyatroları festivali.
- 17 Ağustos – Türk Dünyası ressamları açık hava resim çalışması (plein air).
- 25 Ağustos – Türk Dünyası şairleri buluşması.
- 12 Eylül – Türk Dünyası edebiyat dergileri editörleri kongresi.
- 20–21 Eylül – “Altın Saka” animasyon film festivali.
- 20–21 Eylül – “Yasavitanu 2017” yarışması.
- 30–31 Ekim – “Hoca Ahmed Yesevi Mirası ve Türkistan” uluslararası konferansı.
- 1–5 Kasım – Türk filmleri haftası.
- 2 Kasım – İlk diplomat Nazır Törekulov’un doğumunun 125. yılına ithaf edilen “Alaş’ın Değerli Evladı” uluslararası bilimsel ve uygulamalı konferansı.
- 4 Kasım – Türk Dünyası İşbirliği Günü töreni.

халықтарының ортақ тарихи-мәдени мұрасын қайта зерделеуге және ғылыми тұрғыда жаңғыртуға мұрындық болды. Іс-шараға АҚШ, Түркия, Үндістан, Мажарстан, Ресей, Өзбекстан, Әзірбайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және т.б. елдердің ғалымдары қатысты.

Түркістан — Түркі әлемінің мәдени астанасы

21 наурыз — 5 желтоқсан 2017 жыл

2017 жылы 23 қаңтарда «Түркістан — Түркі әлемінің мәдени астанасы» жылының аясында өткізілетін іс-шаралар жоспарына үшжақты қол қою рәсімі өтті. Шараға ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымының бас хатшысы Дүйсен Қасейінов, ҚР Мәдениет және спорт министрлігі Мәдениет және өнер істері департаменті директорының міндетін атқарушы Алмаз Нұразхан қатысты. Нәтижесінде төмендегі жоспар бойынша 40-қа жуық іс-шара жүзеге асты.

- 21 наурыз — «Түркістан — Түркі әлемінің мәдени астанасы» жылының ашылу салтанаты өтті. Түркістан төріндегі дүбірлі шараға 23 мемлекеттен келген түркітілдес 25 ұлттан тұратын 300-ге тарта шетелдік қонақ, халықаралық ұйым өкілдері, қазақстандық зиялы қауым және жалпы саны 10 мыңға жуық адам қатысты.
- 21 наурыз — «Түркістан және түркология» ғылыми-теориялық конференциясы.
- 21 наурыз — «Түркі дүниесін тірілткен Наурыз» мерекелік шарасы. 23 наурыз — «Бұраң бел» халықаралық би фестивалі.
- ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымының «Баспасөз сыйлығын» табыстау рәсімі. 26 наурыз — Түркі әлемінің «Наурыз» халықаралық ақындар айтысы. 30 наурыз — «Күлкі жәрмеңкесі».
- 18-21 сәуір — «Театр көктемі — 2017» халықаралық театр фестивалі.
- 19-21 сәуір — ТҮРКСОЙ ұйымына мүше елдер фотосуретшілерінің көрмесі. 12 мамыр — «Түркі әлемі және

- 10–12 Kasım – Türk Dünyası el sanatları ustaları sergisi.
- 5 Aralık – TÜRKSOY Daimî Konseyinin 35. toplantısı.
- 5 Aralık – Türkistan'da Semboller Meydanı hizmete açılmış ve ülke genelinde üçüncü en yüksek bayrak direği dikilmiştir.
- 5 Aralık – "Türk Dünyasının Kültür Başkenti Türkistan" yılının kapanış töreni.
- "Türk Dünyasının Kültür Başkenti Türkistan" fotoğraf albümü yayımlanmıştır.

"Türk Dünyasının Kültür Başkenti Türkistan" yılı kapsamında düzenlenen geniş ölçekli etkinlikler, Türk halklarının manevi, kültürel ve tarihî birliğini güçlendirmeye yönelik önemli bir uluslararası girişim olarak büyük ilgi görmüştür. Türkistan'da gerçekleştirilen bu kültür yılı kutlama etkinliklerinden ibaret olmayıp, bilimsel, kültürel, edebî ve toplumsal açıdan yüksek değere sahip projeleri de kapsamıştır. Açılış ve kapanış törenleri, uluslararası konferanslar, festivaller, sergiler ve forumlar Türk dünyasının ortak değerlerini geniş kitlelere tanıtmıştır. Nevruz kutlamaları, âşıklar yarışmaları, tiyatro ve opera festivalleri, gazetecilik forumları ve edebiyat buluşmaları halklar arası kültürel diyaloğu yeni bir seviyeye taşımıştır.

Ayrıca "Yesevi araştırmaları" ve "Alaş çalışmaları" alanındaki bilimsel konferanslar ile Hoca Ahmed Yesevi mirasına yönelik etkinlikler, manevi yenilenme sürecinin önemli bir parçası olmuştur. Nazır Törekulov şahsına ithaf edilen uluslararası konferans ise tarihî şahsiyetlerin anılmasına ve ulusal hafızanın güçlendirilmesine katkı sağlamıştır.

Yıl sonunda hayata geçirilen kültürel projeler, yayımlanan fotoğraf albümleri ve açılan yeni altyapı tesisleri, Türkistan'ın yalnızca tarihî ve manevi bir merkez değil, aynı zamanda modern bir kültür merkezi olarak da geliştiğini göstermiştir.

Genel olarak bu yıl, Türk dilli devletler arasındaki kültürel etkileşimi derinleştirerek ortak medeniyet alanının güçlenmesine hizmet etmiştir. Türkistan'ın kültür başkenti olarak üstlendiği misyon, Türk dünyasında entegrasyon süreçlerini ileriye taşımış ve gelecekteki iş birliği için güçlü bir temel oluşturmuştur.

ақпараттық кеңістік» халықаралық журналистер форумы.
- 12 мамыр — Түркі әлемінің кітап көрмесі және ақын-жазушыларының кездесуі.
- 12 мамыр — «Алаштану және музей» халықаралық конференциясы.
- 27-29 мамыр — «Опера жұлдыздарының» фестивалі
- 6-9 маусым — Қуыршақ театрларының халықаралық фестивалі.
- 17 тамыз — Түркі әлемі суретшілерінің пленэрі.
- 25 тамыз — Түркі әлемі ақындарының кездесуі.
- 12 қыркүйек — Түркі әлемі әдеби журналдары редакторларының конгресі.
- 20-21 қыркүйек — «Алтын сақа» анимациялық фильмдер фестивалі.
- 20-21 қыркүйек — «Ясауитану — 2017» байқауы.
- 30-31 қазан — «Қожа Ахмет Ясауи мұрасы және Түркістан» халықаралық конференциясы.
- 1-5 қараша — Түрік фильмдерінің апталығы.
- 2 қараша — Тұңғыш дипломат Нәзір Төреқұловтың туғанына 125 жыл толу мерейтойына арналған «Алаштың асыл перзенті» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция.
- 4 қараша — Түркі әлемінің ынтымақтастық күніне арналған салтанатты іс-шара.
- 10-12 қараша — Түркі әлемі қолөнер шеберлерінің көрмесі.
- 5 желтоқсан — ТҮРКСОЙ тұрақты кеңесінің XXXV отырысы.
- 5 желтоқсан — Түркістан қаласында Рәміздер алаңы ел игілігіне беріліп, еліміз бойынша биіктігі жағынан үшінші алып ту орнатылды.
- 5 желтоқсан — «Түркістан — түркі әлемінің мәдени астанасы» жылының салтанатты жабылуы.

«Түркістан — түркі әлемінің мәдени астанасы» — «Turk Dunyasi Kultur Bagkenti: Turkistan» фотоальбомы жарық көрді.

«Түркістан — Түркі әлемінің мәдени астанасы» жылы аясында ұйымдастырылған ауқымды іс-шаралар түркі халықтарының рухани, мәдени және

TÜRK DÜNYASI İLE İŞ BİRLİĞİ

2017 yılının Şubat ayında Çımkent'te Kazakistan Türkiye Yatırım Ortak Forumu düzenlenmiştir. Bölgeye yabancı yatırımcıları yoğun şekilde çekmeyi hedefleyen bu etkinliğe yaklaşık 200 Türk delegesi ile 300 Kazak iş insanı katılmıştır.

Haziran ayında ise Güney Kazakistan Bölgesi Valisi Janseit Tuymebayev'in desteğiyle 20 medya temsilcisi Türkiye'de bulunarak hem dinlenme hem de deneyim paylaşımı gerçekleştirmiştir.

2018 yılının Mayısayında Güney Kazakistan Bölgesinin sanayi ve üretim alanına yabancı yatırımcıları çekmek ve bölgede üretilen ürünleri dış pazarlara çıkarmak amacıyla bölgesel bir Kazakistan heyeti Türkiye'ye çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir.

Ziyaret kapsamında heyet, İstanbul'daki çeşitli üretim tesislerini gezmiş ve önde gelen şirket yöneticileriyle görüşmeler yapmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile de bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında heyet, 750 hektarlık alana kurulu "İkitelli" sanayi bölgesinin faaliyetleri hakkında bilgi almıştır.

Ekonomik, yatırım ve altyapı projeleri aracılığıyla Kazakistan'ın güney bölgesi uluslararası iş dünyası bağlantılarının aktif bir merkezi hâline gelmiş ve Türk ile komşu ülkelerle entegrasyon süreçlerinin derinleşmesine önemli katkı sağlamıştır.

ESKİ TÜRKİSTAN – YENİ FIRSATLAR

2018 yılının 19 Haziran tarihinde Türkistan Bölgesi kurulmuş ve merkez olarak yüzyıllar boyunca Kazak Hanlığı ile Türk dünyasının siyasi ve manevi kalbi olan Türkistan şehri belirlenmiştir. Türkistan şehrinin Türk dünyasının manevi ve kültürel merkezi olarak geliştirilmesine yönelik master planın hazırlanması için bir komisyon oluşturulmuştur.

Temmuz ayında Türkistan Bölgesinin merkezinde mimarlar, arkeologlar, tarihçiler ve sanatçılar bir araya gelmiştir. Alanlarında ülke çapında tanınan yaklaşık 40 uzman, yuvarlak masa toplantısında Türkistan'ın Türk dünyasının manevi kültürel merkezi olarak geliştirilmesi konusunu ele almıştır.

2018 yılının 17 Ağustos tarihinde Türkistan Bölgesi idari personeli Şımkent'ten Türkistan şehrine taşınmıştır. Yüzyıllar тарихи бірлігін нығайтуға бағытталған ірі халықаралық бастама ретінде көпшілік көңілінен шықты. Түркістан қаласында өткен бұл мәдени жыл тек мерекелік сипатпен шектелмей, ғылыми, мәдени, әдеби және қоғамдық маңызы зор жобаларды қамтыды. Атап айтқанда: айтулы жылдың ашылу және жабылу салтанаттары, халықаралық конференциялар, фестивальдер, көрмелер мен форумдар түркі әлемінің ортақ құндылықтарын кеңінен насихаттады. Наурыз мерекесіне арналған іс-шаралар, ақындар айтысы, театр және опера фестивальдері, журналистер форумы мен әдеби кездесулер халықтар арасындағы мәдени диалогты жаңа деңгейге көтерді. Сонымен қатар «Ясауитану», «Алаштану» бағыттарындағы ғылыми конференциялар мен Қожа Ахмет Ясауи мұрасына арналған іс-шаралар рухани жаңғыру үдерісінің маңызды құрамдас бөлігіне айналды. Нәзір Төреқұлов тұлғасына арналған халықаралық конференция тарихи тұлғаларды ұлықтау арқылы ұлттық жадыны жаңғыртуға үлес қосты. Жыл қорытындысында жүзеге асқан мәдени жобалар мен жарияланған фотоальбомдар, жаңа инфрақұрылымдық нысандардың ашылуы Түркістанның тек тарихи-рухани орталық қана емес, сонымен қатар заманауи мәдени хаб ретінде қалыптасып келе жатқанын көрсетті. Жалпы алғанда, бұл жыл түркітілдес мемлекеттердің мәдени ықпалдастығын тереңдетіп, ортақ өркениеттік кеңістікті нығайтуға қызмет етті. Түркістанның мәдени астана ретіндегі миссиясы түркі әлемінің интеграциялық үдерістерін ілгерілетіп, болашақтағы ынтымақтастыққа берік негіз қалады.

Түркі әлемімен ынтымақтастық

2017 жылы ақпанда Шымкентте Қазақстан-Түркия инвестициялық бірлескен форумы өтті. Өңірге шетелдік инвесторларды көптеп тартуға бағытталған шараға 200-ге жуық түркиялық делегат пен қазақстандық 300 кәсіпкер қатысты.

Ал маусым айында Оңтүстік Қазақстан облысының әкімі Жансейіт Түймебаевтың қолдауымен 20 БАҚ өкілі Түркия елінде демалып, тәжірибе алмасып қайтты. 2018 жылы мамырда Оңтүстік Қазақстан

boyunca Kazak Hanlığına başkentlik yapmış, 21 hanın ve birçok kahraman ile biy ve sultanların defnedildiği Türkistan'ın Türk dünyasının kültürel ve manevi merkezi olarak geliştirilmesine yönelik en iyi konsept için uluslararası açık yarışma ilan edilmiştir. 11 Temmuz ile 11 Ağustos tarihleri arasında süren yarışmaya Türkiye, Güney Kore, Özbekistan ve Kazakistan'dan mimarlar katılmıştır.

2018 yılının Eylül ayında TÜRKSOY kuruluşunun 25. yılına ithafen Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Kültür Merkezinde bir tören düzenlenmiştir. Törende Türkistan Bölgesi İdaresi ile TÜRKSOY arasında kültür alanında iş birliğine ilişkin bir mutabakat zaptı imzalanmıştır.

Ayrıca Türkiye'nin ünlü "Dal Holding Investment CO" şirketinin Kazakistan'daki birinci yetkilisi Demircan Kuse başkanlığındaki heyet de bölgeye gelmiştir.

Eylül ayında Türkistan'da "Eski Türkistan – Yeni Fırsatlar" başlıklı uluslararası yatırım ve turizm forumu düzenlenmiştir. Foruma Avrupa ülkeleri, Türkiye, Rusya, Güney Kore, Çin, Singapur, İran, Malezya, Pakistan, Özbekistan ve diğer ülkelerden 250'den fazla delege katılmıştır. Forum kapsamında toplam değeri 1,7 milyar Amerikan doları olan 19 mutabakat zaptı imzalanmıştır.

Türkistan'ın sembolü hâline gelen Hoca Ahmet Yesevi Türbesi turistler için en cazip dünya mirası listesine dahil edilmiştir. Bu bilgi "Eski Türkistan – Yeni Fırsatlar" uluslararası yatırım ve turizm forumunda açıklanmıştır. Ayrıca Arslan Baba Türbesi ve Otrar antik yerleşimi de bu listeye girmiştir.

2018 yılının Ekim ayında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Kültür Merkezinde Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu açılış töreni gerçekleştirilmiştir. Toplantının amacı Türk ülkelerine ait ortak edebiyat ve kültürü yeniden canlandırmak ve manevi değerlerin gelecek nesillerin hafızasında yaşatılmasına katkı sağlamaktır. İstanbul Kültür Üniversitesi ile birlikte düzenlenen etkinliğe Türkiye, Kırgızistan, Bosna, Azerbaycan'dan bilim insanları katılmıştır.

Aynı dönemde "Türkistan Yeni Enformasyon Alanı" uluslararası gazeteciler forumuna Kazakistan ile birlikte Türkiye, Kırgızistan, Azerbaycan ve Tataristan'ın medya kuruluşları ve önde gelen basın temsilcileri katılmıştır. Forum kapsamında Türkiye'nin TRT temsilciliği, Kırgızistan

облысының өндірісі мен өнеркәсіп саласына шетел инвесторларын тарту және өңірде өндірілетін өнімдерді сыртқы нарыққа шығару мақсатында оңтүстікқазақстандық делегация Түркия мемлекетінде жұмыс сапарымен болды.

Сапар барысында арнайы топ Түркияның Ыстамбұл қаласындағы бірқатар өндіріс орындарын аралап, жетекші кәсіпорын басшыларымен кездесу өткізді. Сонымен қатар Түркия мемлекетінің бұрынғы президенті Абдулла Гүлмен кездесті. Бұдан бөлек, делегация 750 гектар аумақта орналасқан «Икителли» индустриалды аймағының жұмысымен танысты. Экономикалық, инвестициялық және инфрақұрылымдық жобалар арқылы Қазақстанның оңтүстік өңірі халықаралық іскерлік байланыстардың белсенді орталығына айналып, түркі және көршілес елдермен интеграциялық үдерістерді тереңдетуге маңызды үлес қосты.

Көне Түркістан — жаңа мүмкіндіктер

2018 жылы 19 маусымда Түркістан облысы құрылып, оның орталығы ғасырлар бойы Қазақ хандығы мен түркі әлемінің саяси және рухани өмірінің жүрегі болып келген Түркістан қаласы болып бекітілді. Түркістан қаласын түркі әлемінің рухани-мәдени орталығы ретінде дамыту бойынша бас жоспарды әзірлеуге конкурс ұйымдастыру және өткізу жөнінде комиссия құрылды.

Шілдеде Түркістан облысының орталығында сәулетшілер мен археологтар, тарихшылар мен суретшілер бас қосты. Өз салаларында елімізге белгілі 40-қа жуық азамат дөңгелек үстел барысында Түркістан қаласын түркі әлемінің рухани-мәдени орталығы ретінде дамыту жайын сөз етті.

2018 жылы 17 тамызда Түркістан облысы әкімдігінің мемлекеттік қызметкерлері Шымкенттен Түркістан қаласына көшіп келді.

Ғасырлар бойы Қазақ хандығының астанасы болып, қазақтың 21 ханы мен батырлары, би-сұлтандары жерленген Түркістанды түркі әлемінің мәдени-рухани орталығы ретінде дамытудың үздік тұжырымдамасына ашық халықаралық байқау жарияланды. 11

“Kabar” ajansı ve Azerbaycan ITV televizyonu ile iş birliği anlaşmaları imzalanmıştır.

“TÜRKİSTAN MEDYA” uluslararası merkezi ve “TÜRKİSTAN” entelektüel kulübü açılmıştır. Törene Türkiye, Azerbaycan, Özbekistan, Tataristan ve Kırgızistan medya kuruluşlarının yöneticileri katılmıştır.

Kasım ayında Türkistan’da “Kutsal Türkistan ve Türk Dünyasının Manevi Yeniden Doğuşu” adlı bilimsel-teorik konferans düzenlenmiştir. Etkinliğe yabancı diplomatlar, uluslararası kuruluş temsilcileri, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’den Türkologlar ile ABD, Rusya, Hindistan ve Özbekistan’dan araştırmacılar katılmış, ardından Türk dünyasının kutsal mekânları, önemli şahsiyetleri, dilleri ve yazı sistemleri üzerine oturumlar gerçekleştirilmiştir.

2019 yılının Ocak ayında Türkistan Bölgesi Valisi Janseit Tuymebayev’in desteğiyle 40’tan fazla bölge öğretmeni Türkiye’de deneyim paylaşımı gerçekleştirmiştir.

Şubat ayında Türkistan Bölgesi Valisi Janseit Tuymebayev Türk şirketi ERA temsilcileriyle görüşmüştür. Taraflar Türkistan Bölgesi ve şehir merkezindeki sanayi alanları ile mimari projelerde iş birliği konusunda mutabakata varmıştır.

Sonuç olarak bu dönemde Türkistan şehrinin yeni idari merkez olarak şekillenmesi ve Türk dünyasının manevi kültürel merkezi hâline getirilmesine yönelik girişimler sistematik ve stratejik bir karakter kazanmıştır. Türkistan Bölgesinin kurulması ve tarihi Türkistan’ın merkez olarak belirlenmesi, bölgenin jeopolitik, kültürel ve manevi önemini artırmıştır.

Şehrin gelişimine yönelik uluslararası mimari yarışmalar ve bilimsel tartışmalar düzenlenmiş, yerli ve yabancı uzmanların katılımıyla Türkistan’ın gelecekteki vizyonu belirlenmiştir. Ayrıca TÜRKSOY ile iş birliğinin güçlenmesi kültürel ve beşerî ilişkileri yeni bir seviyeye taşımıştır.

Bununla birlikte Hoca Ahmet Yesevi Türbesi, Arslan Baba Türbesi ve Otrar gibi tarihî mekânların uluslararası düzeyde tanınması Türkistan’ın turizm potansiyelini önemli ölçüde artırmıştır. Bu durum bölgenin kültürel turizm merkezi olarak rolünü güçlendirmiştir.

Bilimsel ve enformasyon alanında da önemli adımlar atılmıştır. Uluslararası sempozyumlar, gazeteciler forumu ve yeni medya merkezlerinin kurulması Türk

шілдеден 11 тамызға дейін жалғасқан байқауға Түркияның, Оңтүстік Кореяның, Өзбекстанның және Қазақстанның сәулетшілері қатысты.

2018 жылы қыркүйекте Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ-дың Мәдениет орталығында ТҮРКСОЙ ұйымының 25 жылдығына арналған салтанатты шара өтті. Салтанатты шарада Түркістан облысының әкімдігі мен ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымы арасында мәдениет саласындағы ынтымақтастық жөніндегі өзара түсіністік туралы меморандумға қол қою рәсімі өтті.

Сондай-ақ Түркияның атақты «Dal Holding Investment CO» компаниясының Қазақстан Республикасы бойынша бірінші басшысы Демирджан Кусе бастаған өкілдер келді. Қыркүйекте Түркістан қаласында «Көне Түркістан — жаңа мүмкіндіктер» атты халықаралық инвестициялық және туристік форум өтті. Форумға Еуропа елдерінен, Түркия, Ресей, Оңтүстік Корея, Қытай, Сингапур, Иран, Малайзия, Пәкістан, Өзбекстан т.б. мемлекеттерден 250-ден астам делегат келді.

«Көне Түркістан — жаңа мүмкіндіктер» атты халықаралық инвестициялық және туристік форум аясында құны 1,7 млрд АҚШ долларын құрайтын 19 меморандумға қол қойылды. Түркістан қаласының символына айналған Қожа Ахмет Ясауи кесенесі туристер үшін ерекше тартымды нысандардың бүкіләлемдік тізіміне кірді. Бұл туралы «Көне Түркістан — жаңа мүмкіндіктер» атты халықаралық инвестициялық және туристік форумда белгілі болды. Жиында Еуразиялық экономикалық ынтымақтастық ұйымының бас хатшысы Владимир Пискурев мәлімдеме жасап, мәртебелі сертификатты салтанатты түрде тапсырды.

Сонымен қатар туристер үшін ерекше тартымды нысандардың бүкіләлемдік тізіміне Арыстан баб кесенесі мен көне Отырар қалашығы да кірді.

2018 жылы қазанда Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Мәдениет орталығында Халықаралық Еуразия көші-қон симпозиумының ашылу салтанаты өтті. Басқосудың мақсаты — түркі елдеріне ортақ әдебиет пен мәдениетті қайта жаңғырту, рухани дүниелерді ұрпақ

dünyasında entelektüel ve enformasyonel entegrasyonun oluşmasına katkı sağlamıştır.

AL-FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ VE TÜRK DÜNYASI

Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA), TÜRKSOY Uluslararası Teşkilatı, Türkiye'nin Kazakistan'daki Büyükelçiliği ve Fahri Konsolosluğu ile ikili ilişkiler kurarak karşılıklı iş birliğini sistemli biçimde geliştirmiştir.

Azerbaycan, Kırgızistan, Başkurdistan, Tataristan, Moğolistan, Türkiye ve Hazar Üniversitesi Bilim Akademileri başkanları ile temaslar kurulmuş ve iş birliği protokolleri imzalanmıştır. Bu iş birliğinin temel amacı ortak bilimsel araştırmalar yürütmek, akademik kadroların niteliklerini geliştirmek ve kurumsal ortaklığı güçlendirmektir. Taraflar kütüphane fonlarını ortak kullanmakta, bilimsel yayın ve materyal değişimi gerçekleştirmekte, ortak seminer ve konferanslar düzenlemekte ve akademik eserleri birlikte yayımlamaktadır.

Günümüzde Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Türkiye'nin 45 yükseköğretim ve bilimsel eğitim kurumu ile aktif ve kapsamlı iş birliği yürütmektedir. Üniversite, öğretim üyeleri ve öğrencilerin akademik hareketlilik programları çerçevesinde staj ve değişim faaliyetlerini koordine etmektedir. Çok sayıda akademik personel, doktora öğrencisi, yüksek lisans öğrencisi ve lisans öğrencisi uluslararası konferanslara, sempozyumlara ve bilimsel araştırma projelerine katılma imkânı elde etmiştir. Ayrıca dil stajları kapsamında Türk dünyasındaki üniversitelerde eğitim görerek mesleki yeterliliklerini geliştirmektedirler.

Özellikle Türkiye'de Kastamonu, İstanbul, Bilkent Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi ile imzalanan mutabakatlar sayesinde akademik ve bilimsel iş birliği daha da genişletilmiştir.

Üniversitenin Şarkiyat Fakültesi bünyesinde TÜRKSOY kürsüsü ve kültür merkezi başarılı bir şekilde faaliyet göstermektedir.

2021 yılında Türkoloji ve Dil Teorisi Bölümü açılmıştır. Bu bölümün temel amacı, yabancı diller ve Türkoloji alanında çağdaş gerekliliklere uygun, yüksek nitelikli ve rekabet gücü yüksek uzmanlar yetiştirmektir. Bölüm ayrıca akraba Türk halkları arasındaki yakınlaşmayı güçlendirmeyi, kültürel, жадында қалдыруға ықпал жасау. Ыстамбұл Мәдениет университетімен бірлесе ұйымдастырылған шараға Түркия, Қырғызстан, Босния, Әзірбайжан елдерінен ғалымдар қатысты.

Ал «Түркістан: Жаңа ақпараттық кеңістік» халықаралық журналистер форумына елімізбен қатар, Түркия, Қырғызстан, Әзірбайжан және Татарстан елдерінің ақпараттық агенттіктері мен белді басылымдардың жетекшілері, Түркістан облысындағы БАҚ басшылары мен өкілдері қатысты. Форум аясында Түркияның TRT телекомпаниясының Астанадағы өкілдігімен, Қырғызстанның «Кабар», Әзірбайжанның ITV телерадиокомпаниясымен келісім жасалды.

«TÚRKISTAN MEDIA» халықаралық орталығы мен «TÚRKISTAN» интеллектуалды клубы ашылды. Салтанатты шараға елімізбен қатар, Түркия, Әзірбайжан, Өзбекстан, Татарстан және Қырғызстан Республикалары ақпарат құралдарының жетекшілері мен өкілдері қатысты. Қарашада Түркістан қаласында «Киелі Түркістан және Түркі дүниесінің рухани жаңғыруы» атты ғылыми-теориялық конференциясы ұйымдастырылды.

Шараға шетел дипломаттары мен халықаралық ұйымдардың өкілдері, Әзірбайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Түркия ғалым-түркологтары мен АҚШ, Ресей, Үндістан, Өзбекстан зерттеушілері қатысып, түркі әлемінің киелі мекендері мен атақты тұлғалары және түркі елдерінің тілдері мен жазулары талқыланған секциялық отырыстарға ұласты.

2019 жылы қаңтар айында Түркістан облысының әкімі Жансейіт Түймебаевтың қолдауымен 40-тан аса аймақ ұстаздары Түркия елінде тәжірибе алмасып қайтты. Ақпан айында Түркістан облысының әкімі Жансейіт Түймебаев түркиялық «ERA» компаниясының өкілдерімен кездесті.

Қос тарап Түркістан облысы мен өңір орталығындағы индустриалды аймақ мен ғимараттардың сәулеттік жобасы аясында әріптестік орнатты.

Қорыта айтқанда, бұл кезеңде Түркістан қаласының жаңа әкімшілік орталық ретінде қалыптасуы және оны түркі әлемінің рухани-мәдени орталығына айналдыру бағытындағы бастамалар жүйелі әрі стратегиялық сипат алды. Түркістан облысы құрылып, орталығы

beşerî ve bilimsel teknik entegrasyonu derinleştirmeyi ve uluslararası akademik iş birliğini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Türk dünyası ülkelerinden öğrencilerin eğitim alabilmesi için gerekli tüm akademik ve sosyal koşullar oluşturulmuştur. Günümüzde üniversitede lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Özbekistan'dan 152, Türkiye'den 88, Kırgızistan'dan 20 ve Azerbaycan'dan 14 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu yöndeki çalışmalar sürekli olarak genişletilmektedir.

2024-2025 akademik yılında Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına 96 öğretim üyesi, 138 doktora öğrencisi, 57 yüksek lisans öğrencisi ve 93 lisans öğrencisi bilimsel staj ve araştırma faaliyetleri amacıyla gönderilmiştir.

İstanbul Üniversitesi bünyesinde Al-Farabi Avrasya Araştırma Merkezi faaliyetlerine başlamıştır. Bu merkez, beşerî, sosyal ve fen bilimleri alanlarında ortak bilimsel projeler yürüten ve Doğu'nun büyük düşünürü Ebu Nasr el-Farabi'nin zengin entelektüel mirasını uluslararası düzeyde tanıtan özgün bir akademik platformdur.

TÜRKSOY Uluslararası Teşkilatının desteğiyle kurulan TÜRKSOY kürsüsü ve kültür merkezi de faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedir.

2021 yılının Haziran ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Uluslararası Türk Akademisi ile bir mutabakat zaptı imzalamıştır.

Üniversitenin yaklaşık 100 öğretim üyesi ve genç bilim insanı, Türkiye'nin Antalya Bilim Üniversitesi'nde akademik deneyim paylaşımı gerçekleştirmiştir.

Üniversite yayınevi tarafından basılan eserler, 16. Uluslararası Ankara Kitap Fuarında kamuoyuna sunulmuştur.

2021 yılının Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti'nin eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül üniversiteyi ziyaret ederek liderlik dersi vermiştir. Kendisine Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi tarafından "Fahri Profesör" unvanı verilmiş ve ayrıca "Al-Farabi" Altın Madalyası ile onurlandırılmıştır.

Nisan 2022'de, seçkin bilim insanı, dilbilimci ve Türkolog, Moğolistan araştırmacısı, filoloji bilimleri doktoru, profesör, SSCB Bilimler Akademisi muhabir üyesi Edham Rahımuly Tenişev'in 100. doğum yılına ithafen "E.R. Tenişev Dünyası: Bilimde Bir Ömür" başlıklı uluslararası konferans düzenlenmiştir.

Mayıs ayında Ankara Valisi Vasip Şahin, Kazakistan-Türkiye diplomatik ilişkilerinin 30. yılına ithafen bir liderlik dersi vermiştir.

ретінде тарихи Түркістанның бекітілуі өңірдің геосаяси, мәдени және рухани маңызын арттыра түсті.

Қаланы дамытуға бағытталған халықаралық деңгейдегі сәулеттік байқаулар мен ғылыми пікірталастар ұйымдастырылып, шетелдік және отандық мамандардың қатысуымен Түркістанның болашақ келбеті айқындалды. Сонымен қатар ТҮРКСОЙ ұйымымен ынтымақтастықтың нығаюы мәдени-гуманитарлық байланыстарды жаңа деңгейге көтерді.

Сондай-ақ Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, Арыстан баб кесенесі және Отырар қалашығы сияқты тарихи нысандардың халықаралық деңгейде танылуы Түркістанның туристік әлеуетін айтарлықтай арттырды. Бұл өз кезегінде өңірдің мәдени туризм орталығы ретіндегі рөлін күшейтті.

Ғылыми және ақпараттық кеңістікте де маңызды қадамдар жасалды. Халықаралық симпозиумдар, журналистер форумы және жаңа медиа орталықтардың ашылуы түркі әлеміндегі зияткерлік, ақпараттық интеграцияны қалыптастырды.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ және Түркі әлемі

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Түркі мемлекеттерінің Парламенттік Ассамблеясымен (ТүркПА), ТҮРКСОЙ ұйымымен, Түркияның Қазақстандағы елшілігімен және Құрметті консулымен екіжақты байланыс орнатып, өзара ынтымақтастықты жолға қойды.

Әзірбайжан, Қырғызстан, Башқұртстан, Татарстан, Моңғолия, Түркия және Хазар университеті Ғылым академияларының президенттерімен байланыс орнатылып, ынтымақтастық туралы меморандум жасалды.

Мақсат — серіктестікті дамыту, бірлескен ғылыми зерттеулер жүргізу және ғылыми кадрлардың біліктілігін арттыру. Тараптар кітапхана қорларын пайдаланады, ғылыми зерттеулердің жарияланымдары және материалдарымен алмасады, бірлескен семинарлар мен конференциялар ұйымдастырады, ғылыми және академиялық еңбектерді бірлесіп шығарады.

2022 yılı Mayıs ayında İstanbul'da Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nin şubesi açılmıştır.

Haziran ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Türkiye'den İbn Haldun Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkan Vekili Necmeddin Bilal Erdoğan, İbn Haldun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Atilla Arkan, Mütevelli Heyeti Başkanı Dr. İrfan Gündüz, Haydar Aliyev Avrasya Araştırmalar Merkezi Müdürü Prof. Yaşar Sarı ve İbn Haldun Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Müdürü Enes Yalman üniversite yönetimi ile bir araya gelerek ortak meseleleri değerlendirmiştir.

Ekim ayında üniversite bünyesinde Türkoloji ve Altayistik Araştırma Enstitüsü kurulmuştur.

Aralık ayında "Dünyanın Etnolinguistik Görünümü ve Türk Mirası" başlıklı I. Uluslararası Bilimsel Araştırma Kongresi

Бүгінде Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Түркияның 45 жоғары оқу орны және ғылыми-білім беру ұйымдарымен тығыз ынтымақтастықта. Оқу ордасының оқытушы-профессорлар құрамы мен студенттерді академиялық ұтқырлық бағдарламасы бойынша тағылымдамадан өткізу жұмыстарын үйлестіріп, ауқымды жұмыстар жүргізуде.

ҚазҰУ-дың көптеген қызметкерлері, докоранттары, магистранттары, бакалавриат студенттері халықаралық конференциялар мен симпозиумдарға қатысуға, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік алды. Тілдік тағылымдамадан өту үшін түркі әлемінің университеттеріне барып, біліктіліктерін жетілдіріп келуде.

Әсіресе Түркияның Кастамону, Ыстамбұл, Билкент, Ақтеңіз, Білім, Гази, Қожа-тепе, Мугла Сыткы Кочман, Си-

gerçekleştirilmiş, katılımcılar Kazakistan ve dünyadaki Türkoloji ile Altayistik alanlarının güncel sorunlarını ele almıştır. Kongreye Kazak bilim insanlarının yanı sıra Türkiye, Azerbaycan, Çin, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya ve Macaristan'dan araştırmacılar, tarihçiler ve devlet ile toplum temsilcileri katılmıştır.

Aynı ay Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'ni Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı Metin Kıratlı başkanlığındaki heyet ziyaret etmiştir. Hukukçu ve deneyimli diplomat Metin Kıratlı, öğretim üyeleri ve öğrencilere liderlik dersi vermiştir.

2023 yılı Ocak ayında "Kazakistan-Türkiye Arasındaki Türkolojik Araştırmaların Derinleştirilmesinin Güncel Sorunları" konulu konferans düzenlenmiştir. Etkinliğe Kazakistan ve Türkiye'den Türkologlar ile Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan,

вас және Анкара әлеуметтік ғылымдар университетімен меморандумға қол қойып, мүмкіндіктерін кеңейтті.

Университеттің шығыстану факультетінде ТҮРКСОЙ кафедрасы мен мәдени орталығы табысты жұмыс істейді.

2021 жылы Түркология және тіл теориясы кафедрасы ашылды. Оның қызметі — шет тілдері және түркология саласындағы заманауи талаптарға жауап беретін жоғары білікті, бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау. Кафедра қызметі туысқан түркі халықтарын жақындастыруға, мәдени-гуманитарлық және ғылыми-техникалық интеграцияны тереңдетуге, ғылыми-білім беру байланыстарын дамытуды көздейді.

ҚазҰУ-да түркі әлемі мемлекеттерінің студенттерін оқытуды ұйымдастыру үшін барлық қажетті жағдайлар жасалып

Macaristan ve Türkmenistan'dan başkonsoloslar, üniversite yöneticileri, akademisyenler ve öğrenciler katılmıştır.

Aynı dönemde "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü" adlı 20 ciltlik eser tanıtılmıştır. Tanıtım törenine Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Prof.Dr. Muhittin Şimşek, Türkiye Cumhuriyeti'nin Almatı Başkonsolosu Ali Rıza Akıncı, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Direktörü Suat Beylur ve Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektörü Janar Temirbekova katılmış ve eser Türkolojiye önemli bir katkı olarak değerlendirilmiştir.

Prof.Dr. Muhittin Şimşek'e Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi tarafından "Fahri Profesör" unvanı verilmiş ve "Al-Farabi" rozeti ile ödüllendirilmiştir.

Şubat ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Türkiye'de meydana gelen depremden etkilenen vatandaşlar için bir günlük maaşını bağışlamış, ayrıca özel bir insani yardım merkezi kurmuştur. Toplam yardım miktarı 100 milyon tengeyi bulmuştur.

Mart ayında ünlü Türkolog, filoloji bilimleri doktoru Prof. Nikolay Egorov, "Araştırma Üniversitesi Gelişimi Bağlamında Türkoloji ve Altayistik Alanındaki Güncel Sorunlar" başlıklı liderlik dersini vermiştir.

Nisan ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Bilim Haftası kapsamında Türk Dünyası Ulusal Bilimler Akademileri Birliği Başkanlar Kurulu VI. toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıya Kazakistan Bilim ve Yükseköğretim Bakanı Sayasat Nurbek, Uluslararası Türk Akademisi Başkanı Şahin Mustafayev, Kazakistan Ulusal Bilimler Akademisi Başkanı Kunsulu Zakariya, Kırgızistan Ulusal Bilimler Akademisi Başkanı Kanatbek Abdrahmatov, Tataristan Bilimler Akademisi Başkan Yardımcısı Dania Zagidullina, Türkiye Bilimler Akademisi Başkanı Muzaffer Şeker ile Azerbaycan, Moğolistan, Başkurdistan ve Özbekistan bilim akademileri başkanları katılmıştır.

Bu kapsamda Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi; Azerbaycan, Kırgızistan, Başkurdistan, Tataristan, Moğolistan ve Türkiye Bilimler Akademileri ile Hazar Üniversitesi arasında iş birliği memorandumları imzalamıştır.

Mayıs ayında seçkin dilbilimci ve Türkolog

жатыр. Мәселен, бүгінгі таңда жоғары оқу орнында бакалавриат, магистратура және докторантурада Өзбекстаннан келген 152 студент, Түркиядан 88 студент, Қырғызстаннан 20 студент және Әзірбайжаннан 14 студент білім алады.

Бұл бағыттағы жұмыс күшейе түсуде. 2024-2025 оқу жылында Түркияның жоғары оқу орындарына 96 оқытушы-профессор, 138 докторант, 57 магистрант және 93 бакалавриат студенті ғылыми тағылымдамадан өту және ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындау мақсатында іссапармен жіберілді.

Ыстамбұл университетінде «Әл-Фараби» Еуразиялық зерттеу орталығы өз жұмысын бастады. Орталық гуманитарлық, әлеуметтік және жаратылыстану ғылымдары саласында бірлескен ғылыми жобаларды жүзеге асыратын және Шығыстың ұлы ойшылы Әбу Насыр әл-Фарабидің бай мұрасын халықаралық деңгейде насихаттайтын бірегей алаң.

ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымының қолдауымен ашылған ТҮРКСОЙ кафедрасы мен мәдени орталығы да өз жұмысын табысты жүргізуде.

2021 жылы маусымда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық түркі академиясы ұйымымен меморандумға қол қойды.

Білім ордасының 100-ге жуық оқытушы-профессорлар құрамы мен жас ғалымдары Түркияның Анталия қаласындағы Білім университетінде тәжірибе алмасты.

ҚазҰУ баспа үйінен жарық көрген өнімдер XVI халықаралық Анкара кітап көрмесінде жұртшылық назарына ұсынылды.

2021 жылы қарашада Түркияның экспрезиденті Абдулла Гүл қонаққа келіп, көшбасшылық дәріс оқыды. Абдулла Гүлге Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Құрметті профессоры» атағы берілді. Сондай-ақ «Әл-Фараби» алтын медалімен марапатталды.

2022 жылы сәуір айында көрнекті ғалым, лингвист-түрколог, моңғолтанушы, филология ғылымының докторы, профессор, ҚСРО ҒА корреспондент-мүшесі Эдхам Рахымұлы Тенишевтің 100 жылдық мерейтойына арналған «Э.Р.Тенишев әлемі: ғылымдағы ғұмыр» атты халықаралық конференция өтті.

Prof.Dr. İgor Georgiyeviç Dobrodomov'a ithafen "Tanınmış Türkologların Mirası" adlı uluslararası bilimsel seminer düzenlenmiş, bilim insanının kişisel kütüphanesi üniversiteye bağışlanmıştır. Bu koleksiyon 200'den fazla nadir eser ve Türkoloji alanına ait değerli el yazmalarını içermektedir.

Ekim ayında Türkiye'de, Kazak halkının seçkin yazarı ve dedektif türünün kurucusu Kemel Tokayev'in 100. yılına ithafen "Kemel Tokayev: Devlet Adamı, Seçkin Yazar, Ünlü Gazeteci" başlıklı uluslararası konferans düzenlenmiştir. Etkinlikte Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev'in Türkçeye çevrilen "Baba Hakkında Düşünceler" adlı kitabının tanıtımı yapılmıştır.

Kasım ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'ni ziyaret eden Prof.Dr. İlber Ortaylı "Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 Yılı: Türk Dünyasının Gelecek Perspektifleri" başlıklı bir liderlik dersi vermiştir.

Aralık ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Hoca Ahmet Yesevi'nin 930. doğum yılına ithafen "Hoca Ahmet Yesevi Mirası ve Türk Halklarının Manevi Dünyası" konulu uluslararası bilimsel-pratik konferans düzenlenmiştir. Etkinliğe Kazakistan Cumhurbaşkanı Danışmanı Malik Otarbayev, Uluslararası Türk Akademisi Başkanı Şahin Mustafayev, Azerbaycanlı Prof.Dr. Fuzuli Bayat, Türkiye'den Prof.Dr. İbrahim Maraş ve çok sayıda Türkolog ile şarkiyatçı bilim insanı katılmıştır.

2024 yılının Ocak ayında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde "Dünyanın Etnolinguistik Görünümü ve Türk Mirası" başlıklı II. Uluslararası Kongre düzenlenmiştir. Dünyadaki etnolinguistik zenginliğin korunması ve araştırılmasına ilişkin güncel konuların ele alındığı toplantıda deneyimli Türkologlar, dilbilimciler ve kültür bilimciler bir araya gelmiştir.

2025 yılında Ordu Üniversitesi Rektörü Orhan Baş özel bir ziyaret gerçekleştirerek bilim, eğitim ve kültür alanlarında iş birliğinin geliştirilmesine yönelik konuları değerlendirmiştir.

Haziran ayında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) temsilcisi Fuat Erdoğmuş ile Antalya'daki OFM özel hastanesinin müdürü Turgay Birsöz başkanlığındaki heyetle görüşme yapılmıştır. Görüşmede sağlık alanında iş birliğinin güçlendirilmesi ve ortak bilimsel projelerin hayata geçirilmesi konuları ele alınmıştır.

Мамыр айында Анкара қаласының губернаторы Васип Шахин Қазақстан-Түркия дипломатиялық қарым-қатынасының 30 жылдығына арналған көшбасшылық дәріс оқыды.

2022 жылы мамырда Ыстамбұлда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің филиалы ашылды. Маусымда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіне Түркиядағы Ибн Халдун университеті Қамқоршылық кеңесі төрағасының орынбасары Нежмеддин Біләл Ердоған және Ибн Халдун университетінің ректоры, профессор Атилла Аркан, Қамқоршылық кеңесінің төрағасы, доктор Ирфан Гүндүз, Гейдар Әлиев атындағы Еуразиялық зерттеулер орталығының директоры, профессор Яшар Сары, Ибн Халдун университеті халықаралық байланыстар бөлімінің директоры Енес Иалман ҚазҰУ ұжымымен кездесу өткізіп, ортақ мәселелерді талқылады.

Қазанда ҚазҰУ-да Түркітану және алтайтану ғылыми-зерттеу институты құрылды. Желтоқсан айында «Әлемнің этнотілдік бейнесі және түркі мұрасы» атты I халықаралық ғылыми-зерттеу конгресі өтіп, қатысушылар Қазақстандағы және әлемдегі түркітану мен алтайтанудың өзекті мәселелерін талқылады.

Алқалы жиынға қазақстандық ғалымдармен қатар, Түркия, Әзірбайжан, Қытай, Қырғызстан, Өзбекстан, Ресей, Мажарстан мемлекеттерінің зерттеуші ғалымдары, тарихшылар, мемлекет және қоғам қайраткерлері қатысты.

Желтоқсанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіне Түркия Республикасының Президенті Әкімшілігінің басшысы Метин Кыратлы бастаған делегация арнайы келді. Заңгер, тәжірибелі дипломат Метин Кыратлы оқытушы-профессорлар мен студенттер алдында көшбасшылық дәріс оқыды.

2023 жылы қаңтарда «Қазақстан-Түркия арасындағы түркологиялық зерттеулерді тереңдетудің өзекті мәселелері» конференциясы өтті.

Шараға Қазақстан мен Түркияның түркітанушы ғалымдары, Әзірбайжан, Қырғызстан, Өзбекстан, Мажарстан, Түрікменстан елдерінің бас консулдары, ЖОО басшылары, университет оқытушылары мен білім алушы жастар қатысты.

Türk Dünyası Gazeteciler Federasyonu Başkanı Menderes Demir üniversiteyi ziyaret ederek, uluslararası bir sempozyum ve medya forumu düzenlenmesi, ayrıca gazetecilik ve sinema alanlarında iş birliğinin geliştirilmesine hazır olduklarını ifade etmiştir. Gazetecilik Fakültesi ile ortak projelerin yürütülmesi amacıyla bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

20 Nisan 2026 tarihinde Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi ile Kastamonu Üniversitesi (Türkiye Cumhuriyeti) arasında bir iş birliği muhtırası imzalanmıştır. Belgeler KazNU ve Kastamonu Üniversitesi Rektörü Ahmet Hamdi Topal tarafından imzalanmıştır. Görüşmelerde akademik değişimin genişletilmesi, ortak eğitim programlarının uygulanması ve iki üniversitenin laboratuvar ve araştırma altyapılarının birlikte kullanılması konuları ele alınmıştır. Bilimsel ve eğitimsel ortaklığın geliştirilmesine yönelik bir yol haritası hazırlanması ve ortak girişimlerin hayata geçirilmesi konusunda anlaşmaya varmıştır.

Sunulan veriler, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nin Türkiye ve genel olarak Türk dünyası ülkeleriyle bilimsel, eğitimsel, kültürel ve beşerî alanlardaki iş birliğini sistemli biçimde genişlettiğini göstermektedir. Üniversite, uluslararası konferanslar, resmi görüşmeler, ortak projeler ve akademik hareketlilik programları aracılığıyla akademik alandaki konumunu güçlendirmiştir. Bu süreçte Al Farabi Kazak Milli Üniversitesi yalnızca uluslararası itibarını artırmakla kalmayıp, Kazakistan ile Türkiye arasındaki stratejik akademik ortaklığın derinleşmesine, eğitim ve bilim alanında entegrasyonun güçlenmesine ve Türk dünyası içindeki karşılıklı iş birliğinin gelişmesine önemli katkılar sunmaktadır.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, karşılıklı güven, tarihî yakınlık ve stratejik çıkarlar temelinde her yıl daha da hızla gelişmektedir. Bu iş birliğinin gelecekte de halkların yararına olacak şekilde devam edeceği şüphesizdir.

«Түрік әдебиетінің есімдер сөздігі» атты 20 томдық таныстырылды.

Тұсаукесерге Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор Мұхиттин Шимшек, Түркия Республикасының Алматы қаласындағы бас консулы Али Риза Акынжы, Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры Суат Бейлур, Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің ректоры Жанар Темірбекова қатысып, «Түрік әдебиетінің есімдер сөздігін» түркітануға қосылған елеулі үлес ретінде баға берді.

Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Өкілетті кеңес төрағасы, профессор Мұхиттин Шимшекке Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың «Құрметті профессоры» атағы беріліп, «Әл-Фараби» төсбелгісімен марапатталды.

Ақпанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Түркияда жер сілкінісінен зардап шеккен азаматтарға бір күндік жалақысын аударды. Бұған қосымша, көшбасшы университет арнайы гуманитарлық көмек беру орталығын ашты. Барлық жіберілген көмек 100 млн теңгені құрады.

Наурызда белгілі түркітанушы ғалым, филология ғылымының докторы, профессор Николай Егоров «Зерттеу университетінің дамуы аясында түркітану мен алтайтанудың өзекті мәселелері» тақырыбында көшбасшылық дәріс оқыды.

Сәуірде Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде Ғылым апталығы аясында Түркі әлемі Ұлттық ғылым академиялары одағы президиумының VI отырысы өтті. Іс-шараға ҚР ғылым және жоғары білім министрі Саясат Нұрбек, Халықаралық түркі академиясының президенті Шаһин Мұстафаев, ҚР Ұлттық ғылым академиясының президенті Күнсұлу Закария, Қырғыз Республикасы Ұлттық ғылым академиясының президенті Қанатбек Әбдірахматов, Татарстан Республикасы Ғылым академиясының вице-президенті Дания Загидуллина, Түркия Ғылым академиясының президенті Музаффер Шекер және Әзірбайжан, Моңғолия, Башқұртстан, Өзбекстан Ғылым академияларының

президенттері қатысты. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Әзірбайжан, Қырғызстан, Башқұртстан, Татарстан, Моңғолия, Түркия Ғылым академиялары президенттерімен және Хазар университетімен ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойды.

Мамырда көрнекті лингвист ғалым, түрколог, профессор Игорь Георгиевич Добродомовқа арналған «Танымал түркітанушылар мұрасы» атты халықаралық ғылыми семинар өтіп, ғалымның жеке кітапханасы оқу ордасына сыйға тартылды.

Профессордың жеке кітапханасында түрколог ғалымдардың кітаптары мен сирек кездесетін қолжазбалар — барлығы 200-ден астам түркологияға қатысты құнды мұралар жинақталған.

Қазанда Түркияда қазақ халқының көрнекті жазушысы, детектив жанрының негізін қалаушы Кемел Тоқаевтың 100 жылдығына орай, «Кемел Тоқаев — қоғам қайраткері, көрнекті жазушы, белгілі журналист» атты халықаралық конференция өтті. Шара барысында Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың түрік тіліне аударылған «Әке туралы ой-толғау» кітабы таныстырылып, тұсауы кесілді.

Қараша айында Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ға арнайы сапармен келген профессор Ильбер Ортайлы «Түркия Республикасының 100 жылдығы. Түркі әлемі болашағының бағдары» тақырыбында көшбасшылық дәріс оқыды. Желтоқсан айында Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде Қожа Ахмет Ясауидің туғанына 930 жыл толуына орай, «Қожа Ахмет Ясауи мұрасы және түркі халықтарының рухани әлемі» тақырыбында халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті. Шараға ҚР Президентінің кеңесшісі Мәлік Отарбаев, Халықаралық түркі академиясының президенті Шаһин Мұстафаев, Әзірбайжаннан келген профессор Фузули Баят, Түркия профессоры Ибрахим Мараш, түркітанушы және шығыстанушы ғалымдар қатысты.

2024 жылы қаңтарда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Әлемнің этнотілдік бейнесі және түркі мұрасы» атты II халықаралық конгресс өтті. Әлемдегі этнотіл байлығын сақтау мен зерттеуге байланысты өзекті тақырыптарды талқылауға арналған жиында тәжірибелі түркітанушылар, лингвистер мен мәдениеттанушылар бас қосты.

2025 жылы Орду университетінің ректоры Орхан Баш арнайы келіп, ғылым, білім және мәдениет салаларындағы ынтымақтастықты дамыту мәселелері талқыланды.

Маусымда Түрік ынтымақтастық және үйлестіру агенттігінің (TİKA) өкілі

Фуат Эрдогмушпен, сондай-ақ Анталия қаласындағы OFM жеке ауруханасының директоры Тургай Бирсөз бастаған делегациямен кездесу өтті. Кездесуде медицина саласындағы ынтымақтастықты нығайту және бірлескен ғылыми жобаларды іске асыру мәселелері қарастырылды. Түркіәлеміжурналистерфедерациясының президенті Мендерес Демирмен жұмыс барысымен келіп, халықаралық симпозиум мен медиафорум өткізу, сондай-ақ журналистика және кино салаларындағы ынтымақтастықты дамытуға дайын екенін білдірді.

Журналистика факультетімен бірлескен жобаларды жүзеге асыру үшін жұмыс тобы құрылды.

Келтірілген мәліметтер Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Түркия және жалпы түркі әлемі елдерімен ғылыми-білім беру, мәдени-гуманитарлық және салалық ынтымақтастықты жүйелі түрде кеңейтіп отырғанын көрсетеді. Университет халықаралық конференциялар, ресми кездесулер, бірлескен жобалар мен академиялық ұтқырлық бағдарламалары арқылы академиялық кеңістіктегі орнын кеңейте түсті. ҚазҰУ осылайша халықаралық беделін арттырып қана қоймай, Қазақстан мен Түркия арасындағы стратегиялық академиялық әріптестікті тереңдетуге, білім мен ғылым саласындағы интеграцияны күшейтуге және түркі әлемі арасындағы өзара ынтымақтастықты дамытуға маңызды үлес қосуда.

Қазақстан мен Түркия арасындағы қатынастар өзара сенім, тарихи жақындық және стратегиялық мүдделер негізінде жыл өткен сайын қарқынды дамып келеді. Бұл ынтымақтастық болашақта да халықтар игілігі үшін жалғасын табатыны сөзсіз.

TÜRK DÜNYASI YÜZYILI VE TÜRKİYE-KAZAKİSTAN KARDEŞLİĞİNİN YENİ MİMARİSİ

TÜRK BİRLİĞİ DERGİSİ ÖZEL DOSYASI

Prof. Dr. Kürşad Zorlu
AK Parti Genel Başkan Yardımcısı, Türk Devletleri İle İlişkiler Başkanı, Ankara Milletvekili

Профессор, Доктор Күршат Зорлу - ,
АК Партия Төрағасының Орынбасары,
Түркі Мемлекеттерімен Байланыстар Төрағасы,
Анкара Депутаты

ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ ҒАСЫРЫ ЖӘНЕ ТҮРКИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН БАУЫРЛАСТЫҒЫНЫҢ ЖАҢА КЕЛБЕТІ

«TÜRK BİRLİĞİ» ЖУРНАЛЫ – АРНАЙЫ САРАПТАМА

TÜRK DÜNYASI YÜZYILI VE TÜRKİYE-KAZAKİSTAN KARDEŞLİĞİNİN YENİ MİMARİSİ

TÜRK BİRLİĞİ DERGİSİ ÖZEL DOSYASI

Ortak Köklerden Genişletilmiş Stratejik Ortaklığa

Avrasya jeopolitiğinin merkezinde yer alan Türkiye ile Kazakistan arasındaki bağlar, asırları aşan ortak tarih, dil, inanç ve köklü kültürel mirasın harmanlandığı sarsılmaz bir kardeşlik zemininde yükselmektedir. 16 Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan eden Kazakistan'ı tanıyan ilk ülkenin Türkiye Cumhuriyeti olması ve Mart 1992'de diplomatik ilişkilerin kurulmasıyla başlayan süreç, otuz yılı aşkın bir süre zarfında salt resmi temasların çok ötesine geçmiştir.

2009 yılında imzalanan Stratejik Ortaklık ve 2022 yılında varılan Genişletilmiş Stratejik Ortaklık mutabakatları, ilişkileri kurumsal bir zirveye taşımıştır. Günümüzün bölgesel ve küresel krizlerle çevrili çalkantılı dünyasında iki ülkenin ortaya koyduğu bu müttefiklik ve dayanışma, hem ikili ilişkilerde hem de Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) çatısı altında Avrasya coğrafyasına istikrar ve güven aşılamaktadır.

Türk Dünyasının Bilimden Siyasete Uzanan Köprüsü: Prof. Dr. Kürşad Zorlu

Türkiye ile Kazakistan arasındaki bağların derinleşmesinde, devlet diplomasisinin yanı sıra akademik birikimi, kamu diplomasisi faaliyetleri ve siyasi mücadelesiyle sahada fiilen ter döken şahsiyetlerin emeği müstesna bir kıymete sahiptir. Bu isimlerin başında, hem akademik kariyeri boyunca Türk dünyası üzerine kaleme aldığı derinlikli araştırmalarla kamuoyunu aydınlatan hem de siyasette Türk dünyası vizyonunun kurumsal taşıyıcısı olan AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Türk Devletleri ile İlişkiler Başkanı Prof. Dr. Kürşad Zorlu gelmektedir.

Zorlu, akademik yaşamından bürokrasiye, köşe yazılarından parlamentodaki çalışmalarına ve nihayetinde AK Parti Genel Başkan Yardımcılığı görevine kadar hayatının her evresinde Türk dünyasının entegrasyonunu, Türk devletlerinin egemenliğini ve ata yurdumuz Kazakistan ile kurulan kardeşlik bağlarını merkeze almıştır. İki halkın kültürel, bilimsel, iktisadi ve siyasi olarak yakınlaşmasında geliştirdiği projeler ve ortaya koyduğu yapıcı diplomatik refleksler, onun Türkiye-Kazakistan

ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ ҒАСЫРЫ ЖӘНЕ ТҮРКИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН БАУЫРЛАСТЫҒЫНЫҢ ЖАҢА КЕЛБЕТІ

«TÜRK BİRLİĞİ» ЖУРНАЛЫ – АРНАЙЫ САРАПТАМА

Тарихи тамырластықтан кеңейтілген стратегиялық әріптестікке

Еуразия геосаясатының жүрегінде орналасқан Түркия мен Қазақстан арасындағы байланыстар ғасырлар қойнауынан бастау алатын ортақ тарих, тіл, дін және терең мәдени мұра негізінде мызғымас бауырластықпен дамып келеді. 1991 жылғы 16 желтоқсанда тәуелсіздігін жариялаған атажұртымыз Қазақстанды әлемде бірінші болып таныған ел Түркия Республикасы болды және 1992 жылдың наурызында ресми дипломатиялық қатынастар орнатылды. Осы тарихи қадамнан бастау алған байланыс отыз жылдан астам уақыт ішінде жай ғана ресми хаттамалар шеңберінен шығып, шынайы туыстық мазмұнға ие болды.

2009 жылы қол қойылған Стратегиялық әріптестік туралы келісім мен 2022 жылғы Кеңейтілген стратегиялық әріптестік туралы уағдаластық екі мемлекет арасындағы ықпалдастықты жаңа белеске көтерді. Бүгінгі таңда орын алып отырған өңірлік және жаһандық дағдарыстар жағдайында қос елдің таныстып отырған ынтымақтастығы мен өзара қолдауы – екіжақты қатынастарда ғана емес, сонымен бірге Түркі Мемлекеттері Ұйымы (ТМҰ) шаңырағы астында да бүкіл Еуразия кеңістігінде бейбітшілік пен тұрақтылықтың кепіліне айналып отыр.

Түркі әлемінің ғылымнан саясатқа дейінгі алтын көпірі: Проф. д-р Күршад Зорлу

Түркия мен Қазақстан арасындағы рухани әрі стратегиялық байланыстардың нығаюында мемлекеттік дипломатиямен қатар ғылыми ізденістері, қоғамдық белсенділігі және саяси еңбегімен қос халықты жақындастыруға өлшеусіз үлес қосқан тұлғалардың еңбегі ерекше бағаланады. Осы қатарда академиялық қызметінен бастап Түркі әлемі

ilişkilerinde güvenilir ve saygın bir aktör olarak konumlanmasını sağlamıştır.

Kazakistan Devleti'nden En Üst Düzey Taltif: Cumhurbaşkanı Tokayev'den «Dostluk» Nişanı

Kürşad Zorlu'nun Türkiye-Kazakistan ilişkilerinin stratejik bir boyuta taşınmasına, iki halk arasındaki kardeşlik, karşılıklı anlayış ve kültürel bağların pekiştirilmesine sunduğu emsalsiz hizmetler, Kazakistan Devleti tarafından en üst makamda takdir görmüştür.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım-Jomart Tokayev'in imzaladığı resmi kararnameyle Prof. Dr. Kürşad Zorlu'ya, iki ülke münasebetlerinin geliştirilmesine sağladığı üstün katkılardan ötürü Kazakistan Cumhuriyeti Devlet «Dostlık (Dostluk)» Nişanı tevcih edilmiştir.

Astana'daki Akorda Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda düzenlenen resmi ve anlamlı törende nişanını bizzat Cumhurbaşkanı Tokayev'in elinden alan Zorlu, takdim edilen nişanın taşıdığı manevi mesuliyete işaret ederek şu değerlendirmede bulunmuştur:

"Türkiye ile Kazakistan arasındaki stratejik ortaklık, gücünü kâğıt üzerindeki antlaşmalardan değil, ortak tarihimizden, dilimizden ve sarsılmaz kardeşlik ruhumuzdan almaktadır. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a daha önce Kazakistan ziyaretinde tevcih edilen Hoca Ahmet Yesevi Nişanı gibi, şahsıma layık görülen bu 'Dostluk' nişanı da kişisel bir mükâfattan öte, Türk milletinin Kazak halkına beslediği samimi muhabbetin, iki ülkenin ortak geleceğine duyulan sarsılmaz inancın ve kardeşliğimizin bir nişanesidir."

Zorlu, Astana ziyaretinde aynı zamanda Kazakistan Başbakan Yardımcısı, Kültür ve Enformasyon Bakanı Aida Balayeva ve üst düzey yetkililerle bir araya gelerek sinema, medya, yayıncılık, Türkistan çarşı kültürü ile Ahilik teşkilatının ortak mirası ve genç kuşakların birbirini tanımasını sağlayacak kültürel diplomasi projelerinin yol haritasını ele almıştır.

Ankara'da Verilen Tarihi Mesaj: "Önümüzdeki Yüzyıl, 'Türk Dünyası Yüzyılı' Olacaktır"

Zorlu'nun Türk dünyası eksenli çalışmaları yalnızca diplomasi trafiğiyle sınırlı kalmamış; başkent Ankara'da düzenlenen üst düзey

тақырыбын терең зерттеп, кейіннен саяси аренада Түркі әлемі мұраттарын жүйелі түрде қорғап келе жатқан АК Партия Төрағасының орынбасары әрі Түркі мемлекеттерімен байланыстар жөніндегі төрағасы, профессор, доктор Күршад Зорлудың орны ерекше.

Күршад Зорлу ғылым мен білім жолындағы ізденістерінен бастап мемлекеттік қызметке дейін, мақалалары мен парламенттік мінбердегі сөздерінен бастап қазіргі партиялық жоғары қызметіне дейінгі бүкіл саналы ғұмырында Түркі әлемінің интеграциясын, түркі мемлекеттерінің дербестігін және қасиетті Қазақ елімен бауырластық қатынастарды басты орынға қойды. Оның екі халықтың мәдениет, ғылым, экономика және саясат саласында жақындасуына бағытталған жобалары мен сындарлы дипломатиялық қадамдары екі ел арасындағы сенімді әрі беделді тұлғаға айналуына негіз болды.

Қазақстан Мемлекетінің ең жоғары құрметі: Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың қолынан «Достық» ордені Профессор Күршад Зорлудың Түркия-Қазақстан қатынастарын стратегиялық биікке көтеруге, екі ел арасындағы татулықты, өзара түсіністік пен мәдени-рухани тұтастықты арттыруға қосқан ерен еңбегі Қазақстан басшылығы тарапынан жоғары деңгейде бағаланды.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың ресми Жарлығымен профессор Күршад Зорлуға екі мемлекет арасындағы байланыстарды өрістетуге сіңірген ерекше еңбегі үшін мемлекеттік «Достық» ордені табысталды.

Астанадағы «Ақорда» резиденциясында өткен салтанатты қабылдауда орденді Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың қолынан алған Күршад Зорлу марапаттың жүктейтін рухани жауапкершілігіне тоқталып, былай деп атап өтті:

«Түркия мен атажұртымыз Қазақстан арасындағы стратегиялық әріптестік өз күшін қағаздағы келісімдерден емес, ортақ тарихымыздан, тіліміздің және мызғымас бауырластық рухымыздан алады. Құрметті Президентіміз Реджеп Тайип Ердоғанға бұған дейін Қазақстанға жасаған сапары кезінде табыс етілген Қожа Ахмет Ясауи ордені сияқты, маған берілген бұл «Достық» ордені де жеке басымның жетістігінен гөрі бүкіл Түрік

kültürel programlarla da ortak şuurun pekiştirilmesine vesile olmuştur. Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği iş birliğiyle gerçekleştirilen ve Türk devlet geleneğinin temel taşı olan "Kurultay Fenomeni" adlı eserin tanıtıldığı programda konuşan Zorlu, iki ülkenin müşterek ufuk çizgisini net ifadelerle ortaya koymuştur.

Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisi Yerkebulan Sapiyev, TBMM Türkiye-Azerbaycan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Şamil Ayrım ve çok sayıda diplomatik temsilcinin katıldığı toplantıda konuşan Zorlu, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde Türk dünyasına yönelik politikanın "kökü mazide, gözü atide" anlayışıyla sürdürüldüğünü belirterek şunları kaydetmiştir:

"AK Parti Genel Merkezi, Türk dünyasının ve gönül coğrafyamızdaki bütün kardeşlerimizin öz evidir. Sayın Cumhurbaşkanımızın sunduğu vizyon doğrultusunda, Türk Devletleri ile İlişkiler Başkanlığı olarak çok taraflı, çok yönlü ve derinlikli çalışmalar yürütmeye devam ediyoruz.

Kurultay geleneği, tarihimiz boyunca milletimizin en kritik dönüm noktalarında ortak aklı devreye soktuğu eşsiz bir istişare zeminidir. İnanıyorum ki önümüzdeki yüzyıl, 'Türk Dünyası Yüzyılı' olacaktır. Bizler yeter ki iş birliğimizi derinleştirelim, aramızdaki bu gönül ve yürek atışını birbirimize daha da yaklaştıralım ve bu şuuru gelecek nesillerimize aktaralım."

халқының бауырлас Қазақ еліне деген шынайы сүйіспеншілігінің, ортақ келешегімізге деген берік сенімінің айғағы болып табылады».

Астанаға сапары барысында Күршад Зорлу Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары — Мәдениет және ақпарат министрі Аида Балаевамен және өзге де ресми тұлғалармен нәтижелі кездесулер өткізді. Кездесулерде кино, медиа, баспа ісі, Түркістанның байырғы базар мәдениеті мен Ахилік (Ахилік бауырластық) философиясының ортақ мұрасы, сондай-ақ жастарды бір-бірімен таныстыруға арналған мәдени дипломатия жобалары жан-жақты талқыланды.

Анкарада айтылған тарихи ұстаным: «Алдағы ғасыр – Түркі Әлемінің Ғасыры болады» Күршад Зорлудың Түркі әлеміне арналған қызметі тек дипломатиялық келіссөздермен шектелмей, Анкара төрінде ұйымдастырылған ауқымды мәдени шаралар арқылы да ортақ сананы жаңғыртуға ұласуда. Қазақстан Республикасының Түркиядағы Елшілігінің қолдауымен өткен және түркі мемлекеттілігінің қағидасын зерттейтін «Құрылтай феномені» кітабының тұсаукесерінде сөйлеген сөзінде ол қос мемлекеттің ортақ көкжиегін нақты тұжырымдады.

Ekonomi, Ulaştırma ve Kamu Diplomasisinde Ortak Hedefler

Zorlu'nun konuşmalarında ve temaslarında dikkat çektiği en stratejik başlıklardan biri, güçlü siyasi iradenin iktisadi ve lojistik projelerle tahkim edilmesidir:

- 15 Milyar Dolarlık Ticaret Hedefi: İki ülke cumhurbaşkanının belirlediği 15 milyar dolarlık ikili ticaret hacmine ulaşılması adına enerji, tarım, sağlık, yapay zekâ, savunma sanayii ve dijitalleşme alanlarında somut yatırımların hayata geçirilmesi hız kazanmıştır.

- Hazar Geçişli Orta Koridor: Türkiye ve Kazakistan, Doğu ile Batı arasındaki küresel tedarik zincirlerinin en güvenli rotası olan Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Orta Koridor'un kapasitesinin artırılmasında tam bir fikir ve eylem birliği içindedir.

- Gençlik ve Eğitim Yatırımları: 100 bini aşkın mezun veren Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) burslarıyla yetişen 13 binden fazla mezun ve Ahıska Türklerinin kurduğu gönül köprüsü, kamu diplomasisinin en diri unsurları olarak geleceği şekillendirmektedir.

Geleceğe Devredilen Kutsal Emanet

Tarihsel akrabalıktan stratejik ortaklığa uzanan bu kutlu yürüyüşte Türkiye ile Kazakistan, yalnızca geçmişin hatıralarını paylaşan iki dost değil, Avrasya'nın barış ve refah mimarisini birlikte kuran iki kilit güçtür.

Kazak kültüründe ve Türk töresinde derin bir ahlaki sorumluluğu ifade eden «Amanat» kavramı; atalardan devralınan bağı göz bebeği gibi koruyup sonraki kuşaklara zenginleştirerek devretmeyi emreder. Prof. Dr. Kürşad Zorlu'nun şahsında tecelli eden gayretler, devlet düzeyinde tevcih edilen «Dostluk» Nişanı ve kurumsal platformlarda sergilenen yüksek irade; bu kutlu emanetin emin ellerde olduğunun en açık göstergesidir. Türkiye ve Kazakistan el ele verdikçe, 21. asır şüphesiz dilde, fikirde ve işte birleşen Türk dünyasının yüzyılı olacaktır.

Қазақстанның Түркиядағы Төтенше және Өкілетті Елшісі Еркебұлан Сапиев, Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісі Түркия-Әзербайжан парламентаралық достық тобының төрағасы Шамил Айрым және шет мемлекеттердің дипломатиялық өкілдері қатысқан жиында Зорлу Президент Реджеп Тайип Ердоғанның басшылығымен Түркі әлеміне қатысты саясаттың «тамыры өткенде, көзі болашақта» деген қағидатпен жалғасып келе жатқанын жеткізді:

«АК Партияның Бас кеңсесі – Түркі әлемінің және бүкіл көңіл тұтастығымыздағы бауырларымыздың ортақ шаңырағы. Құрметті Президентіміз ұсынған кемел көзқарас аясында біз Түркі мемлекеттерімен байланыстар төрағалығы ретінде көптарапты, жан-жақты әрі терең жұмыстарды атқарудамыз.

Құрылтай дәстүрі – тарих бойы халқымыздың ең сын сағаттарында ортақ ақыл-парасатты іске қосқан теңдессіз демократиялық әрі кеңесу алаңы. Сенімім мол, алдағы жүзжылдық – «Түркі Әлемінің Ғасыры» болады. Тек біз ынтымағымызды бекемдеп, бір-бірімізге деген бауырлық жүрек дүрсілін жақындата түсіп, осы ортақ рухты жаңа ұрпаққа аманаттап жеткізе білейік».

Экономика, көлік-логистика және халықтықдипломатиядағы ортақ межелер Зорлу өз сөздері мен келіссөздерінде саяси ерік-жігердің нақты экономикалық және логистикалық жобалармен нығаюы қажеттігін үнемі алға тартып келеді:

- 15 миллиард долларлық сауда межесі: Екі мемлекет басшылары белгілеген 15 миллиард долларлық екіжақты сауда көлеміне қол жеткізу үшін энергетика, ауыл шаруашылығы, денсаулық сақтау, жасанды интеллект, қорғаныс өнеркәсібі мен цифрландыру бағыттарында инвестициялық жобаларды жедел жүзеге асыру көзделуде.

- Транскаспий Халықаралық Көлік Бағыты (Орта дәліз): Түркия мен Қазақстан Шығыс пен Батыс арасындағы жаһандық сауда тасымалының ең қауіпсіз әрі сенімді күретамыры саналатын «Орта

дәліздің» өткізу қуатын кеңейтуде бірлескен іс-қимыл танытуда.

- Жастар мен білім беру саласындағы әлеует: 100 мыңнан астам түлегі бар Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Астанадағы Юнус Эмре түрік мәдениет орталығы, «Түркия стипендиялары» (YTB) арқылы білім алған 13 мыңнан аса қазақстандық түлектер және Ахыска түріктері құрған берік бауырластық көпірі екі ел арасындағы қоғамдық дипломатияның мықты іргетасы ретінде болашаққа қызмет етуде.

Келешекке табысталатын қасиетті аманат

Тарихи бауырластықтан стратегиялық одақтастыққа дейінгі осынау даңғыл жолда Түркия мен Қазақстан – өткеннің тәтті естеліктерімен ғана өмір сүретін достар емес, Еуразияның қауіпсіздігі мен бейбіт дамуын бірге қалайтын негізгі күштер.

Қазақ мәдениеті мен байырғы түркі дүниетанымында терең адамгершілік пен жауапкершілікті білдіретін «Аманат» ұғымы бар. Ол – бабалардан жеткен асыл қасиеттер мен ел бірлігін көздің қарашығындай сақтап, жаңа мазмұнмен келер ұрпаққа жеткізу міндеті. Профессор Күршад Зорлудың жеке тұлғалық қызметінен көрініс тапқан қажырлы еңбек, мемлекеттік деңгейде табысталған «Достық» ордені және бауырлас екі елдің басшылары танытып отырған биік саяси ерік-жігер – осы ұлы аманаттың сенімді қолдарда екенінің дәлелі. Түркия мен Қазақстан қол ұстасып бірге ілгерілеген сайын, XXI ғасыр сөзсіз тілде, пікірде және істе біріккен Түркі әлемінің дәуірі болмақ.

KÖKÜ BİR TÜRK HALKLARININ KAYNAKLARI

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Жамбыл филологиялық зерттеулер
ғылыми Орталығының директоры
филология ғылымдарының докторы, профессор
А. А. МАУЛЕНОВ

ТҮБІ БІР ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚАЙНАР КӨЗДЕРІ

Metnin Türkçe tam çevirisi aşağıdadır:
El-Farabi Kazak Millî Üniversitesi
Jambıl Filolojik Araştırmalar Bilimsel Merkezi Direktörü,
Filoloji Bilimleri Doktoru, Profesör
A. A. MAULENOV

KÖKÜ BİR TÜRK HALKLARININ KAYNAKLARI

21. yüzyılda kültür ve edebiyatı azami derecede zenginleştirerek medeniyetin yeni eğilimlerine çok yönlü, derin entelektüel nitelikler kazandıran ve dinamik bir ivme sağlayan «Tarihî İpek Yolu»nun önemini hiç kimse inkâr edemez. İpek Yolu'nun Kazak bozkırlarından geçmesi, Kazakistan ve Orta Asya'nın şehir kültürüne, edebiyatına büyük etki etmiş ve evrimsel gelişiminde özel bir rol oynamıştır. Bu gelişim dinamiklerini evrimsel bir bakış açısıyla değerlendirmek günümüzün bir gereğidir. Halkımızın geçmiş hayatının binbir çatallı yollarını bilimsel açıdan ele almanın temel kaynaklarından biri de halk mitolojisinin tahlil ve tetkik edilmesidir.

ТҮБІ БІР ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚАЙНАР КӨЗДЕРІ

XXI ғасырда мәдениет пен әдебиеттің барынша толығып, өркениеттің жаңа үрдістеріне жан- жақты терең интеллектуалдық қасиеттер дарытып, қарқынды серпін берген « Ұлы Жібек жолының» тарихи маңыздылығын ешкім жоққа шығармас. «Ұлы Жібек жолының» қазақ даласы арқылы өтуі Қазақстан және Орта Азияның қалалық мәдениетіне, әдебиетіне үлкен ықпал етіп, эволюциялық дамуына ерекше әсер етті.

Оның даму ерекшеліктерін эволюциялық тұрғыдан бағамдау бүгінгі күннің талабы.

Кешегі өткен халық өмірінің сан тарау жолдарын ғылыми тұрғыдан қарастырудың бір көзі — халықтық мифологияны сараптау және талдау.

Мәдениет пен әдебиет халық өмірінің айнасы десек, ал мифология халық өмірінің есте жоқ ескі заманнан

Kültür ve edebiyat halk yaşamının aynası ise mitoloji de halkın hafızalara sığmayan en kadim çağlardan beri iç içe gelişip gelen manevi zenginliği ve tükenmez kaynağıdır. İnsanlığın bilincini ve tefekkür ufkunu binlerce yıl boyunca geliştirip şekillendiren sosyo-kültürel bir olgu olmasının yanı sıra mitoloji; toplumsal süreçlerde yeniden doğan, tazelenen ve gelişimin yeni basamaklarına yaslanarak sürekli yenilenen millî bir manevi dünyadır.

Hiçbir milletin kültürü, edebiyatı ve sanatı kendi içine kapanarak tek başına gelişemez. Aksine zamanın akışına ayak uydurarak komşu ülkelerin kültürleriyle etkileşime girmiş ve yeni niteliksel özellikler kazanmıştır. Günümüz Kazak ve Türk halklarının kültür ve edebiyatının gelişimini, yükseliş sürecini dünya tarihi süreçlerinden soyutlayarak tek başına ele alamayız. İnsanlık tarihinin her merhalesindeki mitolojik ve folklorik mirasın biçimi değişime uğrasa da özünü muhafaza edip derinleşerek günümüze ulaşmıştır.

Çünkü mitoloji konusunun; varlığı kavramadaki gizemli yapısıyla, sanatı betimlemedeki özgünlüğüyle ve tarihsel idraki aktarmadaki tutarlı sezgileriyle büyük bir ilgi ve araştırma şevki uyandırması tesadüf değildir.

Dolayısıyla «Tarihî İpek Yolu»nun tarihsel sürece etkisini ve yüzyıllar boyu süren gelişimindeki her bir tarihî evreyi derinlemesine incelerken, dönemleri birbirinden ayıran mitolojik katmanların kendine has arketipsel niteliklerini kavramak günümüzün en güncel meselelerinden biridir. Bununla birlikte, günümüz Kazak ve Türk dilli halklarının kültürel ve edebî eserlerindeki mitolojik motifleri ayrıştırmak, onların sırlarla dolu gizemini ve büyüleyici gücünü tanıtmak, estetik-sanatsal kudretini değerlendirmek büyük kazanımlara ulaşmanın yollarından biridir.

Türkoloji biliminde bugüne kadar mit üretimi üzerine öne sürülen her görüşü dikkatle değerlendirerek, bundan sonra Kazak ve Türk dilli halkların kültürbiliminde —mitte, folklorda ve edebiyat tarihinde— oluşmuş sistemli ve tutarlı bir bilimsel yaklaşımla bu meselenin özünü aydınlatmak çağımızın temel gerekliliklerindendir.

Genel olarak insanlık tarihindeki söz sanatının gelişim kanunlarını ve onun tipolojik ortaklığını mitolojik açıdan incelemek; bununla birlikte dünya ölçeğindeki güzel sanatlar ve edebiyatın evrimsel gelişim біте қайнасып, бірге келе жатқан рухани байлығы һәм қайнар көзі. Адам баласының санасын, ой-өрісін мыңдаған жылдар бойы жетілдіріп, қалыптастырып мәдени-әлеуметтік құбылыстың мәні ретінде қарасақ, екіншіден; мифология қоғамдық процесте қайта туып, жаңарып, дамудың жаңа сатыларына иек артып жаңғырып отыратын ұлттық рухани дүние.

Ешбір ұлттың мәдениеті мен әдебиеті және өнері жеке дара томаға тұйықтықта дамымайды. Қайта замана көшімен ілесіп көрші елдердің мәдениетімен байланысқа түсіп жаңа сапалық қасиеттерге ие болып отырған. Бүгінгі қазақ және түркі халықтарының мәдениеті мен әдебиетінің дамуын, өркендеу үрдісін әлемдік тарихи процестерден бөліп, жеке алып қарастыра алмаймыз. Адамзат тарихының әрбір замана белесіндегі мифтік, фольклорлық мұралардың формасы өзгеріске түскенімен де мазмұнын сақтай отырып күрделене келіп бүгінгі күнге жетіп отыр.

Өйткені, мифология тақырыбы өзінің барынша болымысты танудағы жұмбақ құпиялығымен, өнерді сипаттаудағы ерекшеліктерімен, тарихи танымды жеткізудегі қисынды болжамдармен үлкен қызығушылық пен ізденушілік туғызуы бекер емес.

Сондықтан « Ұлы Жібек жолының» тарихи процесске тигізген әсерін, оның жүздеген ғасырлар бойы дамуындағы әр бір тарихи кезеңдерін зерделей қарастырғанда, әр дәуірді бір-бірінен даралап тұратын мифологиялық қабаттардың өзіне тән архетиптік белгілері мен қасиеттерін тану өзекті мәселелелердің-бірі болып отыр.

Сондай-ақ, бүгінгі қазақ және түркі тілдес халықтардың мәдени және әдеби шығармаларындағы мифтік сарындарды саралау, оның сырға толы құпиялығы мен тылсымдық құдіреттілігін таныту, эстетикалық көркемдік қуатын бағымдау үлкен жетістікке жетудің бір бағыты болып табылады.

Түркология ғылымында қазіргі кезге дейін мифтуындыгерлігі турасында айтылған әрбір ой мен пікірді жете бағамдай отырып, ендігі уақытта қазақ және түркі тілдес халықтардың мәдениеттануындағы: мифте, фольклорда және әдебиет тарихында қалыптасқан

basamaklarını ortaya koymak son derece mühimdir. Zira edebiyatın asıl görevi, hümanist fikirlere yaslanarak insanlığın yararına hizmet etmekle anlam kazanır. İnsanoğlu, çevresini kuşatan dünyayı derinlemesine tanımak amacıyla doğanın gizemli sırlarından edindiği en temel algı ve tecrübelerden hareketle ilk mitlerini üretmiş ve bunları nesilden nesile aktarmayı başarmıştır.

Özetle mitler; evrenin ve onun bir parçası olan insanın ilk varoluş serüvenine ışık tutan manevi kaynakların temelini oluşturmuş; geçmişle geleceği birbirine bağlayan, dikkate değer ve müstesna bir kıymet olarak kabul görmesi gereken bir model teşkil etmiştir. Her halkın kendi kökenine ve yaratılışa dair ürettiği mitlerin bulunması ispata ihtiyaç duymayan bir hayat gerçeğidir. Bu sebeple her millet, böylesi ebedî ve tükenmez bir gayret pınarından beslenerek varlığını sürdürür.

Mitolojiyi tipolojik açıdan derinlemesine incelediğimizde, onda yer alan muhtelif tematik motiflerin dönüşümünü, her toplumsal formasyonda yeniden doğarak yeni başlangıçlar edindiğini açıkça görürüz. Bu da Türk halklarının mitlerindeki ortak motif ağlarının köklülüğünü ve asaletini ortaya koyarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklara dikkat çekmemizi sağlar.

Göçebe ve yarı göçebe atalarımızın kökeni, kadim Sümer-Akadların mitolojik-folklorik kültürüne ve medeniyet değerlerine kendi kıymetli mirasını emanet ederek dünya medeniyetinde silinmez izler bırakmıştır. Manevi kültür değerlerini inşa ederken her halkın öncelikle kendi bünyesinde var olan, kadim dönemlerden nesilden nesile aktarılan manevi ve mitolojik zenginlikleri yeniden ele alıp yoğurması gerekir; ancak bu sayede yeni niteliksel kazanımlarla zenginleşmek mümkün olur.

Şayet bu denli nitelikli bir mitsel-manevi kültür zenginliği kendi öz toprağında filizlenmemiş olsaydı, başka halkların kültürlerini etkilediğinden söz etmek de asla mümkün olmazdı. Proto-Türk mitlerinin komşu yerleşik ve yarı yerleşik toplumların mitolojilerine olan dönüşüm ve etkileri ancak son dönemlerde ele alınmaya ve etraflıca araştırılmaya başlanmıştır.

Eski Sümer-Akad mirasının günümüze ulaşan söz sanatında, ilk mitopoetik imge sistemini ve bireysel-şairane yaratıcılığın ilk örneklerini görmekteyiz.

ғылыми бірізге түскен жүйе арқылы осы мәселенің мәнін ашу — бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.

Жалпы адамзат тарихындағы сөз өнерінің даму заңдылықтарының, оның типологиялық ортақтығын мифологиялық тұрғыдан зерделеу сондай-ақ әлемдік деңгейіндегі көркем әдебиеттің даму эволюциясының негізгі белгілерін ашып көрсету аса маңызды. Өйткені, әдебиеттің басты міндеті де шын мәнінде гуманистік идеяларға арқа сүйеп, адамзаттың игілігіне қызмет ету арқылы танылмақ.

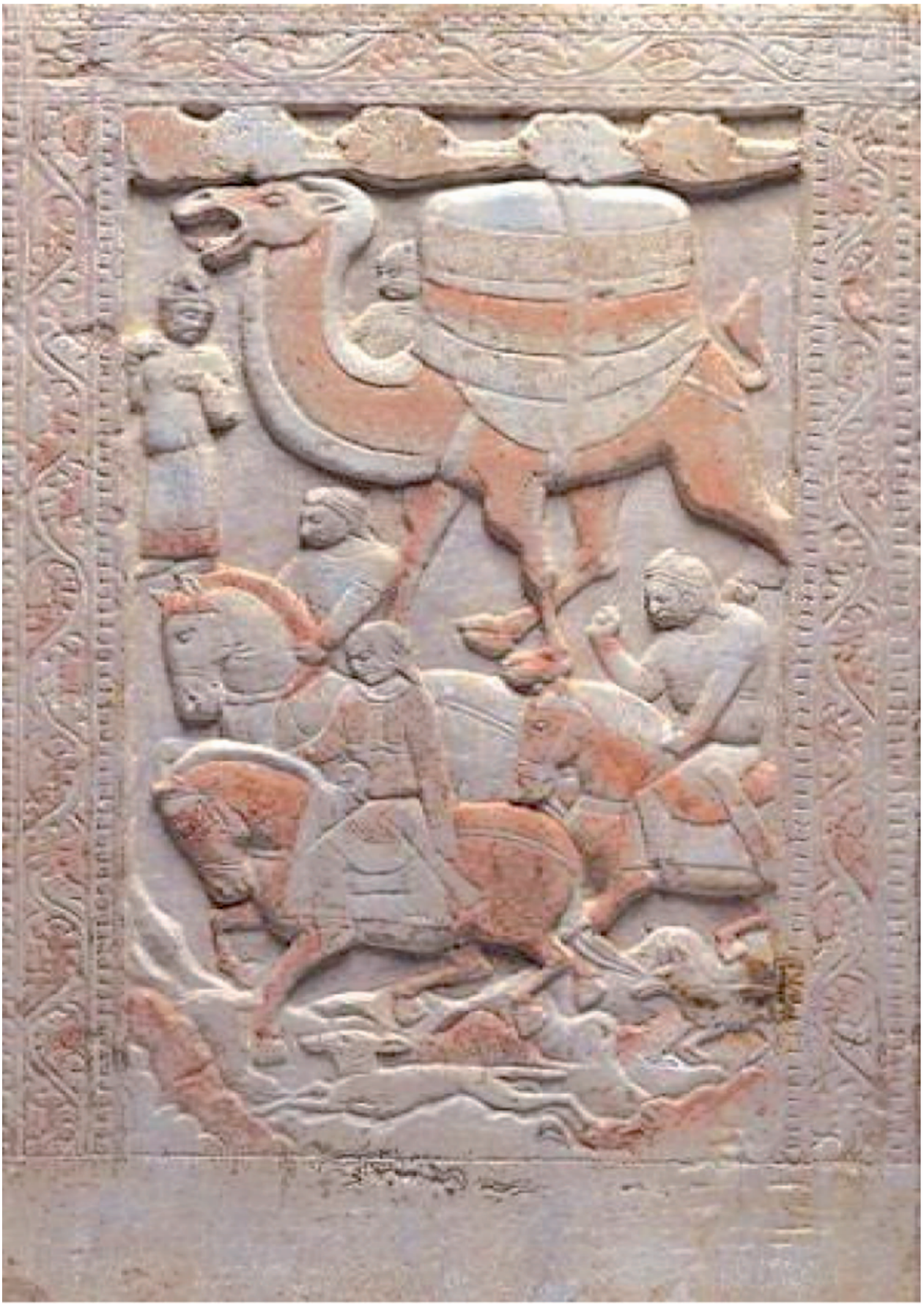
Айнала дүниені жан-жақты терең тану мақсатында адамзат баласы табиғаттың құпия сырларынан өзіне ең қажетті алғашқы қарапайым, танымдық дүниесінің тәжірибесінен туындаған ілкілік мифтерін өмірге әкеліп, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізе білген.

Жалпы алғанда, мифтер — дүниенің, оның перзенті болып табылатын адамның — ілкі тіршілігінен сыр шертетін рухани бастауларға түп негіз болып, сондай-ақ, өткен тарих пен болашаққа ие екендігін және де осы тарихтың еленуге тұратын, айырықша құндылық ретінде танып білуге тұрарлық үлгі болатындығын көрсетті. Әрбір халықтың өзінің шығу тегі мен жаратылысты тану туралы туғызған мифтері болатындығы — дәлелдеуді керек етпейтін өмір шындығы. Сол себепті, әр халық өзі үшін осындай мәңгі таусылмас қажыр мен қайраттың бұлағынан нәр алып отырады.

Мифологияны типологиялық тұрғыда зерделей зерттей түссек ондағы түрлі сюжеттік мотивтердің трансформациялауы, әрбір қоғамдық формацияда қайта туып жаңа бастауларға ие болуын көрер едік. Сондай-ақ, түркі халықтары мифтеріндегі ортақ сюжеттік желілердің тамырластығын, тектілігін айқындап, олардағы ерекшеліктер мен ұқсастықтарға үлкен назар аударар еді.

Көшпенді және жартылай көшпенді ата-бабаларымыздың арғы тегі ежелгі шумер-аккадтықтардың мифологиялық-фольклорлық мәдениеті мен өркениет құндылықтарына өздерінің асыл мұрасын аманаттап, әлем өркениетінде өшпес ізін қалдырды.

Рухани мәдениет құндылықтарын туғызуда әр халық ең бірінші өзіндегі бар көне дәуірден ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан рухани мифологиялық

Özellikle Sümerlerin kıymetli hazinesi, Akadların kahramanlık destanı «Gılgamış Destanı»nda; her şeyi görüp bilmiş olan kahramanın ebedî hayatı arayışı ve insan ömrünün manasını kavraması üzerine sanatsal seviyesi son derece yüksek şiirsel bir eser meydana getirilmiştir. Bu şaheser daha sonra uzak ve yakın komşu ülkelerin mitolojisini derinden etkilemiş, benzer eserlerin vücut bulmasında bir rehber olmuştur. Bir destan ne kadar kadim olursa, bünyesinde kadim Türk mitolojisinden beslenen arketipsel izler ve atalar tarihinin kutsiyeti o derece berrak bir biçimde hissedilir.

Zaman kervanı ilerleyip tarih sahnesindeki boylar ve uluslar isim değiştirse de onların mirasçıları, atalarının gelenek ve kültürünü içsel özünü koruyarak sonraki kuşaklara aktarmayı bilmiştir. Bunun en somut kanıtı, Sümerlerin manevi hazinelerini, kültürlerini ve söz sanatlarını doğrudan kendi ardılları olan İskit, Saka ve Kazaklara ulu bir miras olarak bırakmış olmalarıdır.

Atalarımızdan arketipsel bilinç yoluyla bize intikal eden mitsel-dinî edebî yadigârlardan biri de Avestadır. Vaktiyle insanlık tarihinde Ulu Bozkır'ı sarsan bu kutsal kitabın mitolojik arketipleri, Kazak mitolojisiyle örtüşen yönleri ve buna dair bilimsel varsayımlar, günümüzde «Kültürel Miras» programı desteğiyle titizlikle araştırılmaktadır.

Bunun dışında, atalarımızın bizlere emanet ettiği tarihî yazılı anıtlarda da sanatsal dizge sağlam bir şekilde korunmuştur. Atalarımızın runik yazıyı kullandıkları dönemde taşlara kazıdıkları kültür miraslarında; Gök Türklerin göğe yönelen mitolojik kalıntıları, Tengricilik inancının temel ilkeleri ve kutsal sembolik damgaları nakşedilmiştir. Bu damgaların gizemli sırlarını çağdaş mitsel idrakle yeniden yorumladığımızda; Gök – Yer – İnsan arasındaki kopmaz bağı, üst, orta ve alt dünyalara dair şifrelenmiş kavramlar bütününü açıkça fark ederiz.

Orta Çağ Avrupa kültürünün yeniden doğuşunda (Rönesans), o dönemin İslam dünyasının büyük manevi ve derin bilimsel keşifleriyle derin izler bıraktığı bilinmektedir. Dünya kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Doğu edebiyatının kendi millî sanatımızla olan bağları ise ne yazık ki son yıllarda lâyıkıyla ele alınmaya başlanmıştır.

Biz bu bağı Y. Balasagun, A. Yesevî ve S. Bakırganî'nin seçkin şiirlerinde, Rabguzî kıssalarında, Ötemiş Hacı'nın Şecere-i байлықтарын қайта қарап, қайта өңдеп қорытып шықса, сонда ғана жаңа сапалық қасиеттермен байи түсері анық.

Егер де мұндай сапалы мифтік-рухани көркем мәдениет байлығы өз топырағында тумаса, онда ол басқа халықтардың мәдениетіне әсер етті деп те айтуға сірә болмас. Арғытүркі мифтерінің көршілес жатқан отырықшы және жартылай отырықшы елдердің мифологиясына трансформациялануы енді ғана қолға алынып жан-жақты зерттеліне бастады.

Ежелгі шумер-аккадтың біздің заманымызға жеткен сөз өнерінің алғашқы мифопоэтикалық образдар жүйесі мен авторлық-ақындық шығармашылықтың үлгілерін көреміз.

Әсіресе шумерлік асыл қазына, аккадтық батырлық эпос «Гілгәмеш туралы дастанда» Бәрін көріп білген жан мәңгілік өмірді іздеу, адам ғұмырының мәнін ұғыну туралы көркемдік деңгейі аса жоғары поэтикалық шығарма тудырған. Ол кейін алыс және жақын жатқан көршілес елдердің мифологиясына әсер етіп, соған ұқсас туындыларды өмірге келтіруде бағыт-бағдар бола білді. Эпос неғұрлым көне болса, оның бойында бағзы түркі мифологиясынан кіндік тартқан архетиптік белгі мен бабалар тарихының қасиеті айқын аңғарылып отырады.

Уақыт керуені жылыстап, дүние көшіндегі тайпалар мен ұлыстар ататуларын өзгерткенімен олардың мұрагерлері, бұрынғы бабалар дәстүрі мен мәдениетін рухани өмірінде ішкі әлемінің мәнін, қасиетін сақтай отырып кейінгі ізбасарларына жеткізе білді. Соның бір айғағы шумерлер өздерінің рухани қазынасын, мәдениетін, сөз өнерін тікелей өздерінің ұрпақтары, скиф,сақ, қазақтарға ұлы мұра ретінде қалдырып кетті.

Бабаларымыздан архетиптік сана арқылы бізге жеткен мифтік-діни әдеби жәдігерлерінің бірі — Авеста. Кезінде адамзат тарихында Ұлы Даланы дүр сілкіндірген қасиетті кітаптың мифологиялық архетиптері қазақ мифологиясына қатысты тұстары, кейбір ғылыми болжамдары қазіргі «Мәдени мұра» бағдарламасының қолдауына ие болып,зерттелуде.

Мұнан басқа біздің бабаларымыз бізге аманаттап қалдырған тарихи жазба

Türkî (Çengizname) eserinde, Z. Babür'ün Babürnâmesinde, M. H. Dulâtî'nin Tarih-i Reşidîsinde ve Ebulgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Terâkimesinde açıkça müşahede etmekteyiz. Manevi hazinemizdeki mitsel motifleri, anlatıları ve mitolojik unsurları derinlemesine tahlil edecek yeni bilimsel araştırmalara duyulan ihtiyaç büyüktür.

İslam kültürüne Türk mitolojisinin arketipsel unsurlarını başarıyla entegre eden Ahmet Yesevî'nin tasavvufi sembolizm yoluyla içsel hakikati yansıtma üslubu, o dönemin edebiyatına yapılmış eşsiz bir manevi katkıydı. Tasavvufun engin mirasına dahil edilen Türk mitolojisinin bu zengin örneklerini; A. Yesevî, S. Bakırganî ve diğer müelliflerin eserlerini tahlil ederek gün yüzüne çıkarabileceğimize inanıyorum.

Her millette olduğu gibi Kazak halkının da kökleri tarihin derinliklerine uzanan edebî mirası ve folklor incileri mitolojik kaynaklardan beslenir. Söz sanatının bir yandan folklor ile edebiyatı birleştirdiğini, diğer yandan her birinin kendine özgü dinamiklerini var ettiğini unutmamak gerekir. Bununla birlikte her ikisinin de muhtevası, atalarımızın hayat tarzına, ideolojik ve estetik beğenilerine göre şekillenmiştir.

Gök Türklerin edebî yadigârlarındaki mitsel-dinî dünya görüşü; insanın doğayla ve evrenle olan ilişkisinin temel dayanağını oluşturur. Söz konusu dönemin eserlerinde gök cisimlerinin, hayvanların, çalışma ve gündelik yaşam araçlarının kutsiyetle bağdaştırılması, anlatıların olay örgüsündeki harikulade motiflere derin bir anlam kazandırmaktadır. Bu motifleri Türk dünya görüşünü, inanç sistemlerini pekiştirme, estetize etme ve psikolojik duygu dünyasını inşa edip güçlendirme araçları olarak da değerlendirebiliriz.

Bugün bağımsızlığına kavuşan beş Türk devleti, Sovyetler Birliği döneminde bilim ve kültür alanında maruz kaldıkları kayıpları telafi ederek; kadim tarihin derinliklerindeki yadigârlarını araştırırken geçmişte olduğu gibi merkeze (metropole) bağımlı kalmadan, kendi millî kimliklerini yansıtan özgün bilimsel araştırmalara yönelmişlerdir.

Bu mütevazı makalede önümüze koyduğumuz bilimsel hedef; Kazak edebiyatı tarihinin kadim köklerine ve eski manevi mecralarına yeni bir millî dünya görüşü zaviyesinden bakabilmektir. Bu doğrultuda edebiyatımızdaki kadim köken kavramının derinliklerine inerek Kazak

ескерткіштерінде көркемдік жүйе бекем сақталған. Бабаларымыз руна жазуын қолданған кезде тасқа түскен мәдени жәдігерліктерінде көк түркілердің көкке табынған мифологиялық сарқыншақтары, тәңірлік діннің негізгі ұстанымдары және қасиетті символдық таңбалары айшықталған.

Осы таңбалардың құпия сырларына бүгінгі заман тұрғысынан мифтік таныммен қайта бағамдағанда сезінетініміз Көк — Жер — Адам өзара байланыста болатындығы; жоғарғы, ортаңғы және төменгі әлем туралы жазылған құпиялы, кодтық ұғымдар жиынтығын аңғарамыз.

Орта ғасырлық Еуропалық мәдениеттің қайта өркендеуінде,сол дәуірдегі мұсылман дүниесі үлкен рухани, терең ғылыми жаңалықтарымен әсер ете білді десек. Ал, сондай әлемдік мәдениеттің құрамдас бір бөлігі болып табылатын шығыс әдебиеті саналса, оның ұлттық өнерімізге қатысты тұстары кейінгі жылдары ғана сөз болып келеді. Біз оның төл мәдениетімізге байланысты жерлерін Ж.Баласағұни, А. Иассауи, А.Бақырғанидің асқақ поэзияларынан, Рағбузи қиссаларынан, Өтеміс қажының «Шыңғыс-намесінен», З. Бабырдың «Бабырнамесінен», М. Х. Дулатидың «Тарих-и-Рашидиінен» және Әбілғазы ханның «Түрікшежіресінен» және тағы басқа орта ғасырлық авторлық еңбектерді қарастырғанда көз жеткізе бастадық. Рухани қорымыздағы мифтік сарындамаларды, мифтік баяншаларды және мифтемелерді барынша терең зерделеп, жан-жақты қарастыруға ғылыми ізденістер жасау қажет-ақ. Ислам мәдениетіне түркі мифологиясының архетиптік белгілерін енгізген А. Иссауидің сопылық символизмнің ішкі өмір шындығының мәнін астарлап беру тәсілі, сол дәуірдегі әдебиетке қосылған үлесі мол рухани дүниетұғын. Бұл арада суфизмнің мол мұрасына қосылған түркі мифологиясының үлгілерін А.Иассауи мен С.Бақырғани және т.б.авторлар шығармаларын талдау арқылы қол жеткізуімізге болады деп ойлаймын. Кез келген ұлт сияқты, қазақ халқының да қойнауы сонау есте жоқ ерте замандарға кететін тарихына байланысты әдеби құндылықтары мен фольклор туындыларының жақұттары мифологиялық бастау көзден тұрады.

mitolojisinin kendine has özgün karakterini ortaya koymaya çalışmak en temel bilimsel ilkemizdir.

Avrupamerkezci (oryantalist) yaklaşımların iddia ettiğinin aksine, göçebelerin geçtikleri güzergâhlardaki medeniyet değerlerini yakıp yıkan ve yok eden topluluklar olarak tek taraflı tanıtılmasının gerçeklerle bağdaşmadığı bugün açıkça kanıtlanmıştır. Göçebe kültürüne yönelik bu ön yargılı ve sığ tutumun, Avrupamerkezci bilim insanlarının yüzeysel kanaatlerinden ibaret olduğu aşikârdır.

Manevi kültür değerleri üretilirken her toplumun öncelikle geçmişten devraldığı mitolojik mirası tahlil edip özümsemesi gerekir; zira yeni niteliksel sıçramalar ancak bu şekilde gerçekleşir. Eğer bu denli nitelikli bir mitsel-manevi kültür zenginliği kendi öz toprağında yeşermemiş olsaydı, diğer toplumların kültürlerini etkilemesi de söz konusu olamazdı.

Orta Çağ'ın en seçkin eserlerinden Boccaccio'nun Decameronu ile Rabguzî'nin Kısasü'l-Enbiyası arasındaki benzerlik, her ikisinin de bağımsız anlatı bölümlerinden oluşmasıdır. Ancak birincisinde sıradan insanların yaşamı dönemin şartlarıyla gerçekçi bir tarzda tasvir edilirken; Türk muhitinde doğan eserde kadim çağların peygamberler tarihi mitolojik unsurlarla harmanlanarak nakledilir.

İlki, Avrupa'yı kasıp kavuran «Kara Ölüm»den (vebadan) kaçan kahramanların birbirine anlattığı hikâyeler etrafında şekillenirken; ikincisi, halk arasında dilden dile dolaşan dinî rivayetleri dinî kuralları zedelemeden yazıya geçirerek topluma aktarır.

Her iki müellifin de kulaktan kulağa yayılan her anlatıyı değil, sadece lüzumlu gördüklerini eserlerine dahil ettikleri görülür. Biri Grek-Roma gündelik anlatılarından yeni bir kurgu inşa ederken, diğeri kutsal kitaplardaki peygamber kıssalarını kadim anlatı geleneğiyle birleştirip Türk edebiyatında nesir (düz yazı) türünün ilk nitelikli örneklerini ortaya koymuş ve sonraki nesir türlerinin gelişmesine öncülük etmiştir.

Rabguzî'nin bu edebî adımı karşılıksız kalmamış; Türk edebiyatında şecereler, hatıratlar ve mensur eserler silsilesi vücut bulmaya başlamıştır.

Rabguzî kıssalarının asıl mahiyetini bu bağlamda daha iyi kavrayabiliriz. Yazar, geleneksel nesir türünde yazan

Сөз өнері фольклор мен әдебиеті бір жағы біріктіреді, екінші жағы әрқайсының өзіне тән ерекшеліктерін де туындататынын есте ұстағанымыз жөн. Солай десек те, екеуінің де мазмұндық құрылымы бабаларымыздың өмір-тіршілігіндегі мақсаттарға, идеялық-эстетикалық талғамдарына орай қалыптасатыны түсінікті.

Мифтік-діни дүниетанымдар көк түркілер әдеби жәдігерлерінде адамның табиғатпен, ғарышпен ара қатынастарының бастаулары, негіздері туралы түсініктерінің басты арқаулары болып саналады. Міне, осы түсініктер біз сөз қозғағалы отырған дәуірдің туындыларының бойындағы аспан денелері, жануарлар, еңбек, тұрмыстық пайдалану құралдарының құдіреттілікпен кіндіктестігі оның сюжеттері мен фабулаларында ұшырасатын ғажайыптық көріністеріне терең мән береді.

Осы көріністерді түркілік дүниетаным, сенім үдерістерін үстемелеу, әсірелеу, көркемдеу, психологиялық күй-сезімді туындату, өрбіту, нығайту құралдары есебінде де қарастыруымызға болады.

Қазір өз егемендігін алған бес түркі елдері өздерінің кеңестік дәуірде ғылым мен мәдениетте кеткен еселерінің орнын толтырып, көне тарих қойнауларындағы жәдігерлерін зерттеуде бұрынғыдай метрполияға жалтақтамай шынайы ұлттық болмыстарын ашатын, тың зерделеулерге ден қоя бастады.

Біздің бұл шағын мақалада алға қойып отырған ғылыми міндетіміз — қазақ әдебиеті тарихының көне бастау көздері мен ежелгі рухани арналарына жаңа ұлттық дүниетаным тұрғысынан ой жіберу. Осы тұрғыда біздің алдымыздан төл әдебиетіміздегі арғытектілік терминінің тереңіне бойлап, соның негізінде қазақ мифологиясының нағыз өзіндік төлтума ерекшелігін ашып көрсетуге талпыныс жасау ең қажетті ғылыми ұстаным болып табылатындығы ақиқат шындық.

Еуроцентристік көзқарас тұрғысынан айтылып келгендей көшпенділер жолындағы өркендеген мәдениет құндылықтарын қиратушы, жоюшы ретінде біржақты қарастыру шындыққа жанаспайтыны бүгінгі күні көзіміз анық жетіп отыр. Мұндай сыңар жақты, бірезулік көшпенділер мәдениетіне деген түсінбеушілік «еуроцентристік»

çağdaşlarıyla kalem yarışına girmiş; onların 72 destana sığacak hacimdeki ayrıntılarını tek bir kitapta toplamış ve Kur'an-ı Kerim'de adı geçen tüm peygamberleri sıradan bir kronolojiyle sıralamak yerine, hayatlarındaki en ibret verici ve can alıcı kesitleri Türk-İslam coğrafyasına örnek teşkil edecek bir üslupla aktarmıştır. Daha önce Arapça ve Farsça kaleme alınan peygamber kıssalarını Türk dilinde konuşturması, sonraki Türk ve Kazak edebiyatı temsilcilerine büyük bir örnek olmuştur.

Türk nesrinin İslam dünyasındaki edebiyatlarla denk bir seviyede olduğunu kanıtlayan Rabguzî, edebiyatımızda şecere ve hatırat türündeki eserlerin yazılmasına esin kaynağı olmuş ve tarihte çığır açan bir şahsiyet olarak yerini almıştır.

Göçebe atalarımızın vücuda getirip bizlere kutlu bir miras olarak bıraktığı mitolojik-folklorik kültür ve medeniyet değerleri, dünya halklarının sosyo-kültürel ve tarihî-iktisadi gelişimine de göz ardı edilemez katkılar sunmuştur. Kadim Sümer-Akad kültüründe derin izler bırakan, kuzeyden gelen savaşçı toplulukların kentleşme, zanaat ve sulamalı tarım alanlarındaki etkileri; Antik Yunan'da hitabet sanatlarıyla Atinalıları büyüleyen İskit kökenli bilgelerimiz Anaharsis ve Toksaris; Kıpçak bozkırlarından yetişip Aristo'dan sonra dünyada «Muallim-i Sânî» (İkinci Öğretmen) unvanını alan Ebu Nasr el-Farabi ve Mısır'ın kudretli hükümdarı Sultan Baybars gibi isimler bu gerçeğin en somut nişaneleridir. Rudyard Kipling'in «Doğu olmasaydı, Batı da olmazdı» sözünün ardında yatan hakikat de tam olarak budur.

Nitekim İpek Yolu, göçebeler ile yerleşik toplumların kültürel, manevi, edebî ve toplumsal gelişiminde iktisadi ve siyasi bağların birbirine muhtaç olduğunu açıkça ispatlamıştır. Bu sebeple günümüzde «Tarihî İpek Yolu»nu yeniden canlandırma fikri uluslararası ölçekte hayata geçirilmektedir.

3 Kasım 2023 tarihinde Astana'da düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı 10. Zirvesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, kardeş ülkeleri vize rejimini kolaylaştırmaya ve vizeleri karşılıklı olarak kaldırmaya davet etmiştir. Bu adımın sadece ekonomik ve ticari ilişkilere değil, aynı zamanda kültürel ve edebî bağların perçinlenmesine de muazzam bir ivme kazandıracağı aşikârdır. Nitekim bugün bu vizyoner projeler bir bir hayata geçmekte ve somut meyvelerini vermektedir!

ғалымдардың ұшқары, тереңге бойламай айтыла салған ой-пікірлері екендігі анық.

Рухани мәдениет құндылықтарын туғызуда әр халық ең бірінші өзіндегі бар көне дәуірден ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан рухани мифологиялық байлықтарын қайта қарап, қайта өңдеп қорытып шықса, сонда ғана жаңа сапалық қасиеттермен байи түсері анық.

Егер де мұндай сапалы мифтік-рухани көркем мәдениет байлығы өз топырағында тумаса, онда ол басқа халықтардың мәдениетіне әсер етті деп те айтуға сірә болмас.

Орта ғасырдағы ең үздік туындылардың бірі "Декамерон" мен "Қиссас-ұл-әнбияның" арасындағы ұқсастық екеуінің де жеке-жеке сюжеттік бөліктерден тұруы болса, алғашқысында қарапайым адамдардың өмірі заманымен байланысты алып суреттелсе, түркі туындысында есте жоқ ескі замандағы пайғамбарлар тірлігі мифпен астаса өрліп сомдалады.

Алғашқысы — Еуропаны жайлаған «қара өлімге» (обадан) қашқан кейіпкерлердің бір-біріне ел арасына жайылған әңгімелерді айтып беруімен көрініс тапса, келесісі — халық арасына ауызша тараған діни әңгімелерді елге таныту үшін өз тарапынан діни канондықты бұзбай отырып суреттейді.

Екі шығарманың авторы да өз туындыларына ел ауызында жүрген әңгіменің бәрін емес, өздері қажет деп тапқандарын ғана арқау еткені байқалып отырады. Біреуі грек-римдік тұрмыстық әңгімелердің көмегімен жаңа сюжеттік оқиға түзсе, екіншісі қасиетті кітаптардағы пайғамбарлар өмірі туралы ескі мифтің көмегімен түркі әдебиетінде прозалық әдебиеттің алғашқы үлгісін өмірге әкеліп, кейінгі проза жанрының дамуына зор үлес қосты.

Рағбузидың осы әдеби талпынысы босқа кетпей, түркі әдебиетінде шежірелік прозалық туындылар, мемуарлық прозалық шығармалар легі дүниеге келе бастады.

Сонда ғана Рағбузи қиссаларының шын мәнісін барынша түсіне аламыз. Автор дәстүрлі проза жанрында жазылған ортақ тақырыптардың авторларымен қара сөзбен бәсекеге түсіп, олардың 72 дастанына жүк болатын көп сөзділігін бір кітаптың аясына сыйдыруы және Құран Кәрімде аталған барлық пайғамбарларды

жіпке тізгендей оқиғаға өзек етпей, олардың тіршілігіндегі ең мәнді, ең маңызды деген тұстарын түркі тілдес мұсылман жұртына өнеге болуы үшін шығармасына кіргізген. Оның бұрын арабша, парсыша ұғындырылып, жазылып жүрген пайғамбарлар өмірі турасындағы хикаяттарды түрікше сөйлетуі кейінгі түркі әдебиеті өкілдеріне, оның ішінде қазақ әдебиеті өкілдеріне үлгі-өнеге болды.

Түркі прозасының мұсылман әлеміндегі елдердің әдебиетімен терезесі тең екендігін танытқан Рағбузи төл әдебиетіміздегі шежірелік және мемуарлық туындылардың жазылуына түрткі болып, әдеби қозғау салған ірі тұлға ретінде қазақ әдебиетінің тарихында қалды.

Көшпенді ата-бабаларымыз жасап, бізге асыл мұра ретінде қалдырған мифологиялық-фольклорлық мәдениет пен өркениет құндылықтары әлем халықтарының мәдени-әлеуметтік, тарихи-экономикалық өркендеуіне де елеулі үлес қосты. Оның жарқын бір дәлелі ежелгі Шумер-аккад мәдениетінде ізін қалдырған саг-сиг (sag - sig) солтүстіктен келген жауынгер тайпалар мәдениетінің қалалық, қолөнерлік, суармалы жерлерді өңдеулері болса, ежелгі грек Эллада жерінде шешендік өнерлерімен Афина жұртын таң қалдырған скифтік бабаларымыз Анақарыс пен Тоқсары, сондай-ақ қыпшақ даласынан шыққан Аристотельден кейін әлемде екінші ұстаз болып танылған Әбу Насыр әл-Фараби мен Мысыр билеушісі Бейбарыс сұлтан есімдері көп нәрсені аңғартса керек. «Шығыс жоқ болса, Батыс та жоқ»,- деп айтқан Р.Киплингтің сөзінде шындықтың мөлдіреген ақиқаты жатқан сияқты.

Яғни « Ұлы Жібек жолының» тарих аренасындағы көшпелілер мен отырықшы елдердің мәдени, рухани, әдеби және әлеуметтік дамуындағы экономикалық-саяси байланыстардың бір-бірінсіз өркендей алмағандығын шынайы түрде дәлелдей алса керек. Сондықтан бүгінгі таңда «Ұлы Жібек жолын» қайта жаңғырту идеясы қолға алынып, жүзеге асуда. 2023 жылы 3 қарашада Астана қаласында өткен Түркі мемлекеттері ұйымының X саммитінде Түркия Президенті Режеп Тайип Ердоған бауырлас елдерді өзара виза байланысын жетілдіруге үндеді.Бұл тек қана экономикалық, сауда-саттыққа ғана емес, сондай-ақ мәдени және әдеби байланыстарды да нығайтуға үлкен серпін беретін бастама екені айқын. Бүгінде осы айтылған жоба іске асып, өз жемісін беруде!

ТҮРКИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН ҚАТЫНАСТАРЫ

Mustafa KAPUCU
Türkiye Cumhuriyeti
Astana Büyükelçisi

TÜRKİYE-KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ

TÜRKİYE-KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ

Türkiye ve Kazakistan, köklü ve kadim ilişkilere sahip kardeş ülkelerdir. İlişkilerimiz, ortak tarihimiz, dilimiz, dinimiz ve kültürümüz temelinde şekillenmektedir.

Günümüzde yaşanmakta olan bölgesel ve küresel çatışma ve ihtilaflar karşısında dost ve kardeş ülkelerin birlikte hareket etmeleri elzemdir. Türkiye ve Kazakistan da bu şiarla politikalarına yön vermektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda 16 Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan eden Kazakistan'ı ilk tanıyan ülke Türkiye olmuş, Mart 1992'de diplomatik ilişkiler tesis edilmiştir.

İki ülke ilişkileri 2009 yılında stratejik ortaklığa, 2022 yılında ise genişletilmiş stratejik ortaklık seviyesine yükseltilerek, yeni bir döneme girmiştir.

2012 yılında Türkiye-Kazakistan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) mekanizması ihdas edilmiştir.

Türkiye ve Kazakistan, ikili ilişkilerin yanısıra, başta Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) olmak üzere, Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) gibi uluslararası platformlarda da işbirliği yapmaktadır.

TDT (eski adıyla Türk Keneşi), 2009 yılındaki kuruluşundan itibaren Türk Dünyasının entegrasyonu ve Türk devletleri arasındaki işbirliği bakımından önemli bir mecra görevi üstlenmiştir.

İki ülke, diğer Türk devletleri ve gözlemci üyelerle birlikte TDT çatısı altında projeler ve ortak girişimlere imza atmaktadır.

29-30 Ekim'de "Türk Yüzyılı: Dilde, Fikirde, İşte Birlik" temasıyla TDT'nin 13. Zirvesi düzenlenecektir.

Türkiye-Kazakistan ilişkileri, eğitim ve kültür alanında gelişmekte ve derinleşmektedir.

Türk dizileri, müziği ve mutfağı Kazakistan'da büyük ilgi görmektedir. Türkçe'ye de yoğun bir ilgi mevcuttur. Yunus Emre Türk Kültür Merkezi, başkent Astana'da 2010 yılından bu yana faaliyettedir.

1992'den 2026'ya kadar Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından sağlanan burslarla 7 bine yakın Kazak öğrenci ülkemizde öğrenim görmüştür.

ТҮРКИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН ҚАТЫНАСТАРЫ

Түркия мен Қазақстан – терең әрі тамырлы тарихқа ие бауырлас мемлекеттер. Біздің қарым-қатынасымыз ортақ тарих, тіл, дін және мәдениет негізінде дамып келеді.

Қазіргі таңда орын алып отырған өңірлік және жаһандық қақтығыстар мен қайшылықтар кезеңінде дос әрі бауырлас елдердің бірлесе әрекет етуі – аса маңызды қажеттілік. Түркия мен Қазақстан да өз саясатын осы ұстанымға сүйене отырып жүргізуде.

Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін 1991 жылғы 16 желтоқсанда өз тәуелсіздігін жариялаған Қазақстанды алғаш таныған ел Түркия болды, ал 1992 жылдың наурыз айында дипломатиялық қатынастар орнатылды.

Екі ел арасындағы байланыстар 2009 жылы стратегиялық әріптестік, ал 2022 жылы кеңейтілген стратегиялық әріптестік деңгейіне көтеріліп, жаңа кезеңге қадам басты. 2012 жылы Түркия—Қазақстан Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесі (ЖДСЫК) тетігі құрылды.

Түркия мен Қазақстан екіжақты байланыстармен қатар, ең алдымен Түркі Мемлекеттері Ұйымы (ТМҰ) аясында, сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымы, Ислам Ынтымақтастығы Ұйымы (ИЫҰ) және Экономикалық Ынтымақтастық Ұйымы (ЭЫҰ) секілді халықаралық алаңдарда да тығыз әрекеттесіп келеді.

ТМҰ (бұрынғы Түркі Кеңесі) 2009 жылы құрылған сәттен бастап Түркі әлемінің интеграциясы мен түркі мемлекеттері арасындағы өзара ықпалдастық тұрғысынан маңызды тұғырға айналды. Қос мемлекет басқа да түркі елдерімен және бақылаушы мүшелермен бірге ТМҰ шаңырағы астында ортақ бастамалар мен маңызды жобаларды жүзеге асыруда.

29—30 қазанда «Түркі ғасыры: Тілде, пікірде, істе бірлік» ұранымен ТМҰ-ның 13-ші Саммиті өтеді.

Түркия—Қазақстан қатынастары білім және мәдениет саласында да қарқынды дамып, тереңдей түсуде.

Қазақстанда түрік телехикаялары, музыкасы мен асханасы үлкен қызығушылыққа ие. Сонымен бірге түрік тілін үйренуге деген ықылас та өте жоғары. Елорда Астана-

Türkiye mezunlarının toplam sayısı ise 13 binin üzerindedir.

Aynı şekilde, Kazakistan'daki üniversitelerden de çok sayıda Türk öğrenci mezun olmuştur.

Türkiye ve Kazakistan'ın ortak projesi olan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin mezun sayısı da 100 bini aşmıştır.

Ahıska Türkleri, iki ülkenin kültürel bağlarında temel yapıtaşlarındandır.

14 Kasım 1944 tarihinde, aralarında, çocuk, yaşlı ve kadınların da bulunduğu yaklaşık 100 bin Ahıska Türkü soydaşımız, Gürcistan'ın Ahıska bölgesindeki kadim yurtlarından sürgün edilmişlerdir.

Sürgün esnasında hayatını kaybeden soydaşlarımızı rahmetle anıyoruz.

Halihazırda 9 ayrı ülkede mukim Ahıskalı kardeşlerimizin önemli bir kısmı, Kazakistan'da yaşamlarını sürdürmektedir.

Güçlü siyasi ve kültürel ilişkilerle birlikte, iki ülkenin yoğun ekonomik-ticari münasebetleri bulunmaktadır.

2025 yılında ikili ticaret hacmi 9,95 milyar Dolar olmuştur.

да Юнус Эмре атындағы Түрік мәдениет орталығы 2010 жылдан бері қызмет етіп келеді.

1992 жылдан 2026 жылға дейін Шетелдегі түріктер және ағайын қауымдастықтар басқармасы (YTB) тағайындаған гранттар арқылы 7 мыңға жуық қазақстандық студент Түркияда білім алды.

Түркия оқу орындарын бітірген қазақстандық түлектердің жалпы саны 13 мыңнан асады.

Осы секілді, Қазақстан университет-терінде оқып, диплом алған түрік студенттерінің де қатары қалың. Түркия мен Қазақстанның ортақ жобасы саналатын Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің түлектерінің саны 100 мыңнан асты.

Ахыска түріктері – екі ел арасындағы мәдени байланыстардың негізгі дәнекерлерінің бірі.

1944 жылғы 14 қарашада арасында балалар, қарттар мен әйелдер бар 100 мыңға жуық Ахыска түрігі Грузияның Ахыска өңіріндегі ата-қоныстарынан күштеп жер аударылды. Депортация кезінде жазықсыз қаза тапқан қандастарымызды құрметпен

Türk müteahhitlik firmaları Kazakistan'da 30 milyar Dolar değerini aşan projeler gerçekleştirmiştir.

Cumhurbaşkanlarımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile Sayın Kasım-Jomart Tokayev, evvelce 15 milyar Dolarlık ticaret hacmi hedefi belirlemişti.

Enerji, ulaştırma, Yapay Zeka, dijitalleşme, savunma sanayii, tarım, sağlık, turizm gibi alanlarda işbirliklerinin artırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye ve Kazakistan, Hazar Geçişli Uluslararası Ulaştırma Rotası'nın, bir başka deyişle, Orta Koridorun geliştirilmesini desteklemektedir.

2026 yılı üst düzeyli ziyaretler açısından oldukça yoğun geçmektedir.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Tokayev, Nisan ayında Antalya Diplomasi Forumu'na iştirak etmiştir.

Karma Ekonomik Komisyonu'nun (KEK) 14. Dönem Toplantısı da bu yıl Nisan ayında yapıldı.

Sayın Cumhurbaşkanımız ise Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 6. Toplantısı ve TDT Gayriresmi Zirvesi vesilesiyle Mayıs ayında Kazakistan'ı ziyaret etmişlerdir.

Bu defa, TDT 13. Zirvesi vesilesiyle Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Tokayev, 28 Ekim 2026 tarihinde bir kez daha Türkiye'yi ziyaret edecektir.

Ayrıca, yine Antalya'da düzenlenecek BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Taraflar Konferansı'nın 31. oturumuna (COP31) Kazakistan'dan üst düzeyli katılım öngörülmektedir.

Türkiye ve Kazakistan ilişkilerinin bugüne kadar olduğu gibi, gelecekte de dostluk ve kardeşlik temelinde ilerleyeceği, siyasetten ekonomiye, kültürden spora, her alanda güçleneceği değerlendirilmektedir.

және марқұмдарға рақым тілей отырып еске аламыз. Бүгінде әлемнің 9 елінде өмір сүріп жатқан Ахыска бауырларымыздың сүбелі бір бөлігі Қазақстанда бейбіт ғұмыр кешуде. Мықты саяси және мәдени байланыстармен бірге, екі ел арасында қарқынды сауда-экономикалық ынтымақтастық орнаған.

2025 жылы екіжақты сауда айналымы 9,95 миллиард долларды құрады. Түрік мердігерлік компаниялары Қазақстанда құны 30 миллиард доллардан асатын жобаларды жүзеге асырды. Екі елдің Президенттері – Реджеп Тайип Ердоған мырза мен Қасым-Жомарт Тоқаев мырза бұған дейін сауда айналымын 15 миллиард долларға жеткізу міндетін белгілеген болатын.

Энергетика, көлік-логистика, жасанды интеллект, цифрландыру, қорғаныс өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы, денсаулық сақтау және туризм сияқты салалардағы өзара әрекеттестікті одан әрі ұлғайту көзделіп отыр. Түркия мен Қазақстан Транскаспий халықаралық көлік бағытын, яғни «Орта дәлізді» дамытуды бірлесе қолдайды.

2026 жыл жоғары деңгейдегі сапарларға ерекше толы болуда. Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев сәуір айында өткен Анталья дипломатиялық форумына қатысты. Сондай-ақ Үкіметаралық бірлескен экономикалық комиссияның (ҮБЭК) 14-ші отырысы да осы жылдың сәуір айында өткізілді.

Түркия Президенті Реджеп Тайип Ердоған Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесінің 6-шы отырысы мен ТМҰ-ның Бейресми саммитіне орай мамыр айында Қазақстанға сапарлады.

Бұл жолы ТМҰ-ның 13-ші Саммиті аясында Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев 2026 жылғы 28 қазанда Түркияға тағы бір мәрте сапармен келеді. Бұдан бөлек, Антальяда өтетін БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы Тараптары конференциясының 31-ші сессиясына (COP31) Қазақстан тарапынан жоғары деңгейде қатысу жоспарлануда.

Түркия мен Қазақстан арасындағы бауырластық пен достыққа негізделген қарым-қатынастар бұған дейін қалай өрбісе, алдағы уақытта да саясаттан экономикаға, мәдениеттен спортқа дейінгі барлық салада нығая беретіні сөзсіз.

KAMU DİPLOMASİSİ VE YENİ NESİL

Kazakistan ile Türkiye Arasındaki İnsani ve Kültürel İş Birliği Üzerine Düşünceler

Resul AHMETOV

Kazakistan Cumhuriyeti «Ahıska» Türk Etnokültür Merkezi Başkan Yardımcısı

Kamu Diplomasisi Vakfı Başkanı

Kazakistan Halkı Asamblesi Eski Başkan Yardımcısı

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И НОВОЕ ПОКОЛЕНИЕ

Размышления о гуманитарном сотрудничестве Казахстана и Турции

KAMU DİPLOMASİSİ VE YENİ NESİL

Kazakistan ile Türkiye Arasındaki İnsani ve Kültürel İş Birliği Üzerine Düşünceler

Resul Ahmetov
Kazakistan Cumhuriyeti «Ahıska» Türk Etnokültür Merkezi Başkan Yardımcısı
Kamu Diplomasisi Vakfı Başkanı
Kazakistan Halkı Asamblesi Eski Başkan Yardımcısı

Devletler arasındaki ilişkileri anlaşmalar, ticaret hacmi ve resmi görüşmelerin sonuçlarıyla değerlendirmek alışılagelmiş bir yaklaşımdır. Ancak bu ilişkilerin gerçek gücü, yalnızca devlet düzeyinde alınan kararlarla belirlenmez; insanlar arasındaki güvende, birbirini anlama iradesinde, ortak hafızayı muhafaza etme ve geleceği birlikte inşa etme arzusunda kendini gösterir.

Kamu diplomasisinin asıl misyonunu tam da burada görüyorum: İyi komşuluk ilişkilerini insani yakınlığa, tarihsel akrabalığı dinamik bir iş birliğine, karşılıklı saygıyı ise somut adımlara dönüştürmek.

Kazakistan ve Türkiye ilişkilerinin geleceği üzerine düşünürken öncelikle genç nesli gözümün önüne getiriyorum. Birlikte ortak araştırmalar yürüten öğrencileri, diğer ülkenin edebiyatını kendi okuruna tanıtan çevirmenleri, ortak bir amaç doğrultusunda bilgi ve tecrübelerini birleştirebilen genç uzmanları... Bu bağlar her zaman resmi bültenlerin manşetlerine taşınmasa da uzun vadeli karşılıklı anlayışın temel taşlarını oluşturur.

Kazakistan Halkı Asamblesi Eski Başkan Yardımcılığı görevim sırasında edindiğim tecrübe, kültürlerarası diyaloğun önemini çok daha derinlemesine kavramamı sağladı. Güven; insan onuruna saygı duyulan, başka bir halkın diline ve geleneklerine özen gösterilen, yalnızca konuşmaya değil dinlemeye de açık olunan bir zeminde filizlenir. Bugün «Ahıska» Türk Etnokültür Merkezi bünyesindeki çalışmalarımda ve Kamu Diplomasisi Vakfı Başkanlığım

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И НОВОЕ ПОКОЛЕНИЕ

Размышления о гуманитарном сотрудничестве Казахстана и Турции

Отношения между государствами принято оценивать по соглашениям, торговым показателям и результатам официальных встреч. Однако их подлинная прочность определяется не только решениями, принятыми на государственном уровне. Она проявляется в доверии между людьми, в готовности понимать друг друга, сохранять общую память и вместе создавать будущее.

Именно в этом я вижу особую миссию публичной дипломатии – превращать добрососедство в человеческую близость, историческое родство в живое сотрудничество, а взаимное уважение в конкретные дела.

Размышляя о будущем отношений Казахстана и Турции, я прежде всего думаю о молодом поколении. О студентах, которые проводят совместные исследования, переводчиках, открывающих читателям литературу другой страны, молодых специалистах, способных объединить знания и опыт ради общей цели. Такие связи не всегда становятся предметом официальных сообщений, но именно они создают основу для долгосрочного взаимопонимания.

Мой опыт работы экс-заместителем председателя Ассамблеи народа Казахстана позволил глубже понять значение межкультурного диалога. Доверие возникает там, где уважают человеческое достоинство, бережно относятся к языку и традициям другого народа и готовы не только говорить, но и слушать. Сегодня, занимаясь деятельностью турецкого этнокультурного объединения «Ахыска» и возглавляя Фонд публичной дипломатии, я рассматриваю этот принцип как одно из важнейших условий развития гуманитарных отношений между Казахстаном и Турцией.

sürecinde bu ilkeyi, Kazakistan ile Türkiye arasındaki insani ilişkilerin geliştirilmesinde en hayati unsurlardan biri olarak görüyorum.

Tarihsel Akrabalıktan Geleceğin İş Birliğine

Kazakistan ve Türkiye'yi köklü tarihsel bağlar, kültürel yakınlık, manevi değerler ve uzun yıllara dayanan ortak bir tecrübe birleştirmektedir. Bu miras, ülkelerimizin birbirine daha da yakınlaşması için sarsılmaz bir temel teşkil etmektedir. Ancak tarihsel akrabalık; eğitime, bilime, edebiyata, toplumsal girişimlere ve bireysel mesleki ilişkilere aktarılarak modern yaşamın bir parçası haline geldiğinde gerçek değerini bulur.

Devletlerarası iş birliği geniş imkânlar sunar. Kamu diplomasisinin görevi ise bu imkânları insanlar için erişilebilir kılmak; onların ortaklar bulmalarına, yeni bilgiler edinmelerine ve kendi fikirlerini hayata geçirmelerine yardımcı olmaktır.

Bu noktada eğitim özel bir role sahiptir. Türkistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, iki devletin insani ve kültürel alandaki ortak çalışmalarının en kıymetli örneklerinden biridir. Bu tür eğitim kurumları yalnızca öğrencilere kazandırdığı bilgi birikimiyle

От исторического родства – к сотрудничеству будущего

Казахстан и Турцию объединяют исторические корни, культурная близость, духовные ценности и многолетний опыт взаимодействия. Это наследие служит прочной основой для дальнейшего сближения наших стран. Но историческое родство приобретает особую ценность тогда, когда становится частью современной жизни – образования, науки, литературы, общественных инициатив и личных профессиональных связей.

Межгосударственное сотрудничество открывает широкие возможности. Задача публичной дипломатии – сделать их доступными для людей, помочь им найти партнёров, получить новые знания и реализовать собственные идеи.

Особую роль здесь играет образование. Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави в Туркестане – один из значимых примеров совместной работы двух государств в гуманитарной сфере. Такие образовательные институты важны не только знаниями, которые получают студенты. Они создают пространство для общения представителей разных культур, формирования профессио-

değil, farklı kültürlerden gelen insanların iletişim kurabileceği, mesleki toplulukların oluşabileceği ve yeni fikirlerin doğabileceği bir zemin hazırlamasıyla da büyük önem taşır.

Bununla birlikte iş birliği, yalnızca öğrenim dönemiyle veya münferit programların sınırlarıyla sınırlı kalmamalıdır. Mezunlar, akademisyenler, araştırmacılar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki temaslar, yeni bilimsel ve kültürel projelerin nüvesi haline gelebilir. Kazakistan ve Türkiye'de eğitim alıp tecrübe kazanan gençlerin bu bağları koruması ve tüm mesleki yaşamları boyunca geliştirmesi büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel akrabalığın modern bir anlam kazanmasının ancak böyle mümkün olduğuna inanıyorum: Geçmişe ait güzel bir hatıra olarak kalmak yerine, ortak kalkınmanın tükenmez bir kaynağına dönüşmelidir.

Gençlik: Seyirci Değil, Doğrudan Katılımcı

Genç nesilden bahsederken, onları yalnızca "gelecek" olarak gören alışılmış bakış açısından uzaklaşmak gerekir. Gençler daha bugünden bilgiye, enerjiye ve çözüm üretme kabiliyetine sahiptir. Onların yalnızca toplantılarda dinleyici olarak bulunmaya değil; bağımsız çalışabilecekleri, inisiyatif alabilecekleri ve sonuçların sorumluluğunu üstlenebilecekleri alanlara ihtiyaçları vardır.

Bu doğrultuda en umut vadeden adımlardan birinin, Kazakistan ve Türkiye ortak Kamu Diplomasisi Okulu'nun kurulması olacağı kanaatindeyim.

Bu okulun katılımcıları iki ülkenin ilişkiler tarihini derinlemesine inceleyebilir, kamusal diyalog becerilerini geliştirebilir, kültürlerarası iletişimin temel ilkelerini kavrayabilir ve kendi toplumsal projelerini tasarlayabilirler. Ancak böyle bir okulun temel odağı yalnızca dersler ve teorik tartışmalarla sınırlı kalmamalı, doğrudan uygulamaya dayanmalıdır.

Örneğin; Kazak ve Türk katılımcılardan oluşacak küçük karma ekipler altı aylık bir süre zarfında iki dilli bir kültürel içerik hazırlayabilir, eğitici bir panel düzenleyebilir veya yerel toplulukların ihtiyaçlarına cevap veren bir sosyal sorumluluk projesi geliştirebilir. Sürece her iki ülkeden onar katılımcı ile başlanabilir; üniversiteler ile sivil toplum kuruluşları dâhil edilerek mentorlar ve başarı kriterleri belirlenebilir.

нальных сообществ и рождения новых инициатив.

При этом сотрудничество не должно ограничиваться периодом обучения или рамками отдельных программ. Контакты между выпускниками, преподавателями, исследователями и общественными организациями способны становиться основой новых научных и культурных проектов. Важно, чтобы молодые люди, получившие образование и опыт взаимодействия в Казахстане и Турции, сохраняли эти связи и развивали их на протяжении всей профессиональной жизни.

Я убеждён, что именно так историческое родство обретает современное содержание: не остаётся красивым воспоминанием о прошлом, а превращается в ресурс совместного развития.

Молодёжь – участник, а не наблюдатель

Говоря о молодом поколении, важно отказаться от привычного представления о нём исключительно как о будущем. Молодые люди уже сегодня обладают знаниями, энергией и способностью предлагать решения. Им необходимы не только возможности присутствовать на встречах, но и пространство для самостоятельной работы, принятия решений и ответственности за результат.

Поэтому одним из перспективных направлений я считаю создание совместной школы публичной дипломатии Казахстана и Турции.

Её участники могли бы изучать историю отношений двух стран, осваивать навыки публичного диалога, знакомиться с принципами межкультурной коммуникации и разрабатывать собственные общественные проекты. Однако главное содержание такой школы должно заключаться не в лекциях и дискуссиях самих по себе, а в практической работе.

Например, небольшие смешанные команды из казахстанских и турецких участников могли бы в течение полугода подготовить двуязычный культурный материал, организовать образовательную встречу или разработать инициативу, отвечающую интересам местных сообществ. Начать можно с десяти участников от каждой страны, привлечь университеты и общественные объединения, опре-

Kamu Diplomasisi Vakfı, ortakların bulunmasından projelerin tasarımdan uygulamaya kadar olan tüm aşamalarının takibine kadar bu etkileşimin kurumsal organizatörü olarak rol üstlenebilir.

Böyle bir programın gençlere sadece ufuk kazandırmakla kalmayıp, birlikte karar alma ve uygulama deneyimi sunması gerektiğine inanıyorum. Uzlaşabilmek, görev dağılımı yapabilmek, görüş ayrılıklarını aşabilmek ve ortak bir işi neticeye ulaştırabilmek, kamu diplomasisinin kazandırdığı en değerli yetkinlikler arasındadır.

Diyalog Alanı Olarak Kitap

İnsani iş birliğinde edebiyat müstesna bir yere sahiptir. Kitap; bir insanın başka bir halkın iç dünyasına yaklaşmasına, onun onur, aile, sevgi, görev ve sorumluluk anlayışını idrak etmesine imkân tanır. Edebi bir metin sayesinde kültür, biçimsel kalıplardan sıyrılarak yaşayan bir insani tecrübe olarak görünür hale gelir.

Tam da bu nedenle; Kazak ve Türk yazarları, filologları, çevirmenleri ve editörleri bir araya getirecek bir Gençlik

делить наставников и критерии оценки результатов.

Фонд публичной дипломатии мог бы выступить организатором такого взаимодействия, содействуя поиску партнёров и сопровождению инициатив от замысла до реализации.

Мне представляется принципиально важным, чтобы подобная программа помогала молодым людям не просто расширять кругозор, но и приобретать опыт совместного принятия решений. Умение договориться, распределить обязанности, преодолеть разногласия и довести общее дело до конца – одна из наиболее ценных компетенций, которые даёт публичная дипломатия.

Книга как пространство диалога

Особое место в гуманитарном сотрудничестве принадлежит литературе. Книга позволяет человеку приблизиться к внутреннему миру другого народа, понять его представления о достоинстве, семье, любви, долге и ответственности. Через художественный текст культура пере-

Çeviri Laboratuvarı kurulmasını son derece verimli bir adım olarak değerlendiriyorum.

Bu çalışmanın ilk somut adımı, genç yazarların eserlerinden veya iki ülkenin modern yaşamını ele alan metinlerden oluşan iki dilli mütevazı bir derleme olabilir.

стаёт быть набором внешних признаков и раскрывается как живой человеческий опыт.

Именно поэтому я считаю перспективным создание молодёжной лаборатории перевода, которая объединила бы казах-

İlerleyen süreçte katılımcı ağı genişletilerek Kazak ve Türk edebiyatının yeni eserleri iki ülkenin okurlarıyla buluşturulabilir.

Ancak bu girişimin değeri, yalnızca basılan kitapla sınırlı değildir. Birlikte yapılan çeviri faaliyeti; anlama, dile ve kültürel

станских и турецких авторов, филологов, переводчиков и редакторов.

Первым результатом её работы мог бы стать небольшой двуязычный сборник произведений молодых авторов или текстов о современной жизни двух стран. В дальнейшем проект можно развивать, расширяя круг участников и представляя читателям новые произведения казахской и турецкой литературы.

Но ценность этой инициативы не исчерпывается готовой книгой. Совместный перевод требует внимательного отношения к смыслу, языку и культурному контексту. Участникам предстоит обсуждать сложные понятия, искать точные выражения, сопоставлять литературные традиции и учиться воспринимать аргументы друг друга.

В результате рождается не только текст, но и профессиональное сообщество, основанное на взаимном уважении.

Для меня особенно важно, чтобы произведения молодых казахстанских авторов получали возможность выходить за пределы национального литературного пространства, а турецкие читатели открывали для себя современную казахскую литературу. Такой обмен способствует развитию культурных связей и одновременно создаёт новые возможности для самих авторов.

Память, которую необходимо сохранить

Наряду с созданием новых связей необходимо бережно сохранять уже существующие. История отношений Казахстана и Турции складывается не только из дипломатических документов и официальных событий. Она живёт в судьбах семей, воспоминаниях старшего поколения, опыте преподавателей, общественных деятелей и людей, которые на протяжении многих лет поддерживали культурные контакты.

Поэтому ещё одним перспективным направлением я считаю создание цифрового архива свидетельств о человеческих связях между нашими странами.

К этой работе можно привлечь молодых исследователей, которые будут записывать устные воспоминания, собирать фотографии и документы, готовить материалы на казахском и турецком язы-

bağlama hassas bir yaklaşım gerektirir. Katılımcılar derin kavramları tartışacak, en doğru ifadeleri arayacak, edebiyat geleneklerini karşılaştıracak ve birbirlerinin argümanlarını anlamayı öğreneceklerdir.

Böylelikle yalnızca ortaya bir metin çıkmakla kalmayacak; karşılıklı saygıya dayalı profesyonel bir dostluk ve uzmanlık topluluğu da inşa edilecektir.

Genç Kazak yazarların eserlerinin ulusal sınırları aşması ve Türk okurların çağdaş Kazak edebiyatını yakından keşfetmesi şahsım adına büyük bir önem taşımaktadır. Bu türden bir etkileşim, kültürel köprüleri güçlendirirken yazarların kendileri için de yepyeni ufuklar açacaktır.

Muhafaza Edilmesi Gereken Hafıza

Yeni bağlar kurmanın yanı sıra mevcut birikimi özenle korumak da elzemdir. Kazakistan ve Türkiye ilişkilerinin tarihi yalnızca diplomatik vesikalardan ve resmi törenlerden ibaret değildir. Bu tarih ailelerin kaderinde, büyüklerimizin hatıralarında, öğretmenlerin, aydınların ve uzun yıllar boyunca kültürel bağı canlı tutan fedakâr insanların tecrübelerinde yaşamaktadır.

Bu sebeple, ülkelerimiz arasındaki insani bağlara tanıklık eden hatıraları bir araya getirecek bir Dijital Sözlü Tarih Arşivi oluşturulmasını mühim bir adım olarak görüyorum.

Bu çalışmaya sözlü hatıraları kaydedecek, fotoğrafları ve belgeleri toplayacak, Kazakça ve Türkçe dillerinde materyaller hazırlayacak genç araştırmacılar dâhil edilebilir. Arşiv; anlatıcıların rızası, belgelerin doğrulanması, kronolojik kesinlik ve tanıklıkların aslına sadakat gibi bilimsel ve etik ilkeler gözetilerek inşa edilmelidir.

Böyle bir proje nesiller arası etkileşim sayesinde ayrı bir anlam kazanacaktır. Genç araştırmacılar, resmi belgelerde tam olarak bulunamayacak canlı ve samimi hikâyelere birinci elden ulaşma fırsatı bulacaklardır. Yaşça büyük nesil ise tecrübesinin kıymet gördüğünü ve geleceğe aktarılacağını hissedecektir.

Böylece kişisel hafıza ile milletlerin tarihi arasında kopmaz bir bağ kurulur. Gençlerin bu mirası koruma görevine biçimsel bir vazife olarak değil; kendi köklerini daha iyi tanıma ve geleceğe karşı mesuliyet alma fırsatı olarak yaklaşmalarını arzu ediyorum.

ках. Архив должен формироваться с соблюдением исследовательских и этических принципов: с согласия рассказчиков, указанием происхождения материалов, проверкой дат и сохранением достоверности свидетельств.

Особую ценность такой проект приобретает благодаря взаимодействию поколений. Молодые исследователи получают возможность услышать личные истории, которые невозможно полностью восстановить по официальным источникам. Старшее поколение, в свою очередь, видит, что его опыт востребован и будет передан дальше.

Так формируется связь между личной памятью и историей народов. И я хотел бы, чтобы молодые люди воспринимали участие в сохранении этого наследия не как формальную обязанность, а как возможность лучше понять собственные корни и ответственность за будущее.

От знакомства – к совместному делу

Публичная дипломатия становится особенно действенной, когда общение перерастает в профессиональное сотрудничество. В этой связи большое значение имеют взаимные стажировки и программы наставничества.

Студенты и начинающие специалисты из Казахстана и Турции могли бы на несколько недель приезжать в организации, университеты, культурные учреждения и общественные объединения другой страны, участвовать в исследованиях и работать над конкретными задачами. Важно предусмотреть продолжение взаимодействия и после завершения стажировки: совместные проекты, консультации с наставниками и профессиональный обмен.

Не менее перспективны совместные волонтёрские инициативы. Молодые люди могли бы работать над доступностью культурных пространств, помогать библиотекам, создавать образовательные материалы и организовывать мероприятия для местных сообществ.

В подобных проектах необходимо обеспечивать равные возможности участия, в том числе для молодых людей с инвалидностью. Их опыт, знания и предложения должны учитываться наравне с мнением остальных участников. Инклю-

Tanışıklıktan Ortak İcraata

Kamu diplomasisi, basit bir iletişim profesyonel bir iş birliğine evrildiğinde asıl gücüne kavuşur. Bu bağlamda karşılıklı staj ve mentorluk programları kritik bir öneme sahiptir.

Kazakistan ve Türkiye'den öğrenciler ve genç uzmanlar; birkaç haftalığına diğer ülkedeki kurumlara, üniversitelere, kültür merkezlerine ve sivil toplum kuruluşlarına misafir olabilir, araştırmalara katılabilir ve somut projelerde görev alabilirler. Staj sonrasında da bağların kopmaması; ortak projeler, mentorluk desteği ve mesleki fikir alışverişiyle sürecin devamlılığının sağlanması şarttır.

Ortak gönüllülük faaliyetleri de bir o kadar ufuk açıcıdır. Gençler; kültürel mekânların erişilebilirliğinin artırılması, kütüphanelere destek verilmesi, eğitici materyallerin hazırlanması ve yerel topluluklar için faydalı etkinliklerin düzenlenmesi gibi alanlarda birlikte ter dökebilirler.

Bu tür projelerde engelli bireyler de dâhil olmak üzere tüm gençlere eşit katılım imkânı sunulmalıdır. Onların tecrübesi, bilgisi ve fikirleri tüm katılımcılarla eşit düzeyde dikkate alınmalıdır. Kapsayıcılık bu noktada tali bir unsur değil, iş birliğimizin insana verdiği değerin temel bir göstergesidir.

Bununla birlikte hayata geçirilen her girişimin açık ve net bir toplumsal faydası olmalıdır: Staj programı sahada uygulanabilir mesleki beceriler kazandırmalı, kültürel proje kendi kitlesine ulaşmalı, bilimsel araştırma ilgili okurların erişimine sunulmalı ve gönüllülük çalışmaları insanlara somut bir fayda sağlamalıdır.

İnsani iş birliğinin kalıcılığı; tertiplenen toplantıların sayısıyla değil, ortaya konan neticelerle ölçülmelidir.

Sivil Toplum Kurumlarının Rolü

Başarılı girişimler nadiren yalnızca birkaç ferdin gayretiyle ayakta kalır; kurumsal desteğe, profesyonel rehberliğe ve doğru ortaklar bulma zeminine ihtiyaç duyarlar.

Kamu Diplomasisi Vakfı'nın ana gayelerinden birini burada görüyorum: İnsanların ve kuruluşların güçlerini birleştirmelerine, ortak paydaları

зивность в данном случае – не дополнительное условие, а показатель того, насколько наше сотрудничество действительно ориентировано на человека.

При этом любая инициатива должна иметь понятную общественную ценность. Стажировка – давать применимые профессиональные навыки, культурный проект – находить свою аудиторию, исследование – становиться доступным заинтересованным читателям, а волонтёрская работа – приносить реальную пользу людям.

Именно по результатам, а не по количеству проведённых встреч следует оценивать устойчивость гуманитарного сотрудничества.

Роль общественных институтов

Успешные инициативы редко развиваются исключительно благодаря энтузиазму отдельных людей. Им необходимы организационная поддержка, профессиональное сопровождение и возможность находить партнёров.

В этом я вижу одну из задач Фонда публичной дипломатии: помогать людям и организациям объединять усилия, находить общие интересы и превращать перспективные идеи в реализованные проекты.

При этом поддержка не должна подменять самостоятельность участников. Роль общественных институтов заключается в том, чтобы создавать условия для развития инициативы, помогать преодолевать организационные трудности и обеспечивать содержательную обратную связь. Молодым людям важно чувствовать, что их предложения рассматривают серьёзно, а их труд имеет значение.

Я также считаю важным расширять взаимодействие между общественными объединениями, образовательными учреждениями, представителями творческих профессий и деловыми кругами Казахстана и Турции. У каждого из этих направлений есть собственные ресурсы и возможности. Их объединение позволит сделать гуманитарное сотрудничество более системным и устойчивым.

При этом не следует стремиться к тому, чтобы все инициативы развивались по единой модели. Напротив, необходимо поддерживать разнообразие идей,

keşfetmelerine ve gelecek vadeden fikirleri somut projelere dönüştürmelerine destek olmak.

Ancak bu destek katılımcıların bağımsızlığını gölgelememelidir. Sivil toplum kurumlarının rolü; inisiyatiflerin serpilebileceği ortamı hazırlamak, organizasyonel engelleri aşmada rehberlik etmek ve yapıcı geri bildirim sunmaktır. Gençler, fikirlerinin ciddiye alındığını ve emeklerinin bir karşılığı olduğunu bizzat hissetmelidir.

Ayrıca Kazakistan ve Türkiye'nin sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları, sanat dünyası ve iş çevreleri arasındaki

учитывать региональные особенности и давать участникам возможность самостоятельно определять наиболее актуальные задачи.

Публичная дипломатия сильна именно тем, что объединяет людей не административным решением, а общим интересом, доверием и готовностью действовать.

Аманат – ответственность перед следующим поколением

Размышляя о будущем отношений Казахстана и Турции, я возвращаюсь к

çok yönlü iş birliğinin genişletilmesini elzem görüyorum. Bu alanların her biri kendine has kaynak ve imkânlara sahiptir; bu güçlerin birleşmesi, insani iş birliğimizi çok daha sistemli ve sürdürülebilir kılacaktır.

Aynı zamanda tüm girişimleri tek tip bir kalıba sokmaya çalışmaktan kaçınmak gerekir. Aksine, fikirlerin çeşitliliği desteklenmeli, bölgesel dinamikler gözetilmeli ve katılımcılara en öncelikli ihtiyaçları bizzat tayin etme serbestisi tanınmalıdır.

Kamu diplomasisinin asıl kudreti, insanları idari talimatlarla değil; ortak ilgi, güven ve

понятию «аманат» – тому, что доверено человеку и что он обязан сохранить и передать дальше.

Дружба между народами тоже является аманатом. Она складывается десятилетиями, укрепляется благодаря взаимному уважению и может быть сохранена только при условии, что каждое новое поколение получает возможность наполнить её собственным содержанием.

Наша задача – не просто рассказать молодым людям об истории братства Казахстана и Турции. Необходимо дать им возможность самим стать участниками этой истории: вместе учиться, исследовать, переводить книги, создавать общественные проекты и находить решения общих задач.

Я хотел бы, чтобы со временем на страницах издания «TÜRK BİRLİĞİ» появлялось всё больше имён молодых казахстанских и турецких авторов, рассказов об их совместных исследованиях, книгах и общественных инициативах. Чтобы за каждым таким материалом стояли не только добрые намерения, но и конкретный результат, которым участники могли бы по праву гордиться.

В конечном счёте прочность отношений между странами определяется не только тем, какое наследие они получили от предшествующих поколений, но и тем, что сумели создать вместе.

Публичная дипломатия начинается с человеческого доверия. Её продолжение – в совместных делах. А её будущее зависит от того, сумеем ли мы передать молодому поколению не только память о братстве наших народов, но и реальные возможности развивать его дальше.

Расул АХМЕТОВ,
Заместитель председателя Турецкого этнокультурного объединения «Ахыска» Республики Казахстан, Президент Фонда публичной дипломатии,
Экс-заместитель председателя Ассамблеи народа Казахстана

birlikte harekete geçme iradesiyle bir araya getirebilmesinde yatar.

Emanet: Gelecek Nesle Karşı Sorumluluğumuz

Kazakistan ve Türkiye ilişkilerinin geleceğini tefekkür ederken kadim «emanet» kavramına dönüyorum; yani insana güvenilerek tevdi edilen, titizlikle korunması ve sonrakilere eksiksiz devredilmesi gereken o mukaddes değere...

Milletler arasındaki dostluk da böylesi kutlu bir emanettir. On yıllar boyunca ilmek ilmek dokunur, karşılıklı hürmetle pekişir ve ancak her yeni neslin ona kendi katkısını sunmasıyla canlı tutulabilir.

Bizlerin vazifesi, gençlere yalnızca Kazakistan ve Türkiye kardeşliğinin şanlı geçmişini anlatmaktan ibaret değildir. Onlara bu tarihin bizzat öznesi olma imkânını tanımalıyız: Birlikte okumalı, araştırmalı, kitaplar tercüme etmeli, toplumsal projeler üretmeli ve müşterek meselelerimize birlikte çözümler aramalıdırlar.

Zamanla «TÜRK BİRLİĞİ» dergisinin sayfalarında genç Kazak ve Türk müelliflerin imzalarının daha sık yer almasını, onların ortak araştırmalarının, kaleme aldıkları eserlerin ve sivil inisiyatiflerinin yer bulmasını temenni ediyorum. Her bir çalışmanın ardında yalnızca iyi niyetlerin değil, katılımcıların haklı bir gururla sahipleneceği somut neticelerin bulunmasını diliyorum.

Nihayetinde ülkeler arasındaki bağların sağlamlığı, yalnızca geçmiş nesillerden devraldıkları mirasa değil, birlikte sıfırdan ne inşa edebildiklerine bağlıdır.

Kamu diplomasisi insani güvenle başlar. Ortak icraatlarla vücut bulur. Geleceği ise genç nesle halklarımızın kadim kardeşlik hatırasının yanı sıra, bu bağı ileriye taşıyacak gerçek imkânları devredip devredemeyeceğimize bağlıdır.